

PARISUHDELAIN SEURAUKSET KIRKOSSA

Piispainkokouksen selvitys kirkolliskokoukselle

2010

Sisältö

1.	Johdanto	2
2.	Kirkon aiemmat kannanotot	5
3.	Raamattu ja sen tulkinta	13
4.	Luterilaisen teologian erityiskorostuksia	30
5.	Ekumeeninen keskustelu ja sen vaikutukset	34
6.	Kirkolliset toimitukset	49
7.	Homoseksuaalisuus pastoraalisena kysymyksenä	60
8.	Lainsäädäntö ja kirkon työntekijä	63
9.	Vaihtoehtoja ja niiden arviointia	70
10.	Johtopäätökset	76

Kirkolliskokoukselle

Suomen evankelis-luterilainen kirkolliskokous käsitteli 2002–2003 kahta aloitetta, jotka koskivat samaa sukupuolta olevien parisuhteiden rekisteröimistä koskevan lain seurauksia kirkossa. Perustevaliokunta antoi asiasta mietinnön 2/2003.

Kirkolliskokous hyväksyi marraskuussa 2003 perustevaliokunnan ehdotuksen ja päätti jättää molemmat aloitteet raukeamaan.

Lisäksi kirkolliskokous päätti lähettää parisuhteen rekisteröinnin seurauksia kirkossa koskevan asian piispainkokoukselle siihen liittyvien teologisten ja juridisten näkökohtien selvittämiseksi.

Piispainkokous luovuttaa kirkolliskokoukselle sen pyytämän selvityksen kirkkolain 20 luvun 7 §:n 2 momentin 2 kohdan mainitsemissa tarkoituksessa.

Helsingissä 10 päivänä helmikuuta 2010

Arkkipiispa

Jukka Paarma

Piispainkokouksen sihteeri

Jari Jolkkonen

1. Johdanto

Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa on keskusteltu suhtautumisesta homoseksuaalisiin parisuhteisiin jo ainakin 1950-luvulta lähtien.¹ Monille ihmisille ja heidän läheisilleen kysymys homoseksuaalisuudesta – ja seksuaalisuudesta ylipäänsä – on herkkä, henkilökohtainen ja kokonaisvaltaisesti elämää koskettava. Osittain tämän takia kirkossa on käsitelty kysymystä lähinnä yksityisen elämän ja henkilökohtaisen vuorovaikutuksen piiriin kuuluvana asiana. Sielunhoidollisen kohtaamisen piiri antaa suojaa käsitellä omaa identiteettiä ja tilaa pohtia itselle tärkeitä valintoja.

Länsimaisissa yhteiskunnissa suhtautuminen seksuaalisuuteen muuttui voimakkaasti erityisesti 1900-luvun jälkipuoliskolla. Sukupuolisuutta koskeva tieteellinen tutkimus kehittyi ja toi uutta tietoa seksuaalisuudesta. Myös esimerkiksi eliniän pidentyminen, yhtenäisyyskulttuurin purkautuminen, tiedotusvälineiden nopea kehitys ja hormonaalisen ehkäisyksen keksiminen muokkasivat perinteisiä käsityksiä. Seksuaalisuus voitiin nähdä aiempaa vahvemmin itsenäisenä suhteessa suvunjatkamiseen. Perinteisen avioliiton rinnalla tilaa saivat muutkin elämäntavat ja perhemuodot. Osittain tämän muutoksen seurauksena myös suhtautuminen homoseksuaalisuuteen muuttui aiempaa sallivammaksi. Muutos ilmeni myös suomalaisessa lainsäädännössä. Homoseksuaalinen käyttäytyminen poistettiin rikosluokituksesta vuonna 1971. Sairausluokituksesta homoseksuaalinen taipumus poistettiin vuonna 1981.

Kirkon piirissä julkaistiin 1970–2000 välisenä aikana joitakin asiantuntija-artikkeleita ja tutkimuksia homoseksuaalisuudesta.² Niiden käsittely rajautui pääasiassa kirkon työntekijöiden perus- ja täydennyskoulutukseen. Seurakuntatasolla asiasta keskusteltiin jonkin verran, mutta konkreettiselle päätöksenteolle ei ollut erityistä tarvetta.

Keskustelu sai uuden ulottuvuuden sen jälkeen, kun Laki rekisteröidystä parisuhteesta tuli voimaan maaliskuun alussa 2002. Suomalainen lainsäädäntö antaa homoseksuaaleille mahdollisuuden rekisteröidä parisuhde ja tulla perhelainsäädännön piiriin. Toisaalta kysymys jakaa yleistä mielipidettä ja käsityksiä kirkon piirissä. Samalla on jouduttu aiempaa konkreettisemmin ja julkisemmin pohtimaan, millaisia seurauksia parisuhdelain hyväksymisellä on kirkon uskon ja elämän kannalta. Erityiseen polttopisteeseen ovat nousseet kysymykset parisuhteensa rekisteröineiden kirkon työntekijöiden asemasta sekä homoseksuaaliseen parisuhteeseen liittyvistä kirkollisista toimituksista. Suomen kirkko ei keskustele asiasta yksin, sillä kysymys seksuaalisesta monenlaisuudesta jakaa kaikkia kirkkokuntia. Jokainen kirkko pohtii kysymystä vuorovaikutuksessa sen yhteiskunnan kanssa, jossa elää.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksessa tehtiin parisuhdelain hyväksymisen jälkeen kaksi aloitetta. Aloitteessa 3/2002 esitettiin, että kirkolliskokous lisäisi kirkkojärjestykseen säädöksen, joka kieltää parisuhteensa samaa sukupuolta olevan kanssa rekisteröineen henkilön toimimisen kirkon viranhaltijana tai työntekijänä.

Aloitteen mukaan valtion lainsäädäntö on erkanemassa kristillisestä arvomaailmasta, josta osoituksena on muun muassa laki rekisteröidystä parisuhteesta. Kirkko suhtautuu myönteisesti siihen, että valtiovalta on

¹ Varhaisimpia seksuaalivähemmistöjä käsitteleviä kirkollisia tekstejä on teos *Kirkko ja perhekasvatus. Mietintö perhekasvatuksen tehostamisesta kirkon työssä. Pieksämäki: Sisälähetysseuran Raamattutalon kirjapaino. 1952.*

² Tällaisia ovat esimerkiksi Martti Lindqvist & Jouko Sihvo, *Homoseksuaalisuus ja kirkko. Katsaus uusimpaan tutkimukseen ja keskusteluun. Kirkon tutkimuskeskus 1975*; Cederberg, Trygve, *Homoseksuaalisuus ja etiikka. Eettisten kannanottojen analyysi erityisesti suomalaisen kirkollisen keskustelun valossa. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 1994.*

uskonnollisesti puolueeton. Valtion lainsäädäntö ei kuitenkaan ole kirkon opetuksen ja toiminnan ylin ohje. Omassa opetuksessaan ja uskossaan kirkko on sidottu Jumalan sanaan. Se on uskon ja elämän ylin ohje. Sekä Vanha että Uusi testamentti opettavat, että homoseksuaalisuuden harjoittaminen on luonnonvastaista ja syntiä. Kirkon perinteisen eettisen opetuksen mukaan miehen ja naisen välinen avioliitto on ainoa oikea parisuhteen muoto, eikä kirkko sen vuoksi voi siunata samaa sukupuolta olevien parisuhteita. Kirkon itsemääräämisoikeuden kannalta on ongelmallista, että kirkon työntekijä voisi yleisen lain nojalla toimia vastoin kirkon opetusta. *"Sen vuoksi esitämme kirkkojärjestykseen lisättäväksi kohdan, jossa ilmaistaan, ettei samaa sukupuolta olevan parisuhteen rekisteröinyt henkilö voi toimia kirkon viranhaltijana tai työntekijänä"*, aloitteessa todetaan.

Toisessa aloitteessa (4/2002) tähdättiin rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen ja parisuhteensa virallistaneiden kodinsiunaamiseen. Aloitteen tekijät toteavat ymmärtäneensä piispojen kannanottoja siten, että eri hiippakunnissa sallitaan tai suositellaan erilaisia käytäntöjä parisuhteen solmineiden tai heidän kotinsa siunaamiseksi. Nämä tilanteet saattavat olla papeille vaikeita ja joka tapauksessa tarvitaan suurta hienotunteisuutta. Jotta siunaaminen voitaisiin toteuttaa tyylikkäästi kaikkien osapuolten yhteiseksi rakennukseksi, olisi hyvä, että papeilla olisi käytettävissään siunaamistoimituksen kaavoja myös näitä erikoistilanteita varten. *"Siksi me allekirjoittaneet esitämme, että kirkolliskokous antaisi käsikirjavalioikunnalle tehtäväksi valmistella muutamia vaihtoehtoisia siunaamiskaavoja mainittuja tilanteita varten,"* aloitteessa todetaan.

Perustevaliokunta antoi lakivaliokuntaa kuultuaan asiasta mietinnön 2/2003. Siinä ehdotettiin molempien aloitteiden jättämistä raukeamaan. Valiokunnan mielestä kirkon tulee edelleen tukea avioliittoa. Elinikäinen avioliitto luo parhaat edellytykset hyvälle ja turvalliselle elämälle niin aviopuolisoiden kuin myös lasten ja koko yhteiskunnan kannalta. Samaa sukupuolta olevien parisuhde ei vastaa tätä kirkon opettamaa ihannetta, jonka mukaan naisen ja miehen seksuaalisuus toteutuu parhaiten avioliitossa. Tämän vuoksi valiokunta katsoo, ettei parisuhteen siunaamisen kaavaa tule ottaa kirkollisten toimitusten kirjaan. Toisaalta valiokunnan mielestä kirkossa tulee olla tilaa myös yksin eläville, eronneille ja seksuaalisille vähemmistöille. Ottaessaan palvelukseensa työntekijöitä ja viranhaltioita, kirkko kysyy heidän valmiuttaan sitoutua kirkon oppiin ja kirkon opettamiin ihanteisiin.

Kirkolliskokous hyväksyi marraskuussa 2003 perustevaliokunnan ehdotuksen ja jätti molemmat aloitteet raukeamaan.

Ensimmäinen ponsi, jossa esitettiin virkakieltoa koskevan ehdotuksen 3/2002 raukeamista, hyväksyttiin äänestyksen jälkeen äänin 63–41. Äänestyksessä hävisi ehdotus, jossa esitettiin parisuhteen rekisteröidyn henkilön palkkaamista kirkon virkaan koskevan asian lähettämistä piispainkokouksen jatkoselvitettäväksi. Toinen ponsi, jossa esitettiin eri siunaamiskaavojen luomista koskevan aloitteen 4/2002 raukeamista, hyväksyttiin ilman äänestystä.

Lisäksi kirkolliskokous hyväksyi äänin 99–5 (3 tyhjää, 1 poissa) edustaja Vuoren tekemän ja piispa Laulan ym. kannattaman ehdotuksen lisäponneksi. Sen mukaan

"Kirkolliskokous päättää lähettää parisuhteen rekisteröinnin seurauksia kirkossa koskevan asian piispainkokoukselle siihen liittyvien teologisten ja juridisten näkökohtien selvittämiseksi."

Alkuperäisen ehdotuksen mukaan selvitystyö haluttiin lähettää kirkkohallituksen sijasta piispainkokoukselle, koska asia koskee kirkon oppia ja tunnustusta.³ Yhtäältä siis kirkolliskokous torjui selvästi molemmat aloitteet, mutta toisaalta päätti lähes yksimielisesti lähettää asian piispainkokouksen selvittämistä varten.

Tämä piispainkokouksen selvitys on yhteenveto siitä laajasta työstä, jonka piispainkokous käynnisti kirkolliskokouksen pyynnöstä. Selvitystyön kuluessa syntyi suuri määrä taustamateriaalia. Näistä keskeisimpiä ovat seuraavat julkaisut:

1. Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokouksen 14.9.2005 asettaman työryhmän mietintö. Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto. Sarja B 2009:1.
2. Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seminaari parisuhdelaista 15.–17.1.2007. Toim. Antti Saarelma. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 101.
3. Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon seminaari parisuhdelaista 28.–29.11.2007. Toim. Antti Saarelma. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 105.

Nämä julkaisut on nähtävä osana avointa keskustelu- ja valmisteluprosessia, ja ne myös lähetetty kirkolliskokousedustajille. Niihin myös viitataan tässä selvityksessä. Lisäksi on mainittava piispainkokouksen asettaman selvitystyöryhmän toimittama ja Kirkon tutkimuskeskuksen ylläpitämä verkkosivusto, johon on koottu suuri määrä sekä oman kirkkomme että toisten kirkkojen seksuaalietiikan verkkolähteitä (evl.fi/kirkotjahomoseksuaalisuus).

³ Lisäponnaksi ehdotuksen tehnyt edustaja Vuori perusteli ehdotustaan kirkolliskokouksessa: "Mielestäni on aika suuri merkitys sillä, lähetetäänkö tämä asia tutkittavaksi kirkkohallitukseen vai piispainkokoukselle. Olen piispainkokouksen kannalla sen tähden, että tämä päätös ilmentää selkeästi sitä, että kirkolliskokous näkee tämän asian ensisijaisesti kirkon oppiin ja tunnustukseen liittyvänä asiana. Sen jälkeen seuraavat juridiset asiat ja niihin varmaan piispainkokous pystyy pyytämään lisäselvitystä. Tulen esittämään lisäponnon, jonka sisältö on se, että kirkolliskokous päättää lähettää aloitteen piispainkokoukselle siihen liittyvien teologisten ja juridisten näkökohtien selvittämiseksi." Kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja 6.11.2003, § 26.

2. Kirkon aiemmat kannanotot

Kirkkomme voimassa oleva opetus on ilmaistu monissa piispojen, kirkolliskokouksen ja kirkkohallituksen lausunnoissa.⁴ Niistä keskeisimpinä pidettiin edellisten aloitteiden kirkolliskokouskäsitelyssä seuraavia: 1) piispojen Kasvamaan yhdessä -puheenvuoro vuodelta 1984, 2) piispainkokouksen päätös vuodelta 1993, jonka mukaan Kasvamaan yhdessä vastaa edelleen kirkon perhe- ja seksuaaliopetusta, 3) kirkkohallituksen lausunto opetusministeriölle vuodelta 1999, 4) piispojen yhteinen kannanotto syksyllä 2001 parisuhdelain hyväksymisen jälkeisessä tilanteessa sekä 5) kirkolliskokouksen perustevaliokunnan asiaa koskeva mietintö 2/2003. Mietinnön hyväksymisen jälkeen ilmestyi syksyllä 2008 kahdeksan piispan allekirjoittama puheenvuoro Rakkauden lahja. Sen vuoksi on aluksi selvitettävä mainittujen kannanottojen keskeinen sisältö perusteluineen.

Erilaisista painotuksista huolimatta kaikkia kannanottoja yhdistää kaksi teologista perusvakaumusta, jotka koskevat *ihmisarvoa* ja *avioliittoa*. Ne voidaan kuvata seuraavasti: 1) Jumala on luonut jokaisen ihmisen omaksi kuvakseen, ja jokaista on kohdeltava kunnioittavasti ja ihmisarvon mukaisesti. 2) Jumala on luonut ihmisen mieheksi ja naiseksi ja asettanut avioliiton, joka antaa turvallisimman kasvuympäristön uuden elämän kehittymiselle, puolisoitten yhdyselämälle ja yhteisön hyvinvoinnille.

Piispojen puheenvuoro 1984

Piispojen Kasvamaan yhdessä -puheenvuoro korostaa Raamatun myönteistä suhtautumista seksuaalisuuteen. Sen kokonaispersoonallinen toteuttaminen edellyttää turvallisuutta ja jatkuvuutta. Siksi sukupuolielämä toteutuu inhimillisesti parhaimmalla tavalla koko elämän kestävässä miehen ja naisen avioliitossa. Avioliitto on *miehen ja naisen* läheinen ja toisiaan täydentävä elämän yhteys. Se on *solmittu vapaasti* ja saatettu *julkisesti voimaan*. Naisen ja miehen kumppanuuden toteutuminen *elinikäisenä* avioliittona kuuluu ihmisen luontovarustukseen ja tunnetaan hyvin erilaisissa yhteiskunnissa. Avioliiton muodot ovat historiassa vaihdelleet, mutta Uusi testamentti liittyy *monogaamisen* avioliiton ihanteeseen. Erilaista muodoista huolimatta avioliitto on tarkoitettu kestäväksi jommankumman kuolemaan saakka.

Avioliiton yhtenä keskeisenä tarkoituksena on *suvun jatkaminen*, siis lasten synnyttäminen, heidän hoivaaminen ja kasvattaminen. Vaikka seksuaalisuuden toteuttaminen ja lapset ovat avioliiton keskeisiä tarkoituksia, avioliitto palvelee myös muita päämääriä. Tällaisia ovat muun muassa taloudellinen ja muu *huolenpito* sekä *sosiaalisten tarpeiden tyydytys*. Piispat varoittavat tekemästä mitään yhtä avioliiton päämäärää sen yksinomaiseksi tarkoitukseksi. Myös lapseton avioliitto on avioliitto. Erityistä huolta kannetaan avioerojen kasvavasta määrästä. Parannuskeinoina ei ole avioliittoinstituution muuttaminen, vaan elämäntapojemme ja -arvojemme tarkastaminen.

Kasvamaan yhdessä -kirjassa erotetaan homoseksuaalinen taipumus ja käyttäytyminen. Seksuaalinen taipumus ei harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta ole ihmisen valittavissa. Silloin kun taipumus on riippumaton tahdon valinnasta, ihminen ei voi olla vastuussa homoseksuaalisuudestaan. Pelkän taipumuksen perustella ihmistä ei saa pitää moraalisesti arveluttavana saati asettaa häntä eriarvoiseen asemaan kirkossa

⁴ Arkkipiispa Jukka Paarma totesi kirkolliskokouksessa 2003: "Jos pelätään sitä, että nyt perustevaliokunnan mietintö hyväksymällä jäätäisiin jotenkin ilman kirkon kantaa tässä asiassa, jäädään ikään kuin ilmaan kellumaan, mielestäni niin ei ole asianlaita. Meillä on olemassa ne kannanotot ja lausumat, joihin mm. edustaja Stenlund tänään aamulla on viittannut ja luetellut ne aina piispojen kirjasta "Kasvamaan yhdessä" vuonna 1984 alkaen ja sen jälkeen. Ne ovat meillä edelleen olemassa ja niitten perusteella voidaan tois-taiseksi kirkossa elää ja toimia." Kirkolliskokouksen keskustelupöytäkirja 6.11.2003, § 26.

ja yhteiskunnassa. Homoseksuaalit ovat kuitenkin vastuussa sukupuolisen taipumuksen toteuttamisesta aivan kuten heteroseksuaalitkin.

Kristinuskon historiassa homoseksuaalisuuteen on suhtauduttu kielteisesti, koska Raamattu yksiselitteisesti torjuu sen sekä luonnonvastaisena että pakanuuteen kuuluvana. Homoseksuaalisen taipumuksen toteuttaminen on vastoin Jumalan tahtoa ja siten ruumiin pyhyyden häpäisemistä. Toimiakseen oikein homoseksuaalin tulee pidättäytyä taipumuksensa toteuttamisesta. Homoseksuaaliset teot eivät kuitenkaan ole synteinä Uudessa testamentissa missään erityisasemassa (1. Kor. 1:9–10).

Piispojen mukaan Raamattuun perustuva kirkon käsitys homoseksuaalisen käyttäytymisen luonnonvastaisuudesta ei anna kenellekään oikeutta riistää homoseksuaalilta ihmisarvoa eikä se saa johtaa tinkimiseen lähimmäisen rakkauden vaatimuksesta. Homoseksuaalinen lähimmäinen on hyväksyttävä täysivaltaisena jäsenenä mukaan kirkon ja yhteiskunnan eri toimintamuotoihin. Ottaessaan homoseksuaalisia jäseniään virkoihin ja muihin palvelutehtäviin kirkolla on kuitenkin oikeus edellyttää, ettei asianomainen opeta eikä toimi vastoin sitä, mitä kirkko homoseksuaalisuudesta opettaa. Homoseksuaalinen ihminen voi olla kärsivä lähimmäinen, jota on tuettava hyväksymään erilaisuutensa ja näkemään siitä aiheutuvat elämän rajoitukset ja myönteiset mahdollisuudet.

Piispainkokouksen päätös 1993

Kirkolliskokouksessa käsiteltiin keväällä 1993 edustaja-aloitetta, jonka mukaan olisi tarvetta ryhtyä toimiin kirkon seksuaalieettisten kannanottojen uudistamiseksi. Aloitteen tekijöiden mielestä osaa piispojen kirjan sisältämistä kysymyksistä olisi aika arvioida uudestaan. Kirkolliskokouksen keskustelussa asiakokonaisuutta pidettiin tärkeänä sekä kirkon uskon että yksityisen ihmisen kannalta. Kirkolliskokous lähetti asian piispainkokoukselle toimenpiteitä varten.

Piispainkokous kävi laajan keskustelun asiasta syyskuussa 1993. Se piti tärkeänä, että piispat osallistuvat sekä yksin että yhdessä aktiivisesti keskusteluun, ja että piispojen collegio huolehtisi mahdollisesta uudesta kannanotosta. Samalla viitattiin piispa Jorma Laulajan valmisteilla olevaan luterilaisen etiikan perusteita käsittelevään kirjaan. Piispainkokous päätti yksimielisesti pyytää piispoja "käsittelemään asiaa edelleen" ja ottamaan huomioon esille nousseet uudet kysymykset. Asiallisesti kyse oli pyynnöstä harkita uuden kannanoton valmistelua tai sen yhdistämistä piispa Laulajan valmisteilla olevaan kirjaan. Samalla haluttiin lisätä päätösponsi, jossa ilmaistaan, että Kasvamaan yhdessä -kirja vastaa edelleen kirkon opetusta. Pöytäkirjan mukaan piispainkokous päätti todeta, että

piispojen vuonna 1984 julkaisema perhe- ja seksuaalieettinen kannanotto Kasvamaan yhdessä edelleen vastaa kirkkomme eettisen opetuksen peruslinjoja.

Piispa Jorma Laulajan kirja Elämän oikea ja väärä ilmestyi 1994. Vuonna 2001 piispat päättivät aloittaa perhe- ja seksuaalieettisen puheenvuoron valmistelun, joka valmistui 2008. Siihen palataan myöhemmin.

Kirkkohallituksen lausunto 1999

Kirkkohallitus antoi 5.10.1999 Oikeusministeriölle lausunnon työryhmän ehdotuksesta "Laki ja samaa sukupuolta olevien parisuhteet". Lausunnossa kirkkohallitus ei kannattanut parisuhteiden virallistamista työryhmän ehdottamalla tavalla. Erilaisissa yhteistalouksissa asuvien asemaan liittyviä epäkohtia oli kuitenkin pyrittävä poistamaan. Hyväksyttävä ratkaisu olisi esimerkiksi yleinen asuinkumppanuuden rekisteröintimalli.

Kirkkohallituksen lähtökohtana oli kaksi periaatetta. Lausunnon mukaan kirkko pitää miehen ja naisen välistä avioliittoa seksuaalisuhteen perusmallina. Kirkon uskonkäsityksen mukaan Jumala on luonut ihmisen mieheksi ja naiseksi. Elinikäisessä avioliitossa miehen ja naisen suhde voi parhaiten toteutua Jumalan tarkoittamalla tavalla. Koska heteroseksuaalisessa suhteessa mahdollistuu luonnollisella tavalla myös suvun jatkaminen ja sukupolvien välinen yhteys, miehen ja naisen välistä aviosuhdetta on pidettävä itse elämän kannalta tarkoituksenmukaisena.

Toiseksi kirkko pitää tärkeänä, että yhteiskunnassa ihmisten välisissä suhteissa toteutuu oikeudenmukaisuuden ja kohtuuden vaatimus. Kirkko pitää kaikkia ihmisiä Jumalan luomina, ja jokaisella on oikeus ihmisarvoiseen elämään. Erityisesti enemmistöstä poikkeavien ihmisten asemaan on kiinnitettävä huomiota, vaikka tämä asettaakin yhteiskunnan oikeudenmukaisuudelle vaikeasti ratkaistavia haasteita.

Kirkkohallitus otti lausunnossa kantaa työryhmän mietintöön, mutta ei homoseksuaalisuuteen sinänsä. Se piti oikeana työryhmän tehtäväksiannon mukaista tavoitetta selvittää samaa sukupuolta olevia pareja koskevat oikeudelliset epäkohdat. Se pani myönteisenä huomiona merkille, että työryhmän ehdotuksessa pyritään tekemään käsitteellinen ero avioliiton ja virallistetun parisuhteen välillä ja että jälkimmäiseen ei sovelleta puolison oikeutta ottaa ottoplasi.⁵

Lausunnossa viitattiin klassiseen erotteluun kahden oikeudenmukaisuuskäsityksen välillä. Yhden käsityksen mukaan kansalaisten yhdenvertaisuus toteutuu, kun kaikille annetaan laskennallisesti katsottuna täsmälleen samat oikeudet ja velvollisuudet (vrt. esim. lapsilisäjärjestelmä). Yhteiskuntaelämä ei kuitenkaan toimi, jos tätä mallia pidetään ainoana oikeudenmukaisuuden tulkintana. Elämän luonnollinen monimuotoisuus ja yhteisön kannalta tarkoituksenmukainen erilaisuus voivat vaatia, että oikeutta ja hyvää jaetaan myös ihmisten tarpeiden, elämäntilanteen tai yhteiskunnan kokonaisedun mukaan.

Kirkkohallitus piti työryhmän ehdotuksen keskeisenä ongelmana sitä, että mietinnön ajattelukulun mukaan heteroseksuaalisen avioliiton tukeminen ja asettaminen erityisasemaan merkitsisi jo sinänsä ydinperheestä poikkeavien ratkaisujen syrjimistä. Tämä syrjiminen olisi poistettavissa vain rinnastamalla poikkeavat yhteiselämän muodot mahdollisimman pitkälle avioliittoon. Tästä on periaatteellisena johtopäätöksensä, että valtion tulisi saattaa tasavertaiseen asemaan kaikki sukupuolisuuden ilmentymismuodot, jotka eivät vahingoita muita.

Kirkkohallituksen mielestä avioliiton asettaminen tiettyyn suosituimmuusasemaan tukee tasapainoista elämää ja yhteisöllistä kokonaisuutta. Miehen ja naisen välinen avioliitto on seksuaalisuhteen perusmalli ja valtaoma, ja sen varassa yhteiskunnan jatkuvuus on mahdollista. Avioliittoon perustuva perhe on sellainen ihmiskuntaa kannatteleva perusinstituutio, jonka tukeminen on kokonaisedun kannalta tarpeellista ja hyödyllistä. Yhteiskunta voi käytännön lainsäädäntötoimilla ohjata avioliittoa tukevan arvomaailman vahvistumista ja näin edistää varsinkin lasten tasapainoiselle kehitykselle myönteistä ilmapiiriä. Tällöin korostuu myös se, että lasten saamisessa ja kasvattamisessa ei ole kysymys aikuisten itsetoteutuksesta tai ihmisoikeuksista. Lapset eivät ole vanhempiaan varten, vaan vanhemmat lapsiaan varten. Avioliiton omasta perusluonteesta johtuu, että sen asettaminen erityisasemaan ei merkitse muiden elämänmuotojen syrjimistä, varsinkaan jos näihin liittyviä suoranaisia epäkohtia samalla pyritään poistamaan.⁶

⁵ "Parisuhteen virallistamisella samaa sukupuolta olevien parit saisivat pääsääntöisesti samat oikeudet ja velvollisuudet kuin avioparit. Kysymyksessä on kuitenkin avioliitosta erillinen oikeudellinen instituutio." (HE 200/2000)

⁶ Hallituksen parisuhdelakiesityksestä antamassaan lausunnossa eduskunnan perustuslakivaliokunta piti hyväksyttävänä naisen ja miehen avioliiton asettamista erityisasemaan: "Avioliittolainsäädäntöä ja sen kanssa rinnasteisia lakeja säädettäessä on kyse sellaisista erityisistä yhteiskunnan tulevaisuuteen ja ar-

Lausunnossa annettiin tunnustusta työryhmän pyrkimykselle tehdä ero avioliiton ja samaa sukupuolta olevien parisuhteen virallistamisen välillä.⁷ Tämän tavoitteen kannalta ristiriitaisena pidettiin kuitenkin ehdotusta vihkimistyyppiseksi "virallistamistoimitukseksi". Työryhmälle annettu tehtävä koski alun perin oikeudellisten epäkohtien poistamista eikä edellyttänyt seremoniallista virallistamista tai vihkimistä, kirkkohallitus totesi. Kansainväliset esimerkit ja mietintöön liittyvä eriävä mielipide osoittavat, että virallistamisvaatimusten kaukaisempaan tavoitteena ovat adoptio-oikeus ja seremoniallinen vihkiminen, joko kirkollinen tai siviilivihkiminen.

Kirkkohallituksen mielestä avioliitto ja muunlaisia yhteistalouksia koskevien oikeudellisten epäkohtien korjaaminen ovat kaksi eri asiaa. Epäkohtia voidaan korjata materiaalisin tai juridisin järjestelyin. Mikäli samaa sukupuolta olevien parisuhteet halutaan rinnastaa avioliittoon, tällöin ei enää ole kysymys vain epäkohtien korjaamisesta, vaan syvemmästä ja kauaskantoisesta arvotarkistuksesta. Tämän työryhmä näyttää myöntävän itsekin. Se viittaa siihen, että lain hyväksymisen "periaatteellinen" merkitys on jopa suurempi kuin epäkohtia korjaava merkitys. Lain säätäminen merkitsi sitä, että "yhteiskunta osoittaisi hyväksyvänsä samaa sukupuolta olevien parisuhteet ja tunnustavansa niiden arvon". Lain toivotaan "muuttavan asenteita suvaitsevaisemmaksi homoseksuaalista yhteiselämää kohtaan" (s. 63).

Kirkkohallituksen mielestä ei ole ongelmattomia, jos valtio erityistoimin tukee yhtä vähemmistöryhmää – tässä tapauksessa seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa vähemmistöä. Perinteisestä yksiavioisesta, heteroseksuaalisesta perhemallista poikkeavia seksuaalisuuden toteuttamismuotoja on myös monia muita. Yleisin ja tunnetuin näistä lienee nykyisinkin eräissä kulttuureissa vaikuttava moniavioisuus.

Johtopäätöksenä kirkkohallitus totesi, että se ei kannata samaa sukupuolta olevien parisuhteiden virallistamista mietinnön ehdottamassa muodossa. Oikeudellisten epäkohtien poistamiseksi tuli etsiä ratkaisua rekisteröintimallista, joka kattaa myös muut kuin seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvan asuinkumppanuuden.

Kirkkohallitus korostaa, että miehen ja naisen avioliittoa on edelleen pidettävä perustavana yhdessä elämisen muotona. Yhteiskunnan tulee antaa kaikki mahdollinen tuki avioliitolle ja sen aseman vahvistamiselle. Avioliiton rinnalle ei tule perustaa siihen rinnastuvia instituutioita. Kirkkohallitus ei siten kannata mietinnössä esitettyä ehdotusta samaa sukupuolta olevien parisuhteiden virallistamisesta.

Kirkkohallituksen mielestä on kuitenkin pyrittävä poistamaan erilaisissa yhteistalouksissa asuvien asemaan liittyviä epäkohtia. Ratkaisua tulee etsiä sellaisesta neutraalista asuinkumppanuuden rekisteröintimallista, joka ei ole sidottu seksuaaliseen suuntautuneisuuteen ja joka selvästi poikkeaa avioliitosta.

Piispojen lausunto 2001

Piispat antoivat syksyllä 2001 tiedotteen sen jälkeen kun eduskunta oli hyväksynyt esityksen parisuhdelainsäädännön. Lausunnon mukaan sekä yhteiskunnassa että kirkossa on tuettava miehen ja naisen välistä avioliittoa. Lain voimaan tuleminen johdosta kirkko ei toteuta rekisteröityyn parisuhteeseen liittyviä kirkollisia toi-

voihin liittyvistä ratkaisuista, joissa avioliiton asettaminen naisen ja miehen parisuhteena erityisasemaan lainsäädännössä on perusteltua." PeVL 15/2001.

⁷ Työryhmän mietintöehdotuksen (s. 57) mukaan "virallistettu parisuhde olisi avioliitosta erillinen oikeudellinen instituutio".

mituksia. Kirkon työntekijöiltä odotetaan kirkon perinteisen opetuksen mukaista käyttäytymistä. Homoseksuaaleihin tulee suhtautua heidän ihmisarvoaan kunnioittaen.

Eduskunta on hyväksynyt lain samaa sukupuolta olevien rekisteröidystä parisuhteesta. Lausunnoissaan kirkko on vastustanut samaa sukupuolta olevien parisuhteen rinnastamista avioliittoon. Hyväksytyssä laissa tällainen suhde onkin avioliitosta erillinen oikeudellinen institutio. Se ilmenee parisuhteen rekisteröimistavassa sekä osapuolten yhteisen sukunimen ja adoptio-oikeuden torjumisessa.

Yhteiskunnassa on tuettava sellaista opetusta sekä lasten ja nuorten kasvua, jotka vahvistavat naisen ja miehen keskinäistä parisuhdetta. Avioliittoon vihkiminen ja avioliiton siunaaminen ovat kirkon yksi tapa tukea miehen ja naisen välistä suhdetta. Lain voimaan tuleminen johdosta kirkko ei toteuta samaa sukupuolta olevien parisuhteeseen liittyviä vastaavia kirkollisia toimituksia. Työntekijöiltään kirkko edellyttää perinteisen opetuksensa mukaista käyttäytymistä.

Homoseksuaalisen taipumuksen omaaviin tulee sekä yhteiskunnassa että kirkossa suhtautua heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Sielunhoitotehtävässään kirkko on edelleen valmis kohtaamaan niitä yksilökohtaisia tilanteita, joihin homoseksuaalisen taipumuksen omaavat henkilöt elämässään ja ihmissuhteissaan saattavat joutua. On syytä huomata, että nyt hyväksytty laki ei poista taloudellisia ja verotuksellisia epäkohtia niiden kohdalta, joiden asuinkumppanuus perustuu muuhun kuin sukupuoliseen suuntautuneisuuteen.

Kirkolliskokouksen perustevaliokunnan mietintö 2/2003

Kirkolliskokouksen perustevaliokunta antoi syksyllä 2003 mietinnön kahdesta vastakkaisesta edustaja-aloitteesta. Mietinnön mukaan miehen ja naisen välinen suhde on luomisteologian kannalta keskeinen osa kirkon ihmiskuvaa. ”Siksi kysymys homoseksuaalisesta parisuhteesta koskettaa myös kirkon uskoa ja oppia.” Toisaalta ihmiskuvaan liittyy myös sellaisia seikkoja, joista ei ole Jumalan erityistä ilmoitusta ja jotka kuuluvat maallisen harkinnan piiriin. Siksi kysymys ihmisen seksuaalisesta suuntautumisesta ja käyttäytymisestä ei näytä kuuluvan ainoastaan uskon ja opin alueelle. Etiikan alaan kysymys kuuluu erityisesti siltä osin, miten lähimmäisiä kohdellaan. ”Kirkon eettinen opetus nousee sen uskosta eikä opin ja etiikan välillä voi vallita sovittamatonta ristiriitaa.”

Valiokunta oli yksimielinen erityisesti kahdessa asiassa. Ensiksi miehen ja naisen välinen avioliitto on parisuhteen muoto, jota kirkko pyrkii tukemaan opetuksen, eri työmuotojen, perheneuvonnan, ja erilaisten projektien avulla. Elinikäinen avioliitto on ihanne, joka toteutuessaan on hyvä ja turvallinen paitsi aviopuolisoiden myös lasten ja koko yhteiskunnan kannalta.

Toiseksi valiokunnan mukaan kirkossa tulee olla tilaa yksin eläville, eronneille ja seksuaalisesti poikkeavan taipumuksen omaaville. Kirkko ei halua sulkea homoseksuaalisesti suuntautuneita ihmisiä pois keskuudestaan. Kirkko rukoilee kaikkien ihmisten puolesta ja jokaiselle ihmiselle voidaan pyytää Jumalan siunausta. Kaikki ovat Jumalan edessä yhtä lailla syntisiä ja armoa tarvitsevia. Kirkon tulee vastustaa kaikkea väkivaltaa ja syrjintää, joka kohdistuu seksuaalisiin vähemmistöihin.

Samalla mietinnössä kerrottiin avoimesti, että valiokunnassa esiintyy erilaisia käsityksiä siitä, miten Raamattua ja sen sisältämiä homoseksuaalisuudesta puhuvia jakeita on tulkittava, siitä, onko homoseksuaalista käyttäytymistä pidettävä syntinä vai ei sekä siitä, miltä osin asia kuuluu kirkon opin ja miltä osin etiikan alaan. Myös parisuhteen siunaamista koskevaan kysymykseen on valiokunnassa esitetty erilaisia vas-

tauksia. Osa torjuu tällaisen siunaamisen kokonaan, osa taas pitää siunaamista mahdollisena. Ne, jotka torjuvat parisuhteen siunaamisen, korostavat, että kirkon ei pidä siunata sellaista, mikä ei ole Jumalan tahdon mukaista. Siunaaminen olisi viesti homoseksuaalisen elämäntavan hyväksymisestä. Siunaamista mahdollisena pitävät katsovat, että kirkko voisi tukea elinikäistä sitoutumista toiseen ihmiseen myös homoseksuaalien kohdalla, ja siksi rukoilla rekisteröidylle parisuhteelle Jumalan siunausta, kun asianosaiset sitä pyytävät.

Valiokunta piti tärkeänä, että keskustelu kirkossa jatkuu. Kokonaisvastuu tästä kuuluu luontevasti piispoille. Heidän on myös pastoraalisen ohjauksen avulla mahdollista arvioida ja etsiä tapaa sovittaa yhtenäisen viranhaltijan tai kirkon työhön hakeutuvan oikeudet, kirkkojärjestyksessä säädettyt kelpoisuusehdot sekä kirkon ja seurakunnan tehtävästä nousevat näkökohdat. Pastoraalinen tie mahdollistaa homoseksuaalisesti suuntautuneen kirkon työntekijän ihmisarvoa kunnioittavan suhtautumisen ja aidon lähimmäisenrakkauden toteutumisen.

Niiden parisuhteensa rekisteröineiden kohdalla, jotka tulevat pyytämään suhteelleen kirkollista siunausta, pastoraalinen keskustelu merkitsee aitoa kohtaamista, osapuolten kuuntelemista, tarpeitten ja toiveiden huomioon ottamista, yhteistä rukousta. Näin voidaan löytää yksilöllinen, osapuolia tyydyttävä toimintatapa, jossa molemminpuolinen kunnioitus ja lähimmäisenrakkaus voivat toteutua.

Yhteenvedossaan valiokunta totesi, että samaa sukupuolta olevien parisuhde ei vastaa kirkon opettamaa ihannetta, jonka mukaan naisen ja miehen seksuaalisuus toteutuu parhaiten avioliitossa. Siksi parisuhteen siunaamiselle ei ole perusteita. Toisaalta se piti tärkeänä, että kirkossa on tilaa myös yksineläville, eronneille ja seksuaalivähemmistöille. Siksi myöskään virkakiellolle ei ole perusteita.

Elinikäinen avioliitto luo parhaat edellytykset hyvälle ja turvalliselle elämälle niin aviopuolisoiden kuin myös lasten ja koko yhteiskunnan kannalta. Samaa sukupuolta olevien parisuhde ei vastaa tätä kirkon opettamaa ihannetta, jonka mukaan naisen ja miehen seksuaalisuus toteutuu parhaiten avioliitossa. Tämän vuoksi valiokunta katsoo, ettei parisuhteen siunaamisen kaavaa tule ottaa kirkollisten toimitusten kirjaan. Valiokunnan mielestä kirkossa tulee olla tilaa myös yksin eläville, eronneille ja seksuaalisille vähemmistöille. Ottaessaan palvelukseensa työntekijöitä ja viranhaltijoita, kirkko kysyy heidän valmiuttaan sitoutua kirkon oppiin ja kirkon opettamiin ihanteisiin.

Piispojen puheenvuoro 2008

Kahdeksan piispaa julkaisi lokakuussa 2008 teoksen Rakkauden lahja – piispojen puheenvuoro avioliitosta, perheestä ja seksuaalisuudesta. Puheenvuorosta jäi pois kaksi piispaa. Kirjassa eriteltiin erityisesti kahdeksan elementtiä, jotka kuuluvat kristilliseen avioliittoon. Näitä ovat erityisesti

- avioliitto Jumalan asetuksena ja siunauksen kohteena
- avioliitto yhden miehen ja yhden naisen välisenä liittona
- molempien puolisoitten suostumus ja kyky irtaantua vanhemmista
- keskinäinen kunnioitus
- aviollisen uskollisuuden vaatimus
- pyrkimys elinikäisyyteen
- avoimuus uudelle elämälle

Piispat korostivat, että perhe tai perheettömyys ei lisää eikä vähennä ihmisen arvoa. Kirkon toiminta on perinteisesti ollut varsin perhekeskeistä, ovathan avioliiton tukeminen ja lasten kasvatusta sen uskon kannalta tärkeitä asioita. Vaarana on, että yksin elävät saattavat kokea jäävänsä syrjään. Kirjassa muistutetaan seurakuntayhteyden kuuluvan kaikille: "Seurakunnan tulee olla hengellinen koti yhtä hyvin naimattomille, eronneille ja leskille kuin perheellisillekin."

Kirjassa käsiteltiin myös homoseksuaalisuutta. Pohdintaosassa piispat totesivat, että suhtautuminen homoseksuaalisuuteen jakaa kristillisiä kirkkoja kautta maailman. Myös omassa kirkossamme on jäseniä, jotka ajattelevat asiasta vastakkaisilla tavoilla. Toiset odottavat, että kirkko muuttaisi asenteitaan ja että samaa sukupuolta olevat parit siunattaisiin ja heille suotaisiin sama asema kuin avioliitossa eläville. Toiset taas haluavat, että kirkko pitäytyisi perinteisellä kannallaan eikä rinnastaisi homoseksuaalisia suhteita miehen ja naisen väliseen aviosuhteeseen.

Piispat muistuttivat asian yksilöllisestä ja inhimillisestä puolesta: homoseksuaalisuudesta keskusteltaessa ei puhuta vain ilmiöstä ja asiasta, vaan ihmisistä, joille oma seksuaalinen suuntautuminen on omakohtainen todellisuus. Heille kysymys on oman itseymmärryksen kannalta merkityksellinen. Toisaalta asialla oli myös yhteisöllinen ja periaatteellinen puoli. Kun seksuaalisuuden erilaisista muodoista puhutaan yhteisöllisellä tasolla, joudutaan käsittelemään myös laajempia periaatteellisia kysymyksiä, niin yleisinhimillisiä kuin teologisia.

Piispainkokouksen parisuhdelakityöryhmän työn keskeneräisyyden⁸ takia Rakkauden lahja -kirjassa tyydyttiin viittamaan kolmeen kysymysryhmään. Ensimmäinen koskee sitä, mitä tieteellinen tutkimus voi sanoa homoseksuaalisuudesta ja sen synnystä? Osa tutkijoista painottaa perintötekijöiden merkitystä, osa taas korostaa kasvuympäristön ja sosiaalisten suhteiden osuutta. Varsin laaja yksimielisyys vallitsee siitä, että seksuaalisen taipumuksen synty on ihmisen omasta tahdosta riippumaton. Jäljelle jää kaikille vaikeita kysymyksiä. Miten toteuttaa sitä, minkä itse kokee oikeaksi? Jokaisella on oikeus tulla siksi, mitä hän on, mutta toisaalta jokainen joutuu asettamaan itselleen rajoituksia. Millainen on ihmisen seksuaalisen suuntautumisen ja käyttäytymisen välinen suhde? Jos kasvuympäristöllä on vaikutusta, millaista kehitystä yhteiskunnan tai seurakunnan pitäisi tukea?

Toinen tärkeä kysymys koskee sitä, miten yhteisössämme suhtaudutaan niihin vähemmistöihin, jotka poikkeavat enemmistön tavasta elää. Kristillisessä ja länsimaisessa perinteessä yksilön arvo on aina pidetty luovuttamattomana. Yleisinhimilliset perusoikeudet takaavat sen, että kaikilla on oikeus ihmisarvoiseen elämään. Kristillinen kirkko on vakuuttunut siitä, että jokainen ihminen on Jumalan kuva ja hänen luomansa. Toteutuvatko nämä lähtökohdat asenteissamme ja käytännön elämässä? Suhtaudummeko kaikkiin lähimmäisiin kunnioittavasti ja oikeudenmukaisesti? Muistammeko, että jokainen ihminen on Kristuksen lunastama ja hänen seuraajakseen kutsuttu, piispat kysyivät.

Kolmas iso kysymys koskee sitä, miten kirkossa tulkitaan pyhää Raamattua. Yksimielisiä ollaan siitä, että sekä Vanhassa että Uudessa testamentissa suhtaudutaan torjuvasti homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Ilmeistä on myös, että Raamatun syntyä ei tunneta homoseksuaalisen taipumuksen syntyyn vaikuttaneita tekijöitä samalla tavalla kuin nykyään. Vaikea kysymys kuuluu: antaako oman aikamme tieto seksuaalisuudesta mahdollisuuden tai oikeuden tulkita Raamattua uudella tavalla?

Yhteisenä johtopäätöksensä allekirjoittaneet piispat totesivat, että suhtautuminen homoseksuaalisuuteen jakaa asenteita kaikissa kulttuureissa niiden uskonnollisesta tausta riippumatta.

⁸ Päätös piispojen puheenvuoron valmistelun käynnistämisestä tehtiin piispainkokouksessa 2001, ja puheenvuoro valmistui toukokuussa 2008. Päätös parisuhdelain seurauksia koskevan valmistelun käynnistämisestä tehtiin piispainkokouksessa 2004, ja mietintö julkaistiin maaliskuussa 2009.

Kirkon suhtautumista siihen sävyttävät luomiskäsitys ja kristillinen ihmiskäsitys, joiden mukaan Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi. Miehen ja naisen väliseen suhteeseen kuuluu Jumalan antama luonnollinen tehtävä jatkaa sukua ja siirtää henkistä perintöä lapsille perheen suojassa. Tästä tehtävästä määräytyy myös avioliiton yhteisöllinen asema. Ihmiskäsityksensä nojalla kirkko on halunnut myös yhteiskunnassa puolustaa avioliiton ja perheen erityisasemaa. Avioliittoon vihkimisessä ei siunata vain kumppaneiden rakkautta, myös liiton ulkoisella muodolla on oma merkityksensä. Tästä on johtunut, että kirkko on suhtautunut pidättyvästi yhden miehen ja yhden naisen avioliitosta poikkeavien suhteiden siunaamiseen. Toisaalta kirkko on kannanotoissaan halunnut puolustaa samaa sukupuolta olevien parien aseman oikeudenmukaista järjestämistä yhteiskunnassa.

Samalla piispat viittaavat siihen, että erilaisista näkemyksistä ei tulla kirkossa pääsemään eroon. Monet ihmiset ja kirkon jäsenet kokevat, että seksuaalisuudesta käytävä keskustelu on joko tarpeetonta tai saa liikaa huomiota osakseen. Osa toivoo nopeita muutoksia, osa taas sitä, että kirkko pitää kiinni perinteisistä näkemyksistään. Siksi piispat vetoavat kirkon ykseyden puolesta: "Vastakkaisten käsitysten keskeltä ei voida päästä pois nyt eikä tulevaisuudessa. Toisella tavalla ajattelevia ja uskovia on kuunneltava, kirkon ykseydestä on pyrittävä pitämään kiinni."

3. Raamattu ja sen tulkinta

Raamattu on kaikille kristityille yhteinen uskon ja elämän perusta. Raamatun opetus ihmisen sukupuoli-suudesta voidaan tiivistää seuraavasti. Ihminen on luotu kahdeksi sukupuoleksi, toisiaan täydentäviksi mieheksi ja naiseksi. Ihminen haluaa rakastaa, ja hän kaipaa vakituista elämäkumppania. Sukupuolisuuden yksi tarkoitus on lisääntyminen. Seksuaalisuuden kautta ilmaisemme rakkautta ja kuulumista toiselle, ja se on nautinnon ja ilon lähde.

Samalla Raamattu tekee selväksi, että avioliitto ja lasten saaminen eivät kuulu kaikkien ihmisten kutsu-mukseen. Jotkut elävät yksin, ja jotkut pariskunnat eivät saa lapsia. Peruskysymys kuuluu yksinkertaisuudessaan: sopiiko homoseksuaalisuus ja sen toteuttaminen yhteen Raamatun seksuaaliopetuksen kanssa, vai torjuuko Raamattu samaa sukupuolta olevien rakkauden ja sukupuolielämän? Tähän suureen peruskysymykseen vastaaminen edellyttää Raamatun koko seksuaaliopetuksen ottamista huomioon. Erityisen tärkeänä on pidetty luomiskertomuksia, koska niissä luodaan raamatullisen ihmiskuvan peruslinjoja. Niillä on kirjallinen suhde moniin Vanhan testamentin kirjoihin ja ne ovat myös Jeesuksen ja Paavalin avioliitto- ja seksuaaliopetuksen taustalla. Luonnollisesti tärkeään asemaan tulevat myös ne yksittäiset Raamatun kohdat, joissa suoraan viitataan homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.⁹

Vanhan testamentin luomiskertomukset

Ensimmäisen Mooseksen kirjan luomiskertomuksilla on ollut suuri merkitys homoseksuaalisuudesta keskusteltaessa, koska niiden katsotaan opettavan jotakin siitä, minkälaiseksi Jumala on luonut ihmisen. Toisin sanoen, ensimmäinen ihmispari paljastaa jotakin yleispätevää ihmisyydestä.

Voisiko luomiskertomusten opettaman ihmiskuvan sisään mahtua myös homoseksuaalisuus? Jotkut kristityt ovat vastanneet tähän myönteisesti: luomiskertomukset eivät torju sitä mahdollisuutta, että joidenkin ihmisyyteen kuuluu homoseksuaalinen suuntautuneisuus. Toisten mielestä ne painottavat heteroseksuaalisuuden normatiivisuutta. Niiden ajatus ihmisestä vastakkaista sukupuolta kaipaavana olentona sulkee pois homoseksuaalisuuden mahdollisuuden. Seuraavassa esitellään kummankin kannan tueksi esitettyjä näkökohtia.

Ensimmäisen Mooseksen kirjan ensiluvuissa on kaksi hieman erilaista kertomusta luomisesta. Ensimmäisessä luomiskertomuksessa (ns. Pappiskirjan luomiskertomus) ihmisen luominen mainitaan lyhyesti: "Ja Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät" (1. Moos. 1:27). Sitten Jumala antoi ihmiselle tehtäväksi lisääntyä ja täyttää maa (1. Moos. 1:28). Sukupuolten mainitseminen erikseen viittaa ihmisen tehtävään. Koska ihminen on mies ja nainen, hän kykenee lisääntymään. Näin ihminen osallistuu Jumalan luomistyöhön saamalla lapsia. Jumalan kuvaksi ja kaltaiseksi luominen sen sijaan ei viittaa lisääntymistehtävään, sillä muut jälkeläisiä saavat elävät olennot eivät ole Jumalan kuvia. Yleensä Jumalan kuvana olemisessa nähdään viittaus ihmisen jumalasuhteen laatuun. Ihminen on siinä määrin Jumalan kaltainen, että hän kykenee aivan erityiseen keskustelusuhteeseen Luojansa kanssa.

⁹ Koska Raamatussa puhutaan samaa sukupuolta olevien seksuaalisuudesta toiminnan (eikä identiteetin) tasolla, anakronismin välttämiseksi tässä selvityksessä puhutaan Parisuhdelakimietinnön (a. 42) mukaisesti "homoseksuaalisesta käyttäytymisestä". Käsitteet "homoseksuaalisuus" tai "homoseksuaalinen identiteetti" ovat syntyneet uudella ajalla.

Jälkimmäinen luomiskertomus (ns. Jahvistin luomiskertomus) keskittyy ihmisen luomiseen (1. Moos. 2:4–25). Ensin Jumala loi yhden ihmisen (adam) ja hänelle puutarhan asuinpaikaksi. Sitten Jumala päätti tehdä ihmiselle ”kumppanin, joka sopii hänen avukseen” (1. Moos. 2:18). ”Apu” (ezer) ei tarkoita, että tuleva nainen olisi miehen palvelija, eikä sitäkään että auttajana hän olisi autettavansa yläpuolella. Ihmisen ”avun” tarve viittaa siihen, ettei hän tule toimeen yksinään vaan hän tarvitsee jonkun rinnalleen. Kumppania merkitsevä prepositioista muodostettu ilmaus kenegdo tarkoittaa kirjaimellisesti ”vastapäätä ”olevaa tai ”toiselle sopivaa” Jumalan suunnittelema toinen ihminen ei siis ole identtinen ensimmäisen ihmisen kanssa vaan täydentää tätä. Tässä näkyy ajatus sukupuolten välisestä erosta. Kumpikin sukupuoli tuo toiselle jotakin, mitä tällä itsellään ei ole.

Toisen ihmisen luominen kerrotaan lyhyesti. Vaivutettuaan ihmisen (adam) uneen Jumala irrotti tämän kylkiluun ja teki siitä ”naisen ja toi hänet miehen luo” (1. Moos. 2:22). Vasta nyt kertomuksessa puhutaan selvästi sukupuolisin termein miehestä (is) ja naisesta (issa). Tätä ennen ensimmäiseen ihmiseen oli viitattu ihmistä tarkoittavalla sanalla adam. Sananvalinnassa voidaan nähdä se tosiasia, että ihmisen, adam, sukupuolesta voidaan puhua vasta sitten, kun hänen rinnallaan on eri sukupuolta edustava toinen ihminen. Sukupuolethan määrittävät toistensa kautta.

Unesta herättyään mies huutaa riemuissaan: ”Tämä se on! Tämä on luu minun luustani ja liha minun lihastani. Naiseksi häntä sanottakoon: miehestä hänet on otettu” (1. Moos. 2:23). Toisin sanoen, nyt ihminen on löytänyt kaipaamansa kumppanin. Kertomuksen päätteeksi tehdään yleispätevä johtopäätös: ”Siksi mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että he tulevat yhdeksi lihaksi” (1. Moos. 2:24). Näin lukijalle selitetään, miksi mies ja nainen kaipaavat toistensa luo. Vain nainen on miehelle sopiva kumppani, sillä hän on riittävän samanlainen ja samalla riittävän erilainen täydentääkseen miestä. Tietenkin kertomuksen logiikkaan kuuluu myös naisen näkökulma ihmisenä olemiseen. Nainen yhtäläillä ikävöi miestä, jota ilman häneltä puuttuu jotakin oleellista.

Mikä on näiden kertomusten anti homoseksuaalisuutta koskevalle keskustelulle? Tulkinnat menevät kahden suuntaan. Ensimmäisen tulkintalinjan mukaan niistä seuraa homoseksuaalisuuden torjuva ihmiskuva. Tätä perustellaan seuraavilla näkökohdilla:

- Kuvaus ensimmäisen ihmisparin luomisesta on luonteeltaan yleispätevä ja normatiivinen. Se kertoo, minkälaiseksi Jumala on tarkoittanut ihmisyiden. Siksi kaikkien ihmisten rakkauden pitäisi suuntautua luomiskertomusten mukaisella tavalla vastakkaiseen sukupuoleen.
- Ihminen on luotu mieheksi ja naiseksi, erilaisiksi, mutta toisiaan täydentäviksi olennoiksi. Tämä ei toteudu samaa sukupuolta olevien yhteiselämässä.
- Mies ja nainen kaipaavat toistensa luokse ja tarvitsevat toisiaan sukupuoli- ja elämänkumppaneina. Ihmiseen on siis luotu perustavanlaatuinen kaipuu nimenomaan vastakkaiseen sukupuoleen.
- Ihmisen sukupuolisuuden yksi tehtävä on jatkaa luomistyötä lasten synnyttämisen kautta, mikä ei luonnollisella tavalla ole mahdollista homoseksuaalisessa suhteessa.
- Muualla Raamatussa esiin tuleva kielteinen suhtautuminen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen perustuu ihmisen luomiseen vastakkaista sukupuolta kaipaaviksi olennoiksi. Muu raamatullinen traditio on siis tulkinnut ihmisen luomisen mieheksi ja naiseksi siten, että ihmisen tulee liittyä vain vastakkaiseen sukupuoleen.

Homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuva lukutapa puolestaan katsoo, etteivät luomiskertomukset sulje pois homoseksuaalisen suuntautuneisuuden ja elämäntavan mahdollisuutta. Niiden opetus miehen ja naisen välisestä rakkaudesta kertoo, miten ihmisyyden toteutuu tyypillisesti ja pääsääntöisesti. Mutta tämän päälinjan rinnalle mahtuu myös samaa sukupuolta olevien rakkaus. Tätä on perusteltu näin:

- Ihmisen kaipuu toisen ihmisen luo ja halu löytää itselleen sopiva sukupuoli- ja elämänkumppani toteutuu myös homoseksuaalisessa suhteessa. Samaa sukupuolta olevien yhteiselämä seuraa siis ensimmäisen ihmisparin tarjoamaa mallia.
- Kertomuksen mukaan ihminen kaipaa toista ihmistä, joka täydentää häntä ja antaa hänelle jotakin, jota hän itse ei voi tuottaa. Homoseksuaalit kokevat saamansa tämän "täydentymiskokemuksen" samaa sukupuolta olevalta kumppaniltaan, joten heissäkin toteutuu luomiskertomuksen ajatus itselleen sopivan vastakappaleen löytämisestä. Toisin sanoen, toistensa täydentämisen ajatus ei ole ehdottomasti sukupuolisidonnainen.
- Lisääntymistehtävä on annettu ihmisajalle yhteisesti eikä se välttämättä koske jokaista yksilöä. Lapseton osallistuu tulevan polven kasvattamiseen rakentamalla omalta osaltaan turvallista yhteiskuntaa. Samalla tavalla homoseksuaalit voivat yhteiskuntansa kantavina jäseninä osallistua luomistyöhön ja tehdä työtä lisääntymistehtävän toteutumiseksi, vaikka he itse eivät saisikaan lapsia. Lisäksi nykyaikana myös samaa sukupuolta olevien pariskuntien on mahdollista hankkia lapsia. Näillä perusteilla on esitetty, että luomiskertomuksiin kuuluva lisääntymisen ajatus ei torjuisi homoseksuaalisen parisuhteen mahdollisuutta.
- Ihmisen luominen mieheksi ja naiseksi ei kiellä homoseksuaalisen rakkauden mahdollisuutta. Vaikka luomiskertomuksen mies ja nainen löytävät toisensa, miehenä tai naisena oleminen voi toteutua myös niin, että joku löytää samaa sukupuolta olevan elämänkumppanin. Homoseksuaalit ovat täysivaltaisia oman sukupuolensa edustajia, vaikka heidän rakkautensa kohdistuukin samaan sukupuoleen.
- Ihmisen luominen Jumalan kuvaksi ei viittaa hänen sukupuolisuuteensa ja lisääntymiseensä vaan kykyynsä olla vuorovaikutus- ja keskustelusuhteessa Jumalan kanssa. Jumalan kuvaksi luodun ihmisen rakkauselämä ja elämänkumppanin kaipuu voi siis kohdistua samaankin sukupuoleen.

Näistä syistä jotkut katsovat, että luomiskertomusten opetus ihmisyydestä voidaan tulkita laajemmin siten, että se sulkee sisäänsä myös homoseksuaalisesti suuntautuneet ihmiset. Heidänkin elämässään voivat toteutua luomiskertomusten pariskunnan keskeiset yhdistävät tekijät. Tätä ei kumoa se että homoseksuaalisuus ei kaikissa yksityiskohdissaan seuraa luomiskertomusten pariskuntaa, sillä homoseksuaalit ovat samaa sukupuolta eivätkä he voi saada keskenään lapsia. Luomiskertomusten perusmalli sallii kuitenkin tällaisen poikkeuksen. Tätä kantaa edustavat vertaavat tilannetta niihin, joiden kutsumus on naimattomuus tai lapsettomuus (jotka eivät halua lapsia). Heissäkin toteutuu luomiskertomusten ihmisyyden, joskin hieman eri tavalla kuin kertomusten kuvaamassa tyypillisessä tapauksessa.

Luomiskertomuksia tulkitaan siis kahdella erilaisella tavalla. Tulkintatapaan vaikuttaa tuntuvasti se kokonaisnäkemys, josta käsin niitä luetaan. Useimmiten raamattuteologisessa keskustelussa luomiskertomuksia on katsottu ensin muun Raamatun tarjoaman aineiston valossa. Tällöin neuvoa on haettu erityisesti 3. Mooseksen kirjan viittauksista miesten homoseksuaaliseen käyttäytymiseen.

Vanhan testamentin miehenmakaamiskiellot

Vanhan testamentin merkittävimmät homoseksuaalista käyttäytymistä koskevat tekstit ovat 3. Mooseksen kirjan kaksi kohtaa, joissa miehiä kielletään makaamasta toistensa kanssa (3. Moos. 18:22; 20:13). Niiden erityistä painoarvoa korostaa se, että ne ovat Jumalan omaa puhetta. Jumala lausui makaamiskiellot Moosekselle ja käski hänen kertoa ne edelleen Israelin kansalle. Jumala itse siis kieltää miehiä makaamasta miesten kanssa ja määrää siihen syyllistyville kuolemanrangaistuksen. Tästä huolimatta makaamiskiellon tulkinta ja soveltaminen tämän päivän tilanteeseen ei ole ollut itsestään selvää. Raamatun tulkitsijat ovat kysyneet, minkälaista homoseksuaalista käyttäytymistä miehen makaamisella tarkoitetaan, miksi miesten välinen yhdyntä kielletään ja mikä näiden kohtien anti on tämän päivän keskustelulle homoseksuaalisuudesta.

Miehenmakaamiskiellot kuuluvat niiden lakien ja säädösten joukkoon, jotka Herra antoi kansalleen Mooseksen kautta Siinain erämaassa. Tutkimuksessa tekstijaksoa 3. Moos. 17–26, jonka sisällä makaamiskiellot sijaitsevat, kutsutaan pyhyyslaiksi. Siinä muistutetaan toistuvasti, että Israelin kansan on oltava pyhä, koska sen Jumala on pyhä. Makaamiskielto esitetään kaksi kertaa. Ensimmäisellä kerralla luetellaan joukko sopimattomia sukupuolisuhteita, joiden joukkoon kuuluu myös miesten makaaminen toistensa kanssa (3. Moos. 18). Toisella kerralla mainitaan, mitä rangaistuksia kyseisistä tavoista seuraa (3. Moos. 20). Miesten kanssa makaaja on surmattava. Makaamiskiellot ovat lyhyitä ja ytimekkäitä.

Älä makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, sillä se on kauhistuttava teko. (3. Moos. 18:22)

Jos mies makaa miehen kanssa niin kuin naisen kanssa maataan, he ovat molemmat tehneet kauhistuttavan teon ja heidät on surmattava. He ovat itse ansainneet kuolemansa. (3. Moos. 20:13)

Tässä kielletään selväsanaisesti miesten välinen sukupuolielämä. Huomiota herättävää on, että naisten väliseen sukupuolielämään ei oteta lainkaan kantaa. Makaamiskiellon käytännöllinen tausta jää jokseenkin hämäräksi. Emme tiedä, esiintyikö muinaisen Israelin keskuudessa miesten välistä homoseksuaalista käyttäytymistä. Homoseksuaalinen raiskaaminen kyllä tunnettiin keinona häpäistä vihollinen. Joka tapauksessa makaamiskiellot ovat selviä ja ehdottomia. Miehet eivät saa maata miesten kanssa.

Kieltojen sanamuoto on merkittävä. Miehellä osoitettua kieltoa ”älä makaa miehen kanssa” tarkennetaan ilmauksella ”niin kuin naisen kanssa maataan”. Useimmiten tutkijat ajattelevat tarkennuksen osoittavan, että miehen yhtymisen toiseen mieheen ajateltiin tapahtuvan samalla tavalla kuin naisiin yhdytään. Ilmeisesti taustalla on yhdynnän määrittäminen tietyllä tavalla ymmärretyistä miehen ja naisen rooleista käsin. Miehen kuuluu olla aktiivinen osapuoli, joka tulee naisen sisään. Nainen puolestaan passiivisena osapuolena antautuu miehelle ja ottaa tämän vastaan. Homoseksuaalisessa kohtaamisessa ajateltiin tapahtuvan samalla tavalla. Toinen mies tulee toisen miehen sisään niin kuin naisen sisään tullaan. Homoseksuaalisen raiskaamisen tekee erityisen nöyryyttäväksi se, että raiskatuksi tullut mies pakotetaan naisen rooliin. Hän joutuu naisen tavoin ottamaan vastaan toisen miehen.

3. Mooseksen kirjan makaamiskiellot eivät kuitenkaan tee eroa passiivisen ja aktiivisen osapuolen välille. Molemmat syyllistyvät kauhistavaan tekoon ja heille kuuluu sama kuolemanrangaistus. Makaamiskiellon perusajatus on selvä. Miesten välinen yhdyntä on vastoin Jumalan tahtoa.

Kun näitä kieltoja tulkitaan ja sovelletaan nykyaikaan, monet ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että kiellot lausutaan pelkästään toiminnan tasolla: miesten keskinäinen makaaminen kielletään. Sukupuolista suuntautumista, tunne-elämää tai makaamiseen liittyvää ihmissuhdeulottuvuutta ei lainkaan pohdita. Tästä

syystä on kysytty, kohdistuvatko nämä kiellot sellaiseen homoseksuaalisuuteen, josta kristityt nykyään keskustelevat. Toisin sanoen, voidaanko makaamiskieltoja soveltaa niihin, jotka kokevat rakkauden ja läheisyyden kaipuunsa kohdistuvan samaan sukupuoleen ja jotka elävät samaa sukupuolta olevan elämänkumppanin kanssa? Näiden kysymysten edessä on esitetty kaksi erilaista tulkintalinjaa.

Ensimmäisen mukaan makaamiskielto ovat ilmiänsuhtaan toimintakeskeisiä, mutta niiden varsinainen asia ulottuu syvemmälle. Ne eivät torju vain satunnaista homoseksuaalista käyttäytymistä, esimerkiksi homoseksuaalisia kokeiluita, vaan niissä tulee esiin perustavanlaatuisen raamatullinen vakaumus. Homoseksuaalinen käyttäytyminen kaikissa muodoissaan on vastoin Jumalan tahtoa. Jotkut kristityt ovat ajatelleet, että kieltojen toimintapainotteisuus jättää avoimeksi suhtautumisen homoseksuaaliseen suuntautuneisuuteen, mutta ne torjuvat selvästi homoseksuaalisen käyttäytymisen. Tämä on usein johtanut, yhdessä eräiden muiden näkökohtien kanssa, esittämään, että homoseksuaalinen suuntautuneisuus sinänsä ei ole väärin, mutta sitä ei tule toteuttaa käytännön elämässä.

Toisen tulkintalinjan mukaan makaamiskieltoja ei voi sellaisenaan soveltaa tämän päivän homoseksuaalisuutta koskevaan keskusteluun. Niillä ei tarkoiteta homoseksuaalisesta suuntautuneisuudesta nousevaa käyttäytymistä, joka perustuu kahden ihmisen väliseen sitoutuneeseen rakkauteen ja tunneyhteyteen. Siksi niiden ei katsota torjuvan homoseksuaalista rakkautta. Joidenkin tulkitsijoiden mielestä tämä merkitsee, ettei makaamiskieltoilla ole minkäänlaista sovellutusta nykyajan homoseksuaalien tilanteeseen. Toiset puolestaan näkevät niissä erään viestin: ne kieltävät heteroseksuaaleja kokeilemasta homoseksuaalisia suhteita. He muistuttavat siitä, että alun perin makaamiskieltojen henki oli juuri tällainen. Muinaisessa Israelissa kaikkien miesten ajateltiin haluavan vastakkaista sukupuolta ja miltei kaikki menivätkin naimisiin. Makaamiskieltojen tarkoitus oli siis kieltää heterosuhteissa eläviä tai niihin päätyviä miehiä harjoittamasta satunnaisia homoseksuaalisia suhteita.

Tutkijat ovat pohtineet makaamiskieltojen perimmäistä syytä. Perustuvatko ne johonkin avoimesti lausuttuun tai oletettuun teologiseen tai eettiseen näkökohtaan?¹⁰ On luontevaa olettaa, että oli makaamiskieltojen syntyhistoria mikä tahansa, 3. Mooseksen kirjan asiayhteydessä ne liitettiin 1. Mooseksen kirjan esittämään luomisuskoon. Miesten ei tule maata miesten kanssa, koska miehiä ei ole luomisessa tarkoitettu tällaiseen kanssakäymiseen toistensa kanssa. Miehen sukupuolipartneriksi on luotu nainen.

1. Mooseksen kirjan luomiskertomus ja 3. Mooseksen kirjan miehenmakaamiskielto muodostavat taustan myös Uuden testamentin kirjeissä oleville kohdille, joihin paneudutaan seuraavaksi.¹¹

Paavalin kirje Roomalaisille

Uuden testamentin merkittävimmän homoseksuaalista käyttäytymistä koskevan kannanoton esittää apostoli Paavali Roomalaiskirjeen alussa. Paavali aloittaa kirjeensä ensimmäisen pääjakson osoittamalla kaikkien ihmisten olevan samalla tavalla syntisiä Jumalan edessä (1:18–3:20). Tämän jälkeen hän tuo esiin, että myös pelastus Kristuksesta kuuluu kaikille ihmisille samalla tavalla (Room. 3:21–4:24). Homoseksuaalinen käyttäytyminen mainitaan esimerkkinä pakanoiden syntisyydestä.

¹⁰ Pohdintaa on lähemmin esitelty Parisuhdelakimietinnön sivuilla 49–51.

¹¹ Parisuhdelakimietinnössä esitellään myös muita Vanhan testamentin homoseksuaalisuuteen viittaavia kohtia. Koska ne liittyvät asiaan välillisemmin ja koska kristityt lukevat Vanhaa testamenttia Uuden testamentin valossa, näitä kohtiin ei tässä paneuduta tarkemmin.

Apostolin ajatuksenkulku etenee seuraavalla tavalla. Jumalan viha kohdistuu kaikkeen ihmisten jumalattomuuteen ja vääryyteen (1:18). Ihmiset ovat nimittäin tunteneet Jumalan, mutta eivät silti ole kunnioittaneet häntä, vaan heidän ymmärryksensä on pimentynyt ja he ovat palvelleet epäjumalankuvia (1:20–24). Kun ihmiset ovat torjuneet Jumalan, hän on jättänyt heidät heidän oman pahuutensa valtaan, jolloin vääryys saa entistä lujemman otteen ihmisistä. Paavali mainitsee homoseksuaalisen käyttäytymisen esimerkkinä siitä, miten omien mielihalujensa valtaan jätetyt ihmiset jatkavat Jumalan totuuden vääristämistä.

Sen vuoksi Jumala on jättänyt heidät mielihalujensa valtaan sellaiseen saastaisuuteen, että he keskinäisissä suhteissaan häpäisevät oman ruumiinsa. He ovat vaihtaneet Jumalan totuuden valheeseen, he ovat kunnioittaneet ja palvelleet luotua eivätkä Luoja – olkoon hän ikuisesti ylistetty, aamen. Siksi Jumala on jättänyt heidät häpeällisten himojen valtaan. Naiset ovat vaihtaneet luonnollisen sukupuoliyhteyden luonnonvastaiseen, ja miehet ovat samoin luopuneet luonnollisesta yhteydestä naisiin ja heissä on syttynyt himo toisiaan kohtaan. Miehet ovat harhautuneet harjoittamaan keskenään säädttömyyttä ja saavat ansaitsemansa palkan. Koska he eivät ole antaneet arvoa Jumalan tuntemiselle, on Jumala jättänyt heidät arvottomien ajatusten valtaan tekemään sellaista mikä ei sovi (Room. 1:24–28).

Tämän jälkeen Paavali luettelee pitkän listan muita syntejä, joissa myös näkyy Jumalan totuuden vaihtumisen vääryyteen (Room. 1:29–32).

Paavalin kielteinen kanta homoseksuaaliseen käyttäytymiseen on kiistatonta. Hän torjuu kaikenlaisen samaa sukupuolta olevien sukupuolisen kanssakäymisen. Ensimmäisen kerran Raamatussa myös naisten homoseksuaalinen käyttäytyminen otetaan esiin. Paavali ei tee eroa miesten ja naisten seksuaalisuuden välillä. Hänen mielestään kummankin sukupuolen edustajien homoseksuaalinen käyttäytyminen on samantyyppistä luonnollisen vaihtamista luonnottomaan.

Paavali ei perustele tai puolusta näkemystään juuri millään tavalla, koska hän olettaa lukijoidensa olevan ilman muuta samaa mieltä hänen kanssaan. Tästä voimme päätellä, että kristityt olivat omaksuneet juutalaisille ominaisen torjuvan suhtautumisen kaikenlaiseen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Mistä syystä Paavali pitää homoseksuaalista käyttäytymistä sopimattomana?

Vaikka hänen näkemyksensä perustelut jäävät niukoiksi, asiayhteydestä ja sananvalinnoista voidaan tehdä joitakin päätelmiä. Tutkimuksessa on esitetty Paavalin kielteisen kannan perustuvan seuraaville näkökohdille.

- Homoseksuaalinen käyttäytyminen on Paavalin sanavalinnan mukaan luonnollisen vaihtamista luonnottomaan. Naiset ovat "vaihtaneet" luonnollisen luonnottomaan ja miehet ovat "luopuneet" luonnollisesta sukupuoliyhteydestä. Vaihtamisen ajatus viittaa siihen, että homoseksuaalisessa käyttäytymisessä ihmiset muuttavat ja vääristävät itselleen ominaisen käyttäytymisen toisenlaiseksi.
- Homoseksuaalinen toiminta on luonnonvastaista (para fysin). Tämä ilmaus tunnettiin antiikin filosofiassa ja luonnonvastaisuuden ajatus on myöhemminkin ollut tärkeä osa homoseksuaalisuutta koskevaa keskustelua. Tutkijat ovat esittäneet useita arvioita siitä, mitä apostoli tarkoitti homoseksuaalisen käyttäytymisen luonnonvastaisuudella.
- Erään tulkinnan mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen on vastoin ihmisille ominaista, yleisesti ilmenevää ja yhteisen käsityksen pohjalta sopivaksi koettua toimintaa. Homoseksuaalinen käyttäytyminen on väärin, koska ihmiset pääsääntöisesti haluavat yhteyttä vastakkai-

seen sukupuoleen. Tulkinta lähtee pinnallisesta luonnonmukaisuuden määritelmästä: luonnonmukaista on se, mitä ihmiset pääsääntöisesti tekevät.

- Toisen tulkinnan mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen on apostolin mukaan väärin, koska ihmissuontoon kuuluu haluta yhteyttä vastakkaiseen sukupuoleen. Apostolin mielestä tällainen halu asuu homoseksuaalisesti toimivienkin sisimmässä, koska he ovat "vaihtaneet" sukupuolisen toimintatapansa toisenlaiseksi. Tämä tulkinta lähtee luonnonmukaisuuden teologisesta määritelmästä: luonnonmukaista on se, mikä toteuttaa seksuaalisuuden luomisessa asetettua tarkoitusta. Tämän ajatusmallin mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen on luonnonvastaista, koska se ei edistä seksuaalisuuden biologista tarkoitusta, lisääntymistä.
- Apostolin mielestä homoseksuaalisen käyttäytymisen biologisen luonnonvastaisuuden pitäisi olla täysin ilmeistä ihmisille. Homoseksuaalinen yhdyntä on luonnonvastaista, koska samaa sukupuolta olevat kumppanit eivät voi samanlaisen anatomiansa vuoksi lisääntyä keskenään. Samalla tavalla kuin voimme nähdä Jumalan totuuden luonnossa (1:19), voimme nähdä sukupuolisen tarkoituksenmukaisuuden tarkastelemalla ihmiskehoja. Paavalin mukaan homoseksuaalien synty on siinä, että he tietävät ihmisten sopivan yhteen vastakkaisen sukupuolen kanssa, mutta eivät silti käyttäydy heteroseksuaalisesti.
- Paavalin käsitys seksuaalisuuden luomisen mukaisesta tarkoituksesta liittyy luomiskertomukseen, jonka mukaan ihminen on luotu toisiaan täydentäviksi mieheksi ja naiseksi. Tämä tulee ilmi jaksossa esiintyvistä termeistä, jotka viittaavat sekä luomiseen että Vanhan testamentin luomiskertomuksiin. Apostoli puhuu Jumalan totuuden näkymisestä "luomisesta asti" (1:20) ja nimittää Jumalaa "Luojaaksi" (1:25). Miehestä ja naisesta käytetyt harvinaiset ilmaukset *arsen* ja *theely* sanojen *aneer* ja *gynee* sijaan viittaavat siihen, että apostolilla on mielessään kreikankielisen Vanhan testamentin käännöksen luomiskertomus, jossa ihmisen luominen "mieheksi ja naiseksi" ilmaistaan näillä sanoilla. Homoseksuaalinen yhdyntä on siis luonnonvastaista siinä mielessä, että se on "luomisen vastaista" eli vastoin Jumalan luomissuunnitelmaa.
- Luomiskertomusten lisäksi Paavali tunki 3. Mooseksen kirjan makaamiskiellot ja liittyi niihin. Makaamiskiellot, samoin kuin muut 3. Mooseksen kirjan avioliittolait, koskevat Paavalin mielestä myös kristittyjä. Tämän tulkinnan tueksi on viitattu eräisiin Paavalin sanavalintoihin. Hän nimittää tässä homoseksuaalista yhdyntää "säädttömyydeksi" (*askheemosyne*), jota sanaa käytetään 3. Mooseksen kirjan sukupuolisäädöksiä käsittelevässä jaksossa 3. Moos. 18 ja 20 yli 20 kertaa. Näin apostoli muistuttaa lukijoitaan 3. Mooseksen kirjan opetuksista. Lisäksi hän käyttää 1. Korinttilaiskirjeessä miesten kanssa makaavia miehiä tarkoittavaa sanaa *arsenokoites*, joka on muotoiltu kreikankielisen 3. Moos. 18:20 pohjalta. Apostoli siis katsoi seuraavansa 3. Mooseksen kirjan ohjeita torjuessaan homoseksuaalisen käyttäytymisen.

Monien mielestä tämä Paavalin viittaus homoseksuaaliseen käyttäytymiseen ratkaisee kristillisen kannan asiaan. Vaikka apostolin mielestä kaikki Mooseksen lait eivät koske kristittyjä ja vaikka niillä ei ole pelastuksen kannalta merkitystä – kuten apostoli argumentoi myöhemmin samaisessa Roomalaiskirjeessä – niiden seksuaalietiikka miehenmakaamiskieltoineen on edelleen voimassa. Tässä kysymyksessä Uusi testamentti siis vahvistaa Vanhan testamentin linjan. Tämä on monille raamattuteologinen peruste sille, että kristilliseen ihmiskuvaan ei voi sovittaa ajatusta homoseksuaalisuudesta tai ainakaan sen toteuttamisesta.

Homoseksuaalisuuteen myönteisesti suhtautuvat tulkitsijat eivät kiistä Paavalin peruskantaa. Sen sijaan heidän mielestään tämä Roomalaiskirjeen kohta ei vielä ratkaise lopullisesti kristillistä näkemystä asiasta. Tätä perustellaan seuraavilla näkökohdilla.

- Paavalin viittaus ei kohdistu siihen, mitä me tarkoitamme homoseksuaalisuudella. Hän lähti liikkeelle siitä, että kaikki ihmiset luonnostaan haluavat yhteyteen vastakkaisen sukupuolen kanssa (paitsi jos Jumala on antanut naimattomuuden kutsun). Näin ollen homoseksuaalisesti toimivat itse vaihtavat itselleen ominaisen heteroseksuaalisen käyttäytymisen toisenlaiseksi. Paavali ei tämän tulkinnan mukaan tunne kokonaisvaltaista homoseksuaalista suuntautuneisuutta, jossa oman sukupuolen edustajaan kohdistuu seksuaalisen halun lisäksi kokonaisvaltainen kiintymys ja liittymisen toive. Toisin sanoen homoseksuaalien kokemus omasta ihmissuhde-elämästään ja seksuaalisuudestaan osoittaa, ettei homoseksuaalisuutta voida pitää vapaaehtoisena ja tietoisena muutoksena seksuaalikäyttäytymisessä. Siksi tätä Roomalaiskirjeen kohtaa ei voida pitää raamattuteologisenä perustana, jolta käsin kristittyjen tulisi ottaa kielteinen kanta homoseksuaalisuuteen tai sen mukaan elämiseen.
- Homoseksuaalisuuden luonnonmukaisuutta voidaan arvioida toisellakin tavalla kuin apostoli itse teki. Luonnonvastaista ei välttämättä ole se, mikä on harvinaista ja vastoin ihmisten yleistä käytäntöä. Se, että maailmassa on homoseksuaaleja ihmisiä, osoittaa sen olevan joillekin ihmisille ominainen tapaa elää ihmisyyttä. Meidän ei siis pitäisi lähteä liikkeelle siitä oletuksesta, että jokaisen ihmisen seksuaalinen perussuuntautuneisuus on samanlainen, vaan olisi otettava vakavasti homoseksuaalien oma kokemus heidän tavastaan olla ihminen.
- On ajateltu, että homoseksuaalinen yhdyntä olisi luonnoton, koska samaa sukupuolta olevat kumppanit eivät voi samanlaisen anatomiansa vuoksi lisääntyä keskenään. Nykyään kuitenkin ajatellaan, että seksuaalisuudella on parisuhteessa muitakin merkityksiä kuin lisääntyminen. Ihminen on paljon enemmän kuin vain hänen anatominen rakenteensa. Myös hänen psykososiaalinen rakenteensa kertoo siitä, minkälainen parisuhde on hänen "luontonsa mukainen". Lisäksi homoseksuaalien oman kokemuksen mukaan sukupuolielämä voi olla tyydyttävää myös samaa sukupuolta olevien kumppanien kesken.
- Ihmisen luominen toisiaan täydentäviksi miehiksi ja naisiksi voi joidenkin ihmisten kohdalla tarkoittaa, että heille täydentävä kumppani onkin samaa sukupuolta. Homoseksuaaleissa toteutuu luomisessa asetettu kumppanin kaipuu, joskin eri tavalla kuin 1. Mooseksen kirjan kertomuksen ensimmäisen parin kohdalla tapahtui. Tämä ei silti tarkoita sitä, että homoseksuaalisuus olisi luonnotonta siinä merkityksessä, että siinä eivät toteutuisi jotkin ihmisen luomistarkoitukset.

Näiden näkökohtien perusteella jotkut katsovat, että kyseinen Roomalaiskirjeen kohta ei estä kristittyjä suhtautumasta myönteisesti homoseksuaalisuuteen. Tämän kannan edustajien pääargumentti on se, että Paavalin tarkoittama homoseksuaalinen käyttäytyminen ei ole sama asia kuin se, mitä nykyään tarkoitetaan homoseksuaalisuudella.

Uuden testamentin syntiluettelot

Uuden testamentin noin kahdeksastatoista syntiluettelosta kahdessa mainitaan homoseksuaalinen käyttäytyminen (1. Kor. 6:9; 1. Tim. 1:10). Se, että ne esiintyvät nimenomaan syntiluettelossa, osoittaa jo sel-

laisenaan, ettei varhainen kristillisuus hyväksynyt homoseksuaalista käyttäytymistä. Ensimmäinen maininta esiintyy Ensimmäisessä korinttilaiskirjeessä:

Ettekö tiedä, että vääryyden tekijät eivät saa omakseen Jumalan valtakuntaa? Älkää eksykö! Jumalan valtakunnan perillisiä eivät ole siveettömyyden harjoittajat (porno) eivätkä epäjumalien palvelijat, eivät avionrikkoajat (moikhoi), eivät miesten kanssa makaavat miehet (malakoi kai arsenokoitai), eivät varkaat eivätkä ahneet, eivät juomarit, pilkkaajat eivätkä riistäjät. Tällaisia jotkut teistä olivat ennen, mutta nyt teidät on pesty puhtaiksi ja tehty pyhiksi ja vanhurskaiksi Herran Jeesuksen Kristuksen nimessä ja Jumalamme Hengen voimasta. (1. Kor. 6:9–11)

Syntiluettelon tarkoitus on varoittaa korinttilaisia siitä, että Jumala ei salli hänen palvelijoidensa tekevän vääryyttä. Tässä homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viitataan termiparilla malakoi ja arsenokoitai, jotka kirkkoraamatussamme on käännetty ilmaukseksi ”miesten kanssa makaavat miehet”.

Sanaparin tarkempi merkitys on hieman yksityiskohtaisempi. Sana arsenokoitees (tässä yksikkömuodossa) on 3. Mooseksen kirjan makaamiskieltojen kreikkankielisen käännöksen pohjalta syntynyt uudissana, joka tarkoittaa miehen kanssa makaavaa miestä. Yleisen käsityksen mukaan se viittaa tässä homoseksuaalisen kohtaamisen aktiiviseen osapuoleen eli mieheen, joka yhtyy toiseen mieheen. Samassa yhteydessä perusmerkitykseltään ”pehmeää” tarkoittava malakos (tässä yksikkömuodossa) taas viittaa tilanteen passiiviseen osapuoleen eli toiselle miehelle antautuvaan mieheen. Tässä tulee näkyviin käsitys siitä, että homoseksuaalisessa tilanteessa toinen osapuoli omaksuu naisen roolin ja toinen miehen. Jostakin syystä naisten homoseksuaalinen käyttäytyminen jää tässä yhteydessä mainitsematta.

Toinen syntiluetteloiden viittaus homoseksuaaliseen käyttäytymiseen löytyy Ensimmäisestä kirjeestä Timoteukselle.

Me tiedämme, että laki on hyvä, jos sitä käytetään lain tarkoituksen mukaisesti. Eihän lakia ole säädetty kunnan ihmisten takia, vaan lain ja järjestyksen rikkojien, jumalattomien ja syntisten, rienaajien ja pyhänhäpäisijöiden, isän- ja äidinmurhaajien, tappajien, siveettömien (pornois) miesten kanssa makaavien miesten (arsenokoitais), ihmisten sieppaajien, valehtelijoiden, valapattojen ja ylipäänsä kaikkien sellaisten takia, jotka toimivat vastoin tervettä opia. (1. Tim. 1:8–10)

Mahdollisesti luetteloa on muovattu kymmenen käskyn pohjalta. Luettelon alussa mainittu ”laki” tarkoittaa Mooseksen lakia. Mahdollisesti sanan arsenokoitais, ”miesten kanssa makaavat miehet”, valinnalla viitataan 3. Mooseksen kirjan makaamiskieltoon. Nyt sen yhteyteen ei liitetä sanaa malakos, joka viittaa homoseksuaalisen suhteen passiiviseen osapuoleen. Ilmeisesti tässä ei tehdä eroa passiivisen ja aktiivisen osapuolen välillä, vaan arsenokoitais kattaa kaiken miesten homoseksuaalisen käyttäytymisen. Mahdollisesti luettelossa oletetaan, että homoeroottisessa suhteessa molemmat osapuolet toteuttavat vuorollaan aktiivista ja passiivista roolia, joten yksi sana riittää kuvaamaan asiaa.

Näistä kohdista voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset varhaiskristittyjen ajattelusta:

- Homoseksuaalinen käyttäytyminen oli kristityille samanlainen synty kuin moni muu yleisesti paheena pidetty asia.
- Homoseksuaalista käyttäytymistä pidettiin täysin mahdottomana kristityille. Jos joku oli harjoittanut sellaista ennen, kristityksi tultuaan hän on sen lopettanut, sillä samaa sukupuolta olevien kanssa makaavien katsottiin jäävän Jumalan valtakunnan ulkopuolelle. 3. Mooseksen

kirjassa mainittu kuolemantuomio on siis muuttunut iankaikkiseksi kadotukseksi. Toisaalta on huomattava syntiluettelon luonne kehotuspuheena: syntien seurauksista muistutetaan siitä syystä, että ihmiset tekisivät parannuksen, ei siksi että syntejä voisi järjestellä jonkinlaiseen vakavuusasteikkoon.

- Kristityt katsoivat Mooseksen lain torjuvan homoseksuaalisen käyttäytymisen.

Joidenkin tulkitsijoiden mielestä nämä syntiluetteloiden kohdat vahvistavat Roomalaiskirjeestä seuraavaa johtopäätöstä: kristilliseen ihmiskuvaan ei kuulu hyväksyä suhtautumista homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Toiset puolestaan ohittavat nämä maininnat samalla perusteella kuin kyseisen Roomalaiskirjeen kohdan: syntiluetteloissa ei puhuta meidän tarkoittamastamme homoseksuaalisuudesta.

Jeesuksen avioliitto-opetus

Jeesus viittaa luomiskertomukseen avioliittoa ja avioeroa koskevassa opetuksessaan. Juutalaisessa perinteessä avioeron mahdollisuutta perusteltiin 5. Mooseksen kirjan säännöksellä (5. Moos. 24:1), jonka mukaan mies saa ottaa avioeron, jos havaitsee vaimossaan jotakin epämieluisia. Kun fariseukset kysyvät häntä, saako mies ottaa vaimostaan eron mistä syystä tahansa, Jeesus vastaa torjuvasti viittaamalla Mooseksen sijasta luomiskertomukseen.

Hän vastasi heille: "Ettekö ole lukeneet, että Luoja alun perin teki ihmisen mieheksi ja naiseksi?" Ja hän jatkoi: "Sen tähden mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi. He eivät siis enää ole kaksi, he ovat yksi. Ja minkä Jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako." (Matt. 19:4–6)

Tämä on keskeinen kohta kristillisen avioliittokäsityksen kannalta. Jeesuksen opetuksessa avioliitto yhdistetään luomiskertomuksen ilmentämään Jumalan luomistahtoon. Vanhassa testamentissa tunnettiin moniavioisuus, mutta Jeesuksen vastauksessa avioliiton osapuolina ovat yksi mies ja yksi nainen, jotka jättävät vanhempansa ja antavat itsensä toisilleen. Keskeinen korostus on elinikäisyyden ihanteessa. Mooseksen laki salli miehen hylätä vaimon kevyiltä näyttävistä perusteista, mikä teki naisen asemasta turvattoman. Jeesuksen mukaan Jumalan alkuperäiseen luomistahtoon kuuluu kuitenkin avioliiton elinikäisyys.

Keskustelu jatkuu opetuslasten kysymyksellä, onko miehen ollenkaan viisasta ottaa vaimo ja mennä naimisiin. Jeesus vastaa puhumalla naimattomuuden osasta. Jotkut ovat avioliittoon kelpaamattomia jo "äidin kohdusta saakka", toisista muut "ihmiset" ovat tehneet sellaisia ja toiset taas ovat "itse" valinneet naimattomuuden taivasten valtakunnan tähden.

Se ratkaisu ei sovellu kaikille, ainoastaan niille, joille se osa on annettu. On sellaisia, jotka äitinsä kohdusta saakka ovat avioliittoon kelpaamattomia, on toisia, joista ihmiset ovat tehneet sellaisia, ja on niitä, jotka itse, taivasten valtakunnan tähden, ovat ottaneet osakseen naimattomuuden. Joka voi valita tämän ratkaisun, valitkoon." (Matt. 19:12)

Kohdassa ei kuitenkaan viitata homoseksuaalisuuteen eikä evankeliumeista ei löydy yhtään suoraa viittoa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Siksi monet ovat kyselleet, voisivatko eräät evankeliumien muita aiheita käsittelevät kohdat antaa suuntaviittoja homoseksuaalisuuden pohtimiselle. Voi olla kuitenkin ongelmallista lukea historiallisista teksteistä muuta kuin mitä niihin on kirjoitettu. Nykyajan lukijaa uhkaa se tulkintavirhe, että hän näkee vanhassa tekstissä siihen kuulumattomia nykyajan ajatuksia (anakronismi). Oletukset Jeesuksen kannasta ovat johtaneet kahteen eri suuntaan. Joidenkin mielestä seuraavat

Jeesuksen opetuksista ja esimerkeistä nousevat näkökohdat haastavat kristittyjä tarkistamaan perinteistä kantaansa homoseksuaalisuuteen ja homoseksuaaleihin:

- Jeesus puolusti enemmistön halveksimia, sortamia ja yhteisön ulkopuolelle jättämiä ihmisiä.
- Jeesus kutsui luokseen syntisiä ja armahti heitä.
- Jeesus suhtautui kriittisesti Mooseksen lakiin ja etsi lain kirjaimellisen tulkinnan takaa lain henkeä. Lain perimmäinen tarkoitus on auttaa ihmisiä ja kutsua heitä vapauteen, ei orjuuteen.
- Nämä seikat rohkaisevat nykyajan kristittyjä etsimään teologisesti myönteistä tulkintaa homoseksuaalisuudesta. Perinteinen kielteinen kanta tulkitaan "isien perinnäissäännöksi", joka tulee voida hylätä yhtä rohkeasti kuin Jeesus torjui oman aikansa perinnäissääntöjä.

Vastakkaisen kannan edustajat eivät kiistä näitä näkökohtia, mutta heidän mielestään niistä ei silti voida johtaa uudenlaista suhtautumista homoseksuaalisuuteen. He nimittäin katsovat, että ensin on kysyttävä, mihin suuntaan evankeliumien aineisto tosiasiaassa ohjaa homoseksuaalisuutta koskevaa pohdintaa. Vaikka Raamatussa ei ole Jeesuksen omaa opetusta homoseksuaalisesta käyttäytymisestä, voimme kuitenkin epäsuoran päättelyn avulla pohtia hänen suhtautumistaan.

Tällöin näyttää todennäköiseltä, että Jeesus ei hyväksynyt homoseksuaalista käyttäytymistä:

- Jeesus oli juutalainen ja edusti opetuksessaan juutalaisia näkemyksiä. Todennäköisesti myös hänen kantansa homoseksuaaliseen käyttäytymiseen oli sama kuin muidenkin juutalaisten.
- Evankeliumeissa ei puhuta homoseksuaalisesta käyttäytymisestä mitään. Tämä on luontevinta tulkita niin, että aiheesta ei tallennettu Jeesuksen opetusta, koska hänellä ei ollut poikkeavaa sanottavaa siitä. Hän siis torjui homoseksuaalisen toiminnan yhdessä muiden juutalaisten kanssa.
- Jeesus ei tullut kumoamaan Mooseksen lakia vaan korosti, että laista ei katoa pieninkään piirto (Matt. 5:17–20).
- Varhaisen kristillisyyden kielteinen suhtautuminen homoseksuaalisuuteen tukee sitä päätelmää, että Jeesuksen oletettiin opettaneen samalla tavalla tai että hän ei ainakaan ollut eri mieltä asiasta.
- Jeesus kutsui syntisiä luokseen, mutta haastoi heitä samalla parannukseen. Esimerkiksi armahdettuaan aviorikoksesta kiinni jääneen naisen hän kehotti tätä: "Mene, äläkä enää tee syntiä" (Joh. 8:11). Todennäköisesti hän olisi kohdannut homoseksuaalisesti käyttäytyviä samalla tavalla.
- Jeesus suhtautui eräisiin seksuaalietiikan kysymyksiin jyrkemmin kuin hänen aikansa juutalaisuus. Jeesuksen mukaan avioero on periaatteessa mahdotonta, koska Jumalan yhdistämiä puolisoita ei kukaan ihminen saa erottaa. Ainoan poikkeuksen tekee aviorikos, jonka tähden eronneilla ei ole mahdollisuutta mennä uudestaan naimisiin (Matt. 5:32; 19:9). Samoin Jeesus määritteli aviorikoksen jyrkemmin kuin hänen aikalaisensa: pelkästään toisen naisen himoitseminen on jo aviorikos (Matt. 5:27–28). Näiden näkökohtien valossa on todennäköistä,

ettei hän väljentänyt aikansa juutalaisuuden kielteistä kantaa homoseksuaaliseen, vaan piti kiinni 3. Mooseksen kirjan miehenmakaamiskielloista.

- Jakeessa Mark. 7:21 Jeesus mainitsee syntien joukossa monikollisen "siveettömyydet" (porneia), joka kattaa kaikki moraalisesti kyseenalaiset seksuaaliset teot. On luontevaa olettaa, että juutalaisessa kontekstissa "siveettömyyden" ymmärrettiin kattavan kaikki 3. Mooseksen kirjan (3. Moos. 18; 20) mainitsemat sopimattomat sukupuoliutavat, mukaan lukien homoseksuaalisen käyttäytymisen.

Raamatun tulkinnan eli hermeneutiikan periaatteita

Kun luetaan Raamatun viittauksia homoseksuaaliseen käyttäytymiseen, joudutaan ottamaan kantaa myös siihen, miten Raamattua tulkitaan ja minkälainen asema Raamatulle annetaan teologisessa ja eettisessä keskustelussa. Näköalat laajenevat yksittäisistä raamatunkohdista Pyhän kirjan suuriin linjoihin ja sen tulkinta- ja soveltamisperiaatteisiin. Kristikunnassa onkin muotoutunut hieman erilaisia tapoja ymmärtää Raamatun asema uskon kokonaisuudessa. Tästäkin syystä kristittyjen näkemykset joistakin uskon ja etiikan kysymyksistä saattavat ajautua eri suuntiin. Luterilaisessa kirkossa on pidetty tärkeänä seuraavia neljää näkökohtaa.

1. *Raamattua tulkitaan sen keskeisestä pelastussanomasta käsin*

Pyhän kirjan pääasia on sanoma Kristuksesta, jonka kautta Jumala kutsuu ihmisiä yhteyteensä. Kun puhumme Raamatun sanoman keskuksesta, sanomme samalla, että jotkut muut teemat sijoittuvat sen reunalueille. Teemme eron kehällisten ja keskeisten asioiden välillä. Mitä keskeisemmästä asiasta on kyse, sitä tärkeämpää on, että kristityt voisivat olla siitä yksimielisiä. Kehällisissä asioissa olevat erot eivät kumoakaan kristittyjen ykseyttä. Kristuksen asettaminen Raamatun keskukseksi merkitsee myös, että jotkin Vanhan testamentin kohdat ei enää sellaisenaan sido kristittyjä. Koska Kristus on "lain loppu" (Room. 10:4), esimerkiksi Vanhan testamentin pyhyyslailla ei ole pelastavaa merkitystä.

2. *Raamattua selitetään Raamatulla*

Raamatun keskuksen avulla hahmotetaan kokonaiskuva raamatullisesta ilmoitushistoriasta ja ymmärretään Pyhän kirjan teologinen ja hengellinen "juoni" alusta loppuun. Näin Raamatun yksittäiset kohdat ja teemat yhdistyvät yhtenäiseksi teologiseksi kokonaisuudeksi.

3. *Raamattu on pohjimmiltaan hengellinen kirja, jonka oikea ymmärtäminen vaatii uskon asennetta*

Pelkkä historiallinen analyysi ei vielä johda uskon sanoman avautumiseen henkilökohtaisella tasolla.

4. *Raamattu on erityisesti kristittyjen ja kristittyjen yhteisön, kirkon, kirja*

Vaikka se puhuttelee, lohduttaa ja nuhtelee yksittäistä kristittyä, se on ennen kaikkea kristittyjen yhteinen kirja. Tällä tarkoitetaan sitä, että kristityt yhdessä tutkivat, lukevat ja keskustelevat Raamatun tulkinnasta päästäkseen parhaimpaan selvyteen sen sanomasta. Tämän selvyden etsimisestä ja löytämisestä kertovat erityisesti uskontunnustusten historia, kristillinen oppihistoria ja nykyinen ekumeeninen työskentely.

5. *Raamatun perimmäinen sanoma on selvä ja jokaisen ymmärrettävissä*

Esimerkiksi kirkollinen vihkimys tai akateeminen koulutus eivät ole Raamatun lukemisen ja tulkinnan ehtoja. Kun Raamattua luetaan uskon asenteella ja evankeliumista käsin, sen sanoma avautuu kenelle tahansa. Kirkko tahtoo rohkaista jokaista ihmistä pyhän kirjan äärelle.

Nämä näkökohdat ja niistä nousevat tulkintaperiaatteet tulevat esiin myös silloin, kun pohditaan Raamatun opetusta homoseksuaalisesta käyttäytymisestä. Niiden pohjalta on kysytty muun muassa seuraavia asioita:

- Mitä Raamatun keskus, sanoma Kristuksesta, merkitsee ihmiskäsitykselle ja homoseksuaalisuuden ymmärtämiselle?
- Miten Raamatun viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen nivELYVÄT sen muuhun opetukseen ihmisyydestä, seksuaalisuudesta ja rakkaudesta?
- Miten suuri yksimielisyys kirkolla tulisi olla homoseksuaalisuuteen liittyvien kohtien tulkinnassa? Voivatko kirkkokunnat olla niistä eri mieltä vaarantamatta silti kristittyjen perimmäistä yhteyttä?
- Mitä homoseksuaalisuuteen liittyvät kohdat lopulta tarkoittavat, ja mikä on niiden anti nykyajan kristikunnalle, joka pohtii suhtautumistaan homoseksuaalisuuteen?

Kun näitä kysymyksiä on esitetty, kristityt ovat päätyneet erilaisiin kantoihin. Ne voidaan jakaa kolmeen erillaiseen pääsuuntaukseen.

1. Raamatun mukaan homoseksuaalisuus tai sen toteuttaminen ei voi kuulua luontevana osana kristilliseen ihmiskuvaan. Siksi homoseksuaalien tosiasiallinen läsnäolo kirkossa ja yhteiskunnassa merkitsee suurta haastetta. Vaikka homoseksuaalisuuden toteuttamista ei voida teologisessa mielessä hyväksyä, ihmisinä ja kristittyinä heitä pidetään samanarvoisina kuin ketä tahansa muita ihmisiä.
2. Homoseksuaalisuuden hyväksyminen mahtuu Raamatun seksuaaliopetuksen sisälle. Raamatun viittaukset homoseksuaaliseen toimintaan eivät nimittäin kohdistu sellaiseen vastuulliseen homoseksuaalisuuteen, jota kirkollisessa keskustelussa tarkoitetaan. Siksi Raamattu ei torju homoseksuaalisuutta. Lisäksi Raamatun muu opetus seksuaalisuudesta voidaan tulkita niin, että se kattaa myös homoseksuaalisuuden.
3. Kristillistä kantaa homoseksuaalisuuteen ei voida muodostaa yksin Raamatun homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viittaavien kohtien nojalla, vaan on pohdittava myös muita teologisia ja eettisiä näkökulmia. Tämä johtuu siitä, ettei aiheeseen liittyvien raamatunkohtien tulkinta ole riittävän selvää ja yksiselitteistä. Tämän linjan valitseminen ei silti määrää etukäteen lopullista kantaa asiasta. Kyseisistä raamatunkohdista riippumattoman teologisen arvioinnin pohjalta voidaan päätyä kumpaan kantaan tahansa.

Analogian vaikeus eli vastaavuusongelma

Homoseksuaalisuutta koskevassa keskustelussa on otettava huomioon Raamatun tulkintaan ja soveltamiseen liittyvä vastaavuuden (analogian) ongelma. Analogian ongelma voi syntyä puhuttaessa samasta aihepiiristä eri aikoina eri käsitteillä. Raamatun ajan opetuksen täytyy kohdistua samaan asiaan, johon sovelamme sitä nykyajan keskustelussa.

Kun Raamatussa lausutaan jokin eettinen tai käytännön elämään liittyvä kannanotto, kyse on jossakin tietyssä historiallisessa tilanteessa ilmaistusta ajatuksesta. Jotta me ymmärtäisimme oikein nuo kannanotot, meidän on ensin muodostettava käsitys siitä, minkälaisiin ilmiöihin ne alun perin kohdistuivat. Vasta tämän

historiallisen tarkastelun jälkeen katse käännetään nykyajan ilmiöön, johon kyseistä Raamatun kohtaa sovelletaan. Koska Raamatun ajan ja oman aikamme välillä on vuosituhansien kuilu, on varmistettava, että kyseinen nykyajan ilmiö, ongelma tai tilanne on *riittävän* samanlainen kuin se, josta Raamatussa aikanaan puhuttiin. Vasta sitten osaamme oikealla tavalla soveltaa kyseisiä Raamatun kohtia meidän aikamme tilanteeseen. On pohdittava, missä määrin Raamatun opetus homoseksuaalisesta käyttäytymisestä koskee nykyajan homoseksuaalisia parisuhteita. Siksi on yritetty selvittää, miten ja minkälaisena samaa sukupuolta olevien seksuaaliset kontaktit tapahtuivat Vanhan ja Uuden testamentin maailmassa. Näin voidaan ymmärtää, minkälaisen käyttäytymisen Vanhan ja Uuden testamentin teologit torjuivat suhtautuessaan kielteisesti homoerotiikkaan.

Vanhan testamentin maailmassa käytännöllisesti katsoen kaikki aikuiset miehet elivät vakiintuneessa sukupuolisuhteessa naisen kanssa. Moniavioisessa järjestelmässä yhdellä miehellä saattoi olla useampia vaimoja, yksiavioisuuden yleistyessä yhdellä miehellä oli yksi vaimo. Miehen makaamisen kiellot lausuttiin siis naimisissa oleville miehille, joilla ei ollut vaihtoehtona homoseksuaalista parisuhdetta. Siksi on ajateltu, että makaamiskiellot eivät olisi liittyneet homoseksuaaliseen parisuhteeseen, koska sellaista ei eräiden nykyisten tulkintojen mukaan Vanhan testamentin maailmassa tunnettu. Makaamiskielloilla torjuttiin naimisissa olevien miesten homoseksuaalinen käyttäytyminen. Uuden testamentin maailmassakaan homoseksuaalinen parisuhde ei ollut vaihtoehto heteroseksuaaliselle avioliitolle. Siksi on ajateltu, että myös Uuden testamentin kiellot oli tarkoitettu naimisissa oleville ihmisille, jotka vain toisinaan olivat seksuaalisessa kanssakäymisessä samaa sukupuolta olevien kanssa.

Homoseksuaalista käyttäytymistä kuvataan myös muissa Raamatun ajan lähteissä. Ne kertovat usein selkeistä rooleista miesten välisessä seksissä. Kumppaneista toinen oli passiivinen osapuoli, joka antoi itsensä aktiivisen osapuolen käyttöön. Näiden kuvausten mukaan passiivinen osapuoli oli tyypillisesti sosiaalisessa hierarkiassa alemmalla asteella. Usein on myös esitetty käsitys, että miesten välinen seksi tapahtui esimerkiksi vapaan miehen ja orjan tai vanhemman ja nuoremman miehen välillä. Tätä ilmentää jo se seikka, että tekstilähteissä aktiivisesta ja passiivisesta osapuolesta saatetaan käyttää eri termejä. Klassisen käsityksen mukaan aikuisen miehen ja nuorukaisen suhde ei kuitenkaan ollut ensisijaisesti fyysinen seksisuhde, vaan sen pääsisältö oli nuoren ihmisen henkinen ohjaus ja miesten välinen toverillinen kiintymys. Ihanteeseen kuului, että tällainen suhde kehittyi kahden kumppanin tasaveroiseksi ja elämän kestäväksi suhteeksi. Yhteinen viisauden etsiminen oli ensisijaista, fyysinen seksi oli mahdollista, mutta toissijaista.

Naisten sosiaalinen elämä rajoittui perhepiiriin, eikä heidän välisiin suhteisiin liittynyt samanlaisia hierarkisia merkityksiä kuin miehillä. Ehkä naisten välinen seksi jätettiin Vanhassa testamentissa mainitsematta, koska se oli yksityisempää eikä liittynyt yhteiskunnan sosiaaliseen rakenteeseen samalla tavoin kuin miehillä.

Vanhan ja Uuden testamentin maailmassa homoseksuaaliset suhteet eivät siis tämän tulkinnan mukaan olleet vaihtoehtoja heteroseksuaaliselle avioliitolle. Osittain tästä syystä Raamatussa puhutaan homoseksuaalisuudesta pelkästään seksuaalikäyttäytymisen mielessä: 3. Mooseksen kirjassa miehiä kielletään makaamasta miesten kanssa ja Paavalin mukaan yhtyminen samaa sukupuolta olevien kanssa on luonnontonta. Mitä nämä näkökohdat merkitsevät homoseksuaalisuuteen liitettyjen raamatunkohtien soveltamiselle nykypäivän tilanteeseen?

Vastaukset menevät kahtaalle. Joidenkin mielestä nykypäivän keskustelussa tarkoitettu homoseksuaalinen parisuhde on eri ilmiö kuin se homoseksuaalinen käyttäytyminen, johon nämä raamatunkohdat viittaavat. Homoseksuaalisella parisuhteella tarkoitetaan nykyään kokonaisvaltaista ihmissuhdetta, jossa rakastetaan kumppania ja eletään yhdessä. Kumppanit sitoutuvat toisiinsa ja pitävät toisiaan tasavertaisena. Yhdyntä on vain yksi osa tätä rakkaussuhdetta. Raamattu kieltää samaa sukupuolta olevien yhdynnän, mutta tämän käsityksen mukaan homoseksuaalisuuteen voi nykyaikana liittyä kokonaisvaltainen parisuhde, jossa

seksi tapahtuisi eri vaikuttimin kuin Raamatun kieltämässä homoseksuaalisessa käyttäytymisessä. Raamatussa ei puhuta samaa sukupuolta olevien rakkaudesta tai sitoutumisesta toisiinsa. Siksi katsotaan voitavan ajatella, että nämä raamatunkohdat eivät kohdistuisi sellaiseen homoseksuaaliseen parisuhteeseen, joka nykyään hyväksytään viralliseksi perhemuodoksi. Tämän ajattelutavan mukaan homoseksuaalisuus olisi Raamatun kannalta hyväksyttävissä vastuullisessa parisuhteessa toteutuvana elämänmuotona.

Toisten mielestä Raamatun ajan ja nykypäivän kulttuurinen erilaisuus ei johda näin pitkälle vietyyn johtopäätökseen. Kumpanakin aikana homoseksuaalisessa käyttäytymisessä oli niin paljon yhteisiä tekijöitä, että kyseisiä raamatunkohtia voidaan soveltaa myös nykyajan tilanteeseen. Antiikin aikana tunnettiin tasa-arvoinen ja kokonaisvaltainen homoeroottinen suhde kahden samaa sukupuolta olevan välillä, samoin se mahdollisuus, että homoseksuaalinen halu voi olla synnynnäistä. Vaikka Raamatun viittausten ensisijainen tarkoitus olisikin puhutella heterosuhteissa eläviä ihmisiä, niiden perusajatus sisältää silti kaikenlaisen homoseksuaalisen käyttäytymisen torjunnan. Siksi ne opettavat edelleen kristityille, ettei homoseksuaalinen elämäntapa ole sopusoinnussa kristillisen ihmiskuvan kanssa. Jotkut tämän kannan omaksuneet katsovat, että Raamatun tapa puhua homoseksuaalisuudesta pelkästään toiminnan näkökulmasta merkitsee, että kristittyjen ei tule hyväksyä homoseksuaalista käyttäytymistä missään olosuhteissa. Homoseksuaaliseen taipumukseen sen sijaan voidaan suhtautua ymmärtävämmiin. Toisin sanoen homoseksuaalinen suuntautuneisuus ei ole tämän käsityksen mukaan Raamatun kannalta tuomittavaa, kun taas sen toteuttaminen on.

Yksityiskohdat ja kokonaisuus

Vastaavuusongelman ohessa on kysytty, miten Raamatun viittaukset homoseksuaalisuuteen kytkeytyvät Raamatun muuhun opetukseen ihmisestä ja seksuaalisuudesta. Tässäkin tulkintalinjat jakautuvat kahtia.

Ensimmäisen linjan mukaan Raamatun opetus ihmisen luomisesta mieheksi ja naiseksi merkitsee heteroseksuaalisen suhteen erityisasemaa. Rakkauden, sukupuolisuuden ja avioliiton tulisi toteutua miesten ja naisten välisissä suhteissa. Vastakkaiset sukupuolet ovat Luojan lahjoja toisilleen. Tämä liittyy oleellisesti lisääntymiseen. Kun mies ja nainen tarjoavat toisilleen mahdollisuuden vanhemmuuteen, he johdattavat toisensa itse Jumalan työtovereiksi ja toteuttavat Jumalan käskyä täyttää maa. Tällainen ihmiskäsitys sulkee pois homoseksuaalisuuden. Samaa sukupuolta olevien rakkauselämä ei kuulu luomisuunnitelmaan, joten se ei ole Jumalan tahdon mukaista. Raamatun kokonaisopetus ihmisestä ja avioliitosta on siis samassa linjassa homoseksuaalisen toiminnan torjuvien yksittäisten kohtien kanssa.

Toinen tulkintalinja katsoo, ettei samaa sukupuolta olevien yhdyntää koskevia kannanottoja ole *välttämättömästi* kytkeä muuhun rakkautta, sukupuolisuutta ja seksuaalisuutta koskevaan aineistoon. Tätä muuta raamatullista aineistoa voidaan siis tulkita ilman homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viittaavien kohtien esiyymmärrystä. Tällöin on mahdollista ajatella, että Raamatun opetus miehestä ja naisesta tarjoaa periaatteet, jotka voivat toteutua myös homoseksuaalisessa suhteessa. Myös samaa sukupuolta olevat parit voivat rakastaa ja täydentää toisiaan ja osallistua luomistyöhön rakentamalla koko yhteiskunnan elämää. Näin homoseksuaalisessakin elämäntavassa toteutuu se, mitä Raamattu tarkoittaa sanoessaan, että ihminen on luotu sukupuoliseksi olennoiksi, joka kaipaa rakkaussuhdetta toiseen ihmiseen. Tämän tulkintalinjan mukaan Raamatun kielteiset viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen eivät kohdistu tällaiseen elämäntapaan. Ne eivät torju sellaista samaa sukupuolta olevien yhteiselämää, jossa toteutuvat muun Raamatun opettamat parisuhteen ja rakkauden periaatteet.

Lisäksi on kysytty, mitä annettavaa Jeesuksen ja varhaiskirkon opettamalla lähimmäisenrakkauden käskyllä on homoseksuaalisuutta koskevalle keskustelulle. Kaikki osapuolet ovat yksimielisiä siitä, että rakkaus-

den käsky velvoittaa kohtelemaan homoseksuaaleja tasapuolisesti ja kunnioittavasti heidän taipumuksensa riippumatta ja että heidän kokemuksensa suuntautuneisuudestaan on otettava vakavasti.

Mutta seuraako rakkauden käskystä myös joitakin homoseksuaalisuuden eettistä oikeutusta koskevia päätelmiä?

Joidenkin mielestä rakkauden käsky ei vaikuta siihen, mitä kristityt ajattelevat homoseksuaalisuudesta siinänsä. Rakkaus neuvoo kyllä siinä, miten kohdellaan yksittäisiä ihmisiä. Mutta rakkauden käskystä ei suoraan seuraa itse homoseksuaalista käyttäytymistä puoltavia tai torjuvia näkökohtia. Velvoitus auttaa ihmisiä hyvään ja oikeaan ei vielä anna selvää tietoa siitä, mikä on hyvää ja oikeaa. Edes kultainen sääntö – tee toiselle niin kuin tahdot itsellesi tehtävän – ei auta tässä kovin pitkälle.

Ihminen ei nimittäin aina tiedä, mikä on hänelle itselleen hyväksi. Toisille taas lähimmäisenrakkauden käsky ja kultainen sääntö tuovat lisänäkökohdan siihen, mitä homoseksuaalisuudesta ajatellaan ja minkälaisia käytännöllisiä johtopäätöksiä asiasta olisi muodostettava. Se kehottaa antamaan tärkeän aseman homoseksuaalien omalle kokemukselle ja toiveelle.

”Yksin Raamattu” ei ole koskaan yksin

Raamattu on kristityille Jumalan sana. Sen sitovaa arvovaltaa on korostettu sanomalla, että ”Raamattu yksin” on kristillisen uskon perusta. Raamatun tulkinta on kuitenkin toisinaan vaikeaa ja voi johtaa eri suuntiin. Tulkinta tapahtuu aina lukijan kokemuksen, koulutuksen ja ympäristön antaman esiyymmärryksen pohjalta. Siksi periaate ”yksin Raamattu” ei ole koskaan yksin, vaan Raamattua luetaan kirkon perinteen ja nyky maailman tulkintaympäristön valossa.

Kristillisessä raamatuntulkinnassa korostetaan tulkinnan yhteisöllisyyttä. Yksittäisen ihmisen tulkintaa luotettavampaa on nojata kristittyjen yhteiseen ymmärrykseen. Tämä johtuu kahdesta seikasta: Raamatussa on vaikeaselkoisia kohtia, ja ihmisessä itsessään on monenlaisia esteitä, jotka vaikeuttavat Jumalan sanan ymmärtämistä ja hyväksymistä. Siksi kirkot ja kirkkokunnat sitoutuvat sellaisiin tulkintalinjoihin, joita on tutkittu ja koeteltu yhdessä ja joista on saavutettu riittävä yksimielisyys.

Tätä periaatetta on seurattu myös homoseksuaalisuutta koskevassa keskustelussa. On kysytty, miten edellisten sukupolvien kristityt ovat ymmärtäneet Raamatun viittaukset homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Kristillisen raamatuntulkinnan pitkä historia on suhtautunut kielteisesti homoseksuaaliseen käyttäytymiseen. Paavalin kirjeiden edustama linja tulee lyhyesti esille jo kaikkein vanhimmassa kristillisessä kirjallisuudessa (Didakhe, Barnabaan kirje, noin 80–130-luvuilla). Sama tulkintalinja jatkuu vanhan kirkon aikana ja keskiajalla.

Vasta 1900-luvulla on kyselty laajemmin, jättääkö Raamattu sittenkin tilaa myös vakiintuneeseen parisuhteeseen sitoutuvalla homoseksuaalisuudelle. Joidenkin mielestä kristikunnan perinteinen kanta antaa perussuunnan myös nykyajalle: koska kristikunnan suuri enemmistö on 1900 vuoden ajan torjunut homoseksuaalisen käyttäytymisen, samalla kannalla on syytä pysyä edelleen.

Toiset taas katsovat, että pelkkä tulkinnan pitkä ikä ei takaa sen lopullisuutta. On nimittäin tosiasia, että Raamattu ei ole koskaan yksin: sen tulkitsijoiden oma traditio ja kulttuuripiiri ovat vaikuttaneet siihen, miten Raamattua on ymmärretty. Toisin sanoen Raamattua ei ole koskaan lähestytty ilman ennalta ohjaavaa esiyymmärrystä. Tästä syystä sekin on mahdollista, että edellisiltä sukupolvilta opittu torjuva suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on miltei aina ohjannut uusia polvia tulkitsemaan aiheeseen liittyviä raamatunkoh-
tia kielteisempään suuntaan kuin olisi välttämätöntä. Siksi perinteinen tulkintalinja ei sitoisi kristittyjä lopul-

lisesti, vaan sitä voitaisiin koetella uudestaan ja kysyä, onko se sittenkään ainoa mahdollinen tapa tulkita Raamattua. Kristittyjen perinteinen kanta ei siis sellaisenaan olisi itsenäinen argumentti, joka omalla painollaan sitoisi homoseksuaaliseen käyttäytymiseen viittaavien kohtien ymmärtämistä tiettyyn suuntaan.

Toisaalta kristityt haluavat suhtautua kriittisesti myös nykyajan vallitseviin arvostuksiin. Pelkkä yleinen mielipide sellaisenaan ei voi ohjata kirkollista raamatuntulkintaa, vaan tulkinnan on perustuttava Raamatun teologisiin näkökohtiin ja kirkon yhteiseen uskon kokonaisuuteen.

Lisäksi kirkot ovat seuranneet muiden kirkkokuntien keskustelua homoseksuaalisuudesta. Näin yritetään saavuttaa koko kristikunnan yhteinen tulkinta homoseksuaalista käyttäytymistä koskevista raamatunkohdista. Tässäkin kristittyjen näkemykset jakautuvat kahteen joukkoon. Kirkkojen ja kirkkokuntien valtaenemmistö on ottanut kielteisen kannan homoseksuaalisuuteen. Joidenkin mielestä tämän pitäisi olla selkeä merkki siitä, ettei ole syytä muuttaa perinteistä näkemystä aiheeseen liittyvistä raamatunkohdista. Toiset taas huomauttavat, ettei kirkkojen virallisia kantoja voi pitää itsenäisinä raamatuntulkintaa ohjaavina argumentteina. On kysyttävä, millä perusteilla kirkot ja kristilliset ryhmät ovat päätyneet kantoihinsa. Lisäksi monissa kirkoissa keskustellaan homoseksuaalisuudesta ja kysellään, onko vallitseva linja sittenkään ainoa mahdollinen.

Oman tunnustuksensa ja kulttuurinsa pohjalta järjestäytyneet kirkot ovat itsenäisiä (independent) ja siten ne voivat myös itsenäisesti päättää, miten ne tulkitsevat Raamattua tässä kysymyksessä. Toisaalta kirkot tunnustavat yhteistä kristillistä uskoa ja ovat riippuvaisia toisistaan (interdependent). Siksi tulkinnassa on kuunneltava myös toisten kirkkojen näkemyksiä ja arvioitava omien päätöksiensä seurauksia kristittyjen yhteyden kannalta.

Kun keskustellaan Raamatun viittauksista homoseksuaaliseen käyttäytymiseen, olisi tärkeää ottaa huomioon seuraavat asiat:

- On pidettävä kiinni Raamatun asemasta Jumalan sanana, vaikka sen tulkinta onkin toisinaan vaikeaa ja voi johtaa eri suuntiin.
- Kristittyjen tulee erimielisyyksistä huolimatta säilyttää keskinäinen yhteys ja toimia kaikenlaisesta hajaannusta vastaan.
- Ennen kaikkea on muistettava, että kysymys homoseksuaalisuudesta ei ole vain teoreettinen vaan myös käytännöllinen. Se koskee todellisten ihmisten kokemusta itsestään, identiteetistään ja elämästään.

4. Luterilaisen teologian erityiskorostuksia

Luonnollinen moraal

Kristillisen perinteen valtavirran mukaan moraal on luonnollinen asia siinä mielessä, että Jumala on tehnyt jokaisesta ihmisestä – onpa hän uskova tai ei – moraalisen olennon. Moraalisuus merkitsee sitä, että elämää jäsennetään hyvän ja pahan sekä oikean ja väärän näkökulmasta. Moraalisuuden kannalta on vakavasti ongelmallista, jos näin ei tehdä.

Luterilainen teologinen etiikka liittyy tähän katsomukseen. Luterilaisuudessa on ajateltu, että ihminen kykenee luonnollisen moraalitajunsa perusteella muodostamaan vähintäänkin kohtuullisen oikeita ratkaisuja moraalikysymyksistä. Raamatullisena viitteenä pidetään apostoli Paavalin Roomalaiskirjeessä esittämää käsitystä, jonka mukaan pakanakansatkin, joilla ei ole lakia, "saattavat luonnostaan (kreik. fysei) tehdä, mitä laki vaatii". Apostolin mukaan he osoittavat näin, että "lain vaatimus on kirjoitettu heidän sydämeensä" (Room. 2:14–15).

Luterilaisuus korostaa erityisesti kultaista sääntöä yleispätevänä eettisen ajattelun lähtökohtana: "Kaiken minkä toivotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille." Säännön voi vielä tiivistää rakkauden kaksoiskäskyyn: "Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi." Näkemys on yksi tulkinta luonnollisuudesta. Luonnollisuus liitetään usein muissakin eettisissä lähestymistavoissa seksuaalieettisten kysymysten yhteyteen. Mutta kuinka läpinäkyvä ja käyttökelpoinen lähestymistapa se on?

Antiikin ja keskiajan perinteessä voi erottaa ainakin kolme hieman erilaista näkemystä luonnollisuudesta. Luonnollisuudella tarkoitettiin sellaista, mikä *ei ole sopimuksenvaraista eikä kulttuurisidonnaista*. Tätä täydensi näkemys, jonka mukaan luonnollisuus merkitsee *järkevyyttä* eli kaikille yhteisen ihmisluonnon seuraamista ja järjen mukaista elämää. Antiikin kristillisessä teologiassa luonnollisuudella ymmärrettiin erityisesti *Jumalan tahdon ilmausta*. Luojan tahto merkitsee kristillisen ajattelun valtavirtaperinteessä Raamatun luomiskertomuksen teologista tulkintaa siitä, mikä on ollut Jumalan tarkoitus luomisessa.

Uudella ajalla luonnollisuuden ymmärtäminen muuttui. Ajatus yhteisestä ihmisolemuksesta ja sen mukaisesta päämäärästä asetettiin kyseenalaiseksi. Ihminen alettiin tulkita yksilölliseksi tahto-olennoksi, jolla voi olla itsenäisiä päämääriä. Yksilöllinen elämä muodostui ihmisen oikeudeksi, jota rajasi muiden vastaava oikeus. Modernin ihmisen eettisten näkemysten vaikeaselkoisuus johtuu osittain siitä, että olemme perineet ajattelumme katsomuksia antiikin, keskiajan ja uuden ajan perinteistä. Niitä ei ole helppo sovittaa yhteen. Tämä vaikeus näkyy seksuaalietiikan alalla.

Luterilaisen näkemyksen mukaan kirkon opetus perustuu Raamattuun. Raamatun tulkinnassa on pidetty ohjeellisena luterilaisen reformaation piirissä syntyneitä tulkintoja, joiden keskeisenä ilmauksena ovat luterilaiset tunnustuskirjat.

Laki ja evankeliumi, usko ja rakkaus

Luterilaisen tulkintaperinteen mukaan Jumalan ilmoitus ihmisille koostuu laista ja evankeliumista. Evankeliumi sisältää sen pelastavan uskon sisällön, jota on julistettu apostolien ajoista lähtien ja joka on tiivistysti ilmaistu uskontunnustuksissa. Evankeliumin julistuksen kautta Jumala lahjoittaa ihmisille uskon ja kaikki hengelliset lahjansa. Evankeliumia eli uskon sisältöä on pidetty luterilaisuudessa muuttumattomana. Uskon sisällöstä on katsottu voitavan keskustella, mutta keskustelun tarkoitus on nähty siinä, että sen

kautta pyritään ymmärtämään uskon sisältöä paremmin ilman ajatusta siitä, että uskon sisältö voisi ajan kuluessa itsessään muuttua.

Laki puolestaan koostuu Jumalan vaatimuksista ihmisille. Sen tehtävä on osoittaa synty, mutta ulkonaisessa mielessä se on myös yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden perusta. Laki on reformaattoreiden mukaan ilmoitettu paitsi Raamatussa, myös jossain määrin jokaisen ihmisen omassatunnossa luonnollisena lakina. Lain perimmäisenä sisältönä on puolestaan pidetty rakkauden kaksoiskäskyn vaatimusta Jumalan ja lähimmäisen rakastamisesta. Rakkauden sisältöä ei ole pidetty kaikilta osin muuttumattomana, vaan rakkauden vaatimuksen on katsottu voivan muuttua eri aikoina erilaisissa konkreettisissa tilanteissa. Tämä käsitys periytyy jo Lutherin teologiasta. Toisaalta Lutherin mukaan on olemassa Jumalan antamia käskyjä, jotka eivät muutu aikojen kuluessa.

Luterilainen tulkintaperinne pitää ihmistä lännen kirkon perinteen mukaisesti perisyynnin alaisena. Tämän perusteella reformaattorit saattoivat puolustaa näkemystä, jonka mukaan myös pyhien ihmisten hyvät teot ovat syntiä sanan varsinaisessa merkityksessä. Koska hyvän tekeminen on vaikeaa ja siihen kätkeytyy oman edun tavoittelua, jokainen pysyy loppuun saakka riippuvaisena Jumalan armosta. Oppi ihmisten yhteisestä langenneisuudesta merkitsi myös, että yhteistä syntisyyttä tuli kantaa yhdessä. Samalla reformaattorit kuitenkin pitivät kiinni siitä näkemyksestä, että kastetussa vaikuttava Pyhä Henki aikaansaa todellisia, Jumalan edessä kelpaavia hyviä tekoja. Hyvät teot kuuluvat kristityn elämään ja niiden harjoittamisessa voi myös edistyä.

Luterilaisen etiikan raameina on perinteisesti pidetty reformaattoreiden hahmottelemia käsityksiä Jumalan asettamista luomisjärjestyksistä ja Jumalan kahdesta regimentistä eli hallintatavasta. Luther tulkitsi Raamatun luomiskertomuksia niin, että niiden mukaan Jumala asetti jo paratiisissa kaksi instituutiota ihmisen avuksi, kirkon jumalanpalveluksen paikaksi ja perheen maallisen elämän jatkuvuuden takaamiseksi. Luther piti siis perhettä jo ennen syntiinlankeemusta asetettuna instituutina. Syntiinlankeemuksen jälkeen Jumala asetti myös maallisen hallinnon eli esivallan.

Avioliitto maallisena ja hengellisenä säätynä

Reformaattoreiden mukaan Jumala hallitsee asettamiensa luomisjärjestysten kautta kahdella tavalla: kirkon kautta hengellisesti ja esivallan kautta maallisesti. Augsburgin tunnustuksen mukaan ihmiseen on jäänyt syntiinlankeemuksen jälkeenkin jonkinlainen kyky järjen avulla muodostaa käsitys oikeasta ja väärästä maallisen elämän alueella sekä tähän liittyvä valinnanvapaus.¹² Kristillinen usko ei siten kumoa yhteiskunnan laillisia järjestyksiä, jotka ovat Jumalan hyviä tekoja. Tämän vuoksi tunnustuksessa kehoitetaan, että kristittyjen tulee "välttämättä totella esivaltaa ja heidän lakejansa, mikäli ne eivät käske tekemään syntiä." Kuuliaisuus nähtiin Jumalan antaman rakkauden käskyn toteuttamisena.

Käsitellessään seksuaalisuutta reformaattorit vetosivat sekä Raamatun sanomaan että kaikille ihmisille yhteiseen kokemukseen ihmissuunnosta. Luonnollinen tarkoitti heille ennen muuta sitä, mikä Raamatun tekstin perusteella voidaan ymmärtää Jumalan alkuperäisen luomistahdon mukaiseksi. Tämän "luonnollisen" reformaattorit uskoivat ihmisten kykenevän myös jossain määrin havaitsemaan nykyisessä syntiinlankeemuksen turmelemassa tilassaan.

Tunnustuskirjoissa ihminen kuvataan Raamatun alkukertomuksiin liittyen olennoiksi, joka on luotu mieheksi ja naiseksi ja johon Jumala on jo luomisessa asettanut sukupuolten välisen kiintymyksen. Tämän yhtenä tarkoituksena nähtiin ihmisen lisääntyminen. Vaikka kiintymys on syntiinlankeemuksen seurauksena esiin-

¹² Augsburgin tunnustus, 18.

tyvän synnillisen pahan himon vaikutuksesta vääristynyt ja voimistunut, on se tunnustuskirjojen mukaan olemukseltaan edelleen Jumalan alkuperäisen tarkoituksen mukaista.

Reformaattorit näkivät homoseksuaalisen käyttäytymisen osana syntiä, jota kutsuttiin sodomiaksi. Tässä he liittyivät keskiajan teologiassa vakiintuneisiin käsityksiin. Esimerkiksi Luther tulkitsti Sodoman syntiä Room. 1:26–27 valossa niin, että sen taustalla on miehen ja naisen välisen luonnollisen halun tukahduttamisen.

Tunnustuskirjoissa opetetaan avioliitosta, että se on Raamatun mukaan Jumalan erikseen asettama elämänmuoto.¹³ Syntiinlankeemuksen jälkeisessä tilanteessa yhdeksi avioliiton tehtäväksi nähtiin myös olla ”lääke syntiä” ja ”parannuskeino inhimillistä heikkoutta” vastaan, millä viitattiin erilaisten seksuaalisten väärinkäytösten estämiseen (vrt. 1. Kor. 7:2). Luther sisällyttää Isossa katekismuksessa Jumalan säättämiseen myös isän ja äidin tehtävän kasvattaa lapset toteuttamaan uskoa ja rakkautta. Avioliiton rooli perheen perustana oli keskeinen reformaattoreille. Luomisjärjestyksiin kuuluva perhe ymmärrettiin modernia ydinperhettä laajempänä yhteisönä, kotitaloutena (lat. *oeconomia*), mikä korosti sen luonnetta yhteiskunnan taloudellisena perusyksikkönä.

Reformaattorit eivät kiistäneet naimattomuutta elämänmuotona, mutta he katsoivat, että Raamatun mukaan vain harvat ovat saaneet siihen erityisen lahjan. Niitä, jotka eivät sovellu elämään pidättyväisyydessä reformaattorit velvoittivat solmimaan avioliiton. He eivät myöskään johtaneet avioliiton jumalallista oikeutusta ainoastaan Raamatun teksteistä, vaan heidän mukaansa se voidaan todeta myös sukupuolien välisestä luonnollisesta kiintymyksestä. Tätä kiintymystä he pitivät merkinä Jumalan luomisessa asettamasta laista, joka tulee asettaa etusijalle ennen inhimillisiin säädöksiin perustuvia naimattomuuslupauksia.

Nykykeskustelun suuntaviivoja

Luterilaisten kirkkojen piirissä suhtautuminen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen on ollut perinteisesti pidättyvää. Kielteistä kantaa saatetaan puolustaa sekä teologisilla että ei-teologisilla näkemyksillä. Katsotaan että homoseksuaalinen käyttäytyminen ei vastaa Jumalan alkuperäistä luomistahtoa eikä sovi yhteen kristillisen ihmiskuvan kanssa, mihin liittyy näkemys sukupuolien vastakkaisuudesta ja toisiaan täydentävästä luonteesta. Homoseksuaalinen käyttäytyminen on Raamatussa ilmoitetun Jumalan lain vastaista; sitä koskevia käskyjä ei joko pidetä periaatteessa rakkauden muuttuvaan osaan kuuluvina tai niiden suhteen ei nähdä perusteita muuttaa kantaa.

Lisäksi kielteistä kantaa puolustetaan ei-teologisilla perusteilla, jotka voidaan perinteisen luterilaisen opin kannalta ymmärtää kuuluvan pikemmin järjen kuin erityisen ilmoituksen alueelle. Katsotaan, että homoseksuaalinen käyttäytyminen voidaan ymmärtää järkeen perustuvilla (lääketieteellisillä, yhteiskunnallisilla ym.) argumenteilla eli luonnollisen moraalilain perusteella ei-toivottavaksi. Se tunnetaan eri aikoina ja monissa kulttuureissa, mutta se on aina ollut enemmistön seksuaalikäyttäytymisestä poikkeava ilmiö.

Viime aikoina on esitetty myös seikkoja, joilla perustellaan myönteistä suhtautumista homoseksuaalisuuteen. Positiivista kantaa perustellaan sillä, että homoseksuaalisissa suhteissa toteutuu rakkaus, joka on heteroseksuaaliseen rakkauteen rinnastettavissa oleva Jumalan luomistahtoon ilmaus. Asia ei kuulu uskon vaan rakkauden alueelle, jonka suhteen käsityksiä oikeasta ja väärästä voidaan tarkastella uudelleen uudessa historiallisessa tilanteessa. Homoseksuaalisuus ei ole ristiriidassa kristillisen ihmiskuvan kanssa, vaikka tähän kuuluisikin käsitys sukupuolien vastakkaisuudesta ja toisiaan täydentävästä luonteesta. Raamatussa esiintyvät homoseksuaalisuutta koskevat kiellot eivät kuulu lain muuttumattomaan osaan.

¹³ Augsburgin tunnustus 23 ja 27; Augsburgin tunnustuksen puolustus 23; Schmalkaldenin opinkohdat 11.

Ajatellaan, että nykyinen käsitys homoseksuaalisen käyttäytymisen takana olevasta taipumuksesta puolustaa ilmiön hyväksyttävyyttä luonnollisen moraalitajun perusteella. Historiallinen kehitys on mahdollistanut sen, että perinteisessä käsityksessä voidaan havaita kristilliselle uskolle vieraita aikahistoriallisesti sitoutuneita käsityksiä (patriarkalismi, heteroseksismi jne.). Nämä perustelut liittyvät edellä kuvattuihin luterilaisen teologian peruseriaatteisiin, vaikka niistä vedetäänkin perinteisestä näkemyksestä poikkeavia johtopäätöksiä.

5. Ekumeeninen keskustelu ja sen vaikutukset

Homoseksuaalisuus on ollut viime vuosina tärkeä keskustelunaihe kirkoissa kautta maailman. Useimmille kirkoille on yhteistä, että homoseksuaalisuuteen liittyvät kysymykset jakavat mielipiteitä ja nostavat tunteita. Käsityseroja on yhtä hyvin saman kirkon sisällä kuin eri kirkkojen välillä.

Kirkkojen suhtautuminen homoseksuaalisuuteen muodostuu monen tekijän yhteisvaikutuksesta. Raamattu on kaikille kristillisille kirkoille uskon ja elämän ylin ohje. Kirkkojen piirissä on ihmiskuvasta, parisuhteesta ja seksuaalisuudesta kuitenkin erilaisia näkemyksiä, joiden taustalla on erilaisia käsityksiä raamatuntulkinnasta ja kristillisestä etiikasta.

Keskustelu tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kirkkojen ja yhteiskunnan kanssa. Kirkot elävät erilaisissa yhteiskunnissa, ja toimintaympäristö vaikuttaa siihen, mistä asioista keskustellaan. Myös muiden kirkkojen ratkaisut vaativat kannanottoja ja ohjaavat keskustelua. Ympäröivän yhteiskunnan arvojen ja asenteiden kehitys on kirkoille suuri haaste. Uusista perhemuodoista ja parisuhdetypeistä on seurannut oikeudellisia epäkohtia ja yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Toisaalta kirkkojen on arvioitava muutoksia kristillisen perinteen kannalta.

Muutos tapahtuu eri maissa eri tahtiin. Esimerkiksi Tanskassa parisuhdelaki tuli voimaan 1989, Norjassa 1993, Ruotsissa 1995, Saksassa 2001 ja Suomessa 2002. Kun kirkon jäsenillä ja työntekijöillä on mahdollisuus elää yhteiskunnan virallistamassa homoseksuaalisessa parisuhteessa, kirkkojen on määriteltävä suhtautumisensa heidän asemaansa kirkossa.

Perinteisen kristillisen opetuksen kannalta kysymyksenasettelu on vieras ja torjuttava. Ne, jotka toivovat kirkkojen suhtautumiseen muutosta, tulkitsevat kristillistä ihmiskuvaa toisin. Eri kirkkojen sisällä ja niiden välillä vallitsee seksuaalietiikkaa koskeva käymistila. Tilanteet kirkkojen sisällä vaihtuvat nopeasti ja toisten kirkkojen päätöksistä annetaan jatkuvasti lausuntoja. Sen johdosta tässä selvityksessä ei ole mahdollista antaa tyhjentävää kuvausta, vaan tyydytään antamaan lyhyt yhteenvedo nykytilanteesta selitystyön materiaalin pohjalta.¹⁴

Katolinen kirkko

Kristillisten kirkkojen perinteistä opetusta homoseksuaalisuudesta edustavat nykyaikana selvimmin roomalaiskatolinen kirkko ja ortodoksiset kirkot. Katolinen kirkko on viime vuosikymmeninä toistuvasti vahvistanut perinteisen kristillisen kannan. Katolisen kirkon moraaliopetus on vuosisatojen ajan vaikuttanut muidenkin kirkkojen etiikkaan. Seksuaalietiikassa monet muut konservatiiviset kirkot ja perinteisesti ajattelevat kristityt yhtyvät katolisen kirkon virallisiin kantoihin.

Katolisen kirkon virallisissa kannanotoissa torjutaan homoseksuaalinen käyttäytyminen riippumatta siitä, onko seksuaalisuhteen perustana pitkäaikainen psykologinen suuntautuminen vai satunnainen seksuaalinen kokeilu. Seksuaalisen kanssakäymisen vaikutin ja luonne eivät vaikuta moraaliseen arvioon, sillä katolisen käsityksen mukaan homoseksuaaliset seksisuhteet ovat ihmisen luontaisen seksuaalisuuden vastaisia: ne eivät noudata seksuaalisuuden tarkoitusta, koska niistä puuttuu sukupuolten vastavuoroisuus ja luonnollinen suvunjatkamisen mahdollisuus.

¹⁴ Laajemmin ks. erityisesti Parisuhdelakityöryhmä mietintö, 25–40; Homoseksuaalisuus Raamatussa ja Kirkon opetuksessa, 233–315.

Katolisessa opetuksessa erotellaan seksuaalinen taipumus ja sen toteuttaminen. Homoseksuaalinen taipumus sinänsä ei ole synti, vaan väärin on taipumuksen toteuttaminen seksisuhteessa. Jo homoseksuaalista suuntautumista pidetään katolisen kirkon virallisessa opetuksessa ”objektiivisena häiriönä” (objective disordered), koska se on taipumus asiaan, joka kirkon käsityksen mukaan on sinänsä moraalisesti paha, vaikka se ihmisestä itsestään saattaisi subjektiivisesti tuntua hyvältä. Katolisen kirkon kannanotoissa sekä avioliittoa että homoseksuaalisuutta koskevat näkemykset nojautuvat ensisijaisesti luonnollisesta moraali-laista nouseviin perusteluihin. Raamatun tai Jumalan erityisen ilmoituksen katsotaan vahvistavan sen, minkä ihminen ymmärtää järkensä ja luonnollisen moraalitytönsä pohjalta.¹⁵

Vaikka virallinen katolinen kanta homoseksuaalisuuteen on torjuva, katolinen kirkko tekee monissa maissa paljon seurakuntatyötä homoseksuaalisten ihmisten auttamiseksi. Homoseksuaaleja pyritään tukemaan hengellisessä elämässä ja seksuaalisessa pidentyvydessä.¹⁶

Koska katolinen kirkko ei hyväksy homoseksuaalista parisuhdetta, sen siunaamiseksi ei ole lupaa, kaavaa eikä kirkollista toimitusta. Katolisessa kirkossa on kuitenkin monia siunaamistoimituksia, jotka ovat kirkollisten toimitusten teologian kannalta kiinnostavia. Kysymys on varsinaisia sakramenteja alemman tasoista sakramentaaleista. Kirkolliset toimitukset jaetaan roomalaiskatolisessa kirkossa sakramenteihin ja sakramentaaleihin. *Sakramenttien* katsotaan olevan Kristuksen itsensä asettamia (kaste, vahvistus eli konfirmaatio, papiksi vihkiminen, avioliitto, eukaristia eli ehtoollinen, parannus eli rippi ja sairaiden voitelu). *Sakramentaalit* puolestaan ovat kirkon asettamia siunaus- ja vihkimystoimituksia. Sakramentit vaikuttavat Jumalan niille antamalla voimalla, sakramentaalit taas kirkon rukouksen ja siunauksen kautta.

Sakramentaalit jaetaan katolisessa perinteessä vihkimyksiin, siunauksiin ja eksorkismeihin. Erilaisia virkaan vihkimyksiä ja tilanteen mukaisia siunaamistoimituksia on säilynyt ja kehittynyt myös luterilaisessa jumalanpalvelusperinteessä. Liturgian historian kannalta taustalla on perinteinen läntinen käsitys kirkollisista toimituksista, joita kirkko voi kehittää ja asettaa yhteisön ja yksilön kristillisen elämän tueksi.

Ortodoksiset kirkot

Ortodoksisten kirkkojen kannanotot vastaavat pitkälti katolisen kirkon linjaa. Avioliittoa pidetään Jumalan asettamana yhdessä elämisen muotona. Ortodoksisten kirkkojen virallisissa keskusteluissa perinteistä opetusta homoseksuaalisuudesta ei ole juuri edes kyseenalaistettu. Ortodoksisten kirkkojen suhtautumista kuvastaa Suomen ortodoksisen kirkon piispojen kannanotto parisuhdelakiesitykseen. Ortodoksipiispat korostivat ensin miehen ja naisen avioliiton omaleimaista ja ainutlaatuista merkitystä. He eivät ottaneet kantaa lakiehdotuksen juridiin ja taloudellisiin vaikutuksiin, vaikka periaatteessa pitivätkin epäoikeudenmukaisuusien vähentämistä yhteiskunnassa oikeana pyrkimysenä.

Ortodoksien yhteinen kanta on, että samaa sukupuolta olevien parisuhteita ei pidä rinnastaa perinteiseen miehen ja naisen perustamaan perheeseen. Suomen ortodoksisen kirkon piispat ovat vältäneet ottamasta kantaa homoseksuaalisiin suhteisiin ja niiden virallistamiseen. Muiden maiden ortodoksiset kirkot ovat torjuneet jyrkästi homoseksuaalisen elämänmuodon, mikäli he ylipäätään ovat ottaneet asiaan kantaa. Toisaalta myös ortodoksisella taholla on alettu uudelleen pohtia kysymystä kirkon kannasta homoseksuaalisiin suhteisiin.

¹⁵ Catechism of the Catholic Church § 2357–2358; Considerations regarding proposals to give legal recognition to unions between homosexual persons 31.7.2003. Congregation for the Doctrine of the Faith. Ks. www.evl.fi/kkh/ktk/parisuhde/Kirkotjahomoseksuaalisuus.

¹⁶ Letter to the Bishops of the Catholic Church on the Pastoral Care of Homosexual Persons 10.1.1986. Congregation for the Doctrine of the Faith. Ks. www.evl.fi/kkh/ktk/parisuhde/Kirkotjahomoseksuaalisuus.

Ortodoksisten kirkkojen jumalanpalveluselämässä on parisuhteen siunaamiseen liittyvien kysymysten kannalta joitakin kiinnostavia aineksia. Kirkolliset toimitukset mielletään ortodoksisessa perinteessä eritasoisiksi ryhmiksi. Ortodoksisessa jumalanpalveluselämässä puhutaan mysteeriosta (jotka vastaavat läntisen perinteen sakramentteja), toimituksista ja siunaamisista. Yksi ortodoksisen jumalanpalveluselämän käsikirjoista on nimeltään Euhologion, pyhien toimitusten käsikirja. Euhologion sisältää papin osuudet ja toimitusohjeet mysteerioiden toimittamiseen. Lisäksi siinä on aineisto hautaustoimituksiin ja muihin kirkollisiin toimituksiin sekä erilaisiin elämäntilanteisiin ja vuodenkiertoon liittyviin siunaamisiin. Erilaisia siunaamisia on suuri kirjo kodinsiunaamisesta ja uudishedelmien siunaamisesta arkistenkin toimien siunaamisiin. Euhologionin laajemmassa muodossa ovat mukana vihkimykset pappeuden eri asteisiin, kirkon vihkimys ja pyhän jumalanpalvelusöljyn mirhan siunaaminen.

Ortodoksisten pyhien toimitusten historiassa tunnetaan myös samaa sukupuolta olevien kumppanuuden siunaamisen toimitus. Tutkimuksessa ei ole yksimielisyyttä toimituksen yleisyydestä ja kirkollisesta merkityksestä saati itse kumppanuuden luonteesta. Ilmiölle ei ole vakiintunutta modernia nimitystäkään. Ilmeisesti kyse oli jonkinlaisesta ystävyteen perustuvasta liitosta. Toimitus jäi vähitellen 1300-luvulta alkaen pois jumalanpalveluskirjoista. Käytännössä se eli kuitenkin vielä pitkään mm. Balkanilla ja itäslaavien keskuudessa ja on edelleen käytössä joissakin ortodoksisissa kirkkoissa.¹⁷

Kaikki nykyajan ortodoksit eivät suhtaudu yksiselitteisen tuomitsevasti samaa sukupuolta olevien kumppanuuteen. Ortodoksipappi siunaa kodin pyydettyäessä. Mikäli kysymyksessä on samaa sukupuolta olevien koti, voidaan kysyä, hyväksyykö pappi samalla hiljaisesti heidän elämäntapansa. Kodin siunaamiselle annettu sivumerkitys voidaan tulkita vääräksi mukautumiseksi nykyajan kielteisiin kehityslinjoihin. Toisenlaisena selityksenä voidaan nähdä ns. ekonomian periaate ortodoksisessa sielunhoidossa. Sillä tarkoitetaan mahdollisuutta ottaa yksittäistä tapausta arvioitaessa huomioon asian taustat ja vaikuttimet sekä henkilö- tai tilannekohtaiset tekijät. Kirkollista ekonomiaa eli "armon taloudenhoitoa" piispa harjoittaa esimerkiksi antaessaan oikeuden haudata itsemurhan tehnyt kirkollisesti.

Ortodoksisen perinteen mukaan ekonomian periaatetta voidaan soveltaa sielunhoidossa ja seurakunnan kaitsennassa, kun katsotaan, että ymmärtävä armollisuus on kristityn kilvoittelun ja sielun pelastuksen kannalta parempi vaihtoehto kuin tiukka säännönmukaisuus. Idän kirkon vuosisatainen tapa suhtautua homoseksuaalisuuteen yksityisen ja luottamuksellisen sielunhoidollisen huolenpidon piirissä sisältää nykykeskustelunkin kannalta kiinnostavia piirteitä. Luottamuksellisen sielunhoidon kautta opetetaan ihmistä hyväksymään oma seksuaalinen identiteettinsä, on se mikä tahansa.

Anglikaaninen kirkko

Anglikaaninen kirkkoperhe on ehkä pahinten jakaantunut homoseksuaalisuuteen liittyvien kysymysten vuoksi. Anglikaanien yleiskokouksessa on kymmenen vuoden välein torjuttu muutokset kirkon perinteiseen suhtautumiseen homoseksuaalisuuteen. Vuoden 1998 Lambeth-konferenssissa anglikaaniset piispat korostivat avioliiton merkitystä ainoana hyväksyttävänä seksisuhteena. Konferenssi piti homoseksuaalista käyttäytymistä Raamatun vastaisena ja torjui homoseksuaalisessa suhteessa elävien vihkimisen pappisvirkaan.¹⁸

¹⁷ Toimituksessa käytetystä rukouksesta ks. Parisuhdelakimietintö 28–29.

¹⁸ "This Conference ... in view of the teaching of Scripture, upholds faithfulness in marriage between a man and a woman in lifelong union, and believes that abstinence is right for those who are not called to marriage."

Monissa anglikaanisissa kirkkoissa aiheesta on kuitenkin keskusteltu vilkkaasti, ja aihe jakaa kirkkokuntaa syvästi. Englannin kirkon seksuaalieettisissä asiakirjoissa käsitellään monenlaisia sukupuolielämän kysymyksiä. Virallisen kannan mukaan kirkon homoseksuaalisten jäsenten tulee voida tuntea itsensä tervetulleiksi kirkon yhteyteen riippumatta siitä, pidättäytyvätkö he seksuaalisuhteista vai elävätkö he parisuhteessa. Kannanotto tarkoittaa kristilliseen vakaumukseen perustuvaa sitoutunutta ja uskollista parisuhdetta, jonka pariskunta mieltää Jumalan heille tarkoittamaksi elämäntavaksi. Seurakuntalaisten uskonnollista vakaumusta halutaan siis kunnioittaa, vaikka se johtaisi perinteestä poikkeavaan käsitykseen homoseksuaalisuudesta.

Sama vakaumuksen vapaus ei piispojen mukaan koske kuitenkaan homoseksuaalisia pappeja, joita velvoittaa pappisviran julkinen opetustehtävä kirkon sanoman julistajina ja sen yhteisen perinteen edustajina. Kaikilta naimattomilta papeilta edellytetään pidättäytymistä seksuaalisuhteista.

Anglikaanisessa maailmassa keskustelu kärjistyi vuonna 2003 kahden piispanvaalin johdosta. Englannin kirkossa toisen miehen kanssa parisuhteessa elävä pappi nimitettiin piispaksi vuonna 2003. Vastustuksen ja painostuksen vuoksi nimitetty kuitenkin kieltäytyi virasta. Yhdysvalloissa homoseksuaalisessa parisuhteessa elävä pappi valittiin piispaksi ja myös vihittiin virkaan. Yhdysvalloissa on paljon homoseksuaalisessa parisuhteessa eläviä anglikaanipappeja, mutta piispanvirka on anglikaaneille erityisasemassa. Kiista on johtanut vakaviin välirikkoihin maailman anglikaanisten kirkkojen kesken. Yhdysvaltain episkopaalinen kirkko on jakautunut sisäisesti.

Erityisesti kolmannen maailman anglikaanit ovat katkaisseet välejänsä Yhdysvaltain kirkon kanssa, ja eräät muut anglikaaniset kirkot ovat ryhtyneet perustamaan maahan rinnakkaisia kirkollisia rakenteita. Canterburyn arkkipiispa pyrki selvittämään kriisiä asettamalla syksyllä 2003 ns. Lambeth-komission. Komission raportti pyrki selvittämään anglikaaneille oleellisia kysymyksiä kirkon ykseyden perusteista ja kirkkoperheen keskinäisistä menettelytavoista. Raporttiin tuli eri puolilta anglikaanista maailmaa paljon vastineita ja keskustelu laajeni. Komission työ ei ole kuitenkaan pystynyt hillitsemään ristiriidan kiristymistä.¹⁹

Parisuhdelaki tuli Englannissa voimaan vuonna 2005. Samaa sukupuolta olevien epävirallisia parisuhteita oli kuitenkin siunattu kirkossa jo pitkään. Englannin kirkon piispojen mielestä anglikaanisissa kirkkoissa ei ole riittävää yksimielisyyttä asiasta, joten siunaamisia ei ole suotavaa toimittaa eikä yhteistä kaavaa kehitetty. Pappien toivotaan pidättäytyvän parisuhteen rekisteröinnistä, vaikka heillä siihen maallisen lain mukaan onkin laillinen oikeus. Jos pappi kuitenkin rekisteröi parisuhteen, hänen odotetaan pidättäytyvän sukupuolisesta kanssakäymisestä, koska seksuaalisuhde avioliiton ulkopuolella on edelleen kirkon opetusta vastaan. Anglikaanisten kirkkojen piispat kokoontuivat jälleen Lambeth-konferenssiin kesällä 2008. Konferenssi vältti kirkkoperheen hajoamisen. Toisaalta homoseksuaalisuuteen liittyviin kysymyksiin ei löydetty uusia ratkaisuja.

Kun Yhdysvaltojen anglikaaninen eli episkopaalinen kirkko (PECUSA, nykyisin TEC) valitsi ja vihki vuonna 2003 piispaksi homoseksuaalisessa parisuhteessa elävän miehen, kirkosta irtaantui vastalauseena seurakuntia ja jäseniä, jotka yhdistyivät Pohjois-Amerikan Anglikaaniseksi Kirkoksi (ACNA). Sillä oli noin 100 000 jäsentä ja 700 seurakuntaa vuonna 2009. Afrikkalaiset anglikaanipiispat ovat vihkineet ACNA:n palvelukseen uusia piispoja, mikä on johtanut kanoniseen kriisiin. ACNA ei ole virallisesti Anglikaanisen kirkkoyhteisön jäsen, mutta se on täydessä kirkollisessa yhteydessä muun muassa Nigerian ja Ugandan anglikaanisiin kirkkoihin, joihin kuuluu 1/3 osa kaikista anglikaaneista. Jakaantumisen seurauksena tuomioistuimissa on ratkottu kiistoja siitä, kenelle episkopaalisesta kirkosta irtaantuneiden seurakuntien kirkolliset rakennukset ja omaisuus kuuluvat.

¹⁹ Ks. The Windsor Report 2004 (www.aco.org/commission/index.cfm).

Syksyllä 2009 Vatikaani julkisti paavi Benedictus XVI:n hyväksymän kirkko-oikeudellisen järjestelyn ("personaaliordinariaatin"), joka tekisi mahdolliseksi traditionaalisten anglikaanisten piispojen, pappien ja seurakuntalaisten siirtymisen katolisen kirkon yhteyteen siten, että nämä säilyttäisivät anglikaaniset jumalanpalvelustavat ja identiteetin. Aloite tuli anglikaanisilta ryhmiltä, jotka suhtautuvat kriittisesti homoseksuaalisuutta ja naispiispuutta koskevaan kehitykseen omassa kirkossaan. Tässä vaiheessa ei voida vielä arvioida päätöksen vaikuttavuutta tai seurauksia.

Kirkkojen maailmanneuvosto

Kansainvälisistä kirkkoliitoista Kirkkojen maailmanneuvostossa on eniten keskusteltu homoseksuaalisuudesta. Samalla se on ollutkin herkimpiä ristiriidan aiheita, jota on myös pyritty välttämään keskinäisen sovun vuoksi. Järjestön piirissä on todettu, että jäsenkirkoilla ei ollut yhteistä tahtoa käynnistää erityistä toimintaohjelmaa homoseksuaalisuudesta. Sen sijaan jäsenkirkot ovat toivoneet mahdollisuutta aiheen alustavalle keskustelulle. Työskentely on toteutettu kolmessa nk. Bossey'n seminaarissa.

Seksuaalietiikka liittyy Kirkkojen maailmanneuvoston työskentelyssä lisäksi teologiseen antropologiaan, josta Faith and Order -komissio on toteuttanut oman tutkimusohjelmansa. Yhtenä ohjelman tavoitteista oli tuottaa teologisesti laadukasta ja ekumeenisesti vastuullista materiaalia myös seksuaalieettiseen keskusteluun. Monilla klassisen teologian tuntijoilla on käsitys, että kirkon vanhastakin perinteestä voi löytyä apua nykyajan ekumeenisten ongelmien käsittelyyn.

Luterilainen maailmanliitto

Luterilaisen maailmanliiton yleiskokouksessa Winnipegissä vuonna 2003 keskusteltiin homoseksuaalisuudesta. Ruotsin kirkon aloitteesta esitettiin, että LML sitoutuisi muun muassa valvomaan, ettei samaa sukupuolta olevien parisuhteessa eläviä syrjitä yhteiskunnassa tai kirkossa ja toimimaan tällaista syrjintää vastaan. Aloite kirvoitti pitkän väittelyn. Erityisesti Afrikan ja Itä-Euroopan luterilaiset vastustivat tuen antamista homoseksuaalisille parisuhteille. Muut jäsenkirkot eivät kannattaneet Ruotsin aloitetta, mutta yleiskokous päätti aloittaa yhteisen keskustelun seksuaalisuudesta. Jäsenkirkot sitoutuivat "rohkaisemaan ja tukemaan toisiaan tutkimukseen ja kunnioittavaan vuoropuheluun avioliittoa, perhettä ja ihmisen seksuaalisuutta koskevista kysymyksistä kunkin jäsenkirkon tarpeille sopivalla tavalla". Lisäksi jäsenkirkot sitoutuivat "puhumaan kaikkien ihmisten ihmisoikeuksien ja ihmisarvon puolesta riippumatta heidän sukupuolestaan tai seksuaalisesta suuntautumisestaan".

Luterilaisen maailmanliiton piirissä on toiminut työryhmä, joka on käsitellyt perhe-elämän, avioliiton ja seksuaalisuuden kysymyksiä. Koska Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkot edustavat näissä asioissa hyvin erilaisia käsityksiä, maailmanliitto on pyrkinyt edistämään kunnioittavaa keskustelua ja tiedonvaihtoa jäsenkirkkojen kesken.

Luterilainen Missouri-synodi

Yhdysvaltain ja Kanadan luterilaisissa kirkoissa on keskusteltu homoseksuaalisuudesta perusteellisesti jo usean vuosikymmenen ajan, koska kysymys on ollut pohjoisamerikkalaisessa yhteiskunnassa ajankohtainen. Näissä kirkoissa on pohdittu paljon myös homoseksuaalisten seurakuntalaisten osallistumisen ja sielunhoidon perusteita ja menetelmiä. Yhdysvaltain kahdesta suuresta luterilaisesta kirkosta pienempi, Missouri-synodi, otti ensimmäisen kertaa virallisesti kantaa homoseksuaalisuuteen kirkolliskokouksessaan

1973. Missouri-synodin mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen on "sinänsä synnillistä", mutta samalla korostetaan, että kaikille katuville syntyisille on tarjolla anteeksiantamus.

Myöhemmässä keskustelussa Missouri-synodi on vahvistanut vuoden 1973 peruskannan, mutta samalla on vahvistunut sielunhoitoon ja seurakuntatyöhön liittyvä kysymyksenasettelu. Kirkon johdon asettama työryhmä julkaisi vuonna 1999 toimintasuunnitelman sielunhoitoon ja evankelointiin homoseksuaalien ja heidän perheidensä parissa. Tarkoituksena on auttaa homoseksuaaleja hyväksymään kirkon opetus homoseksuaalisen käyttäytymisen synnillisyydestä ja sitten kutsua heitä mukaan kirkon elämään ilman pelkoa torjunnasta. Erityisesti neuvotaan tukemaan vanhempia niin, että läheissuhteet eivät katkeaisi lapsen homoseksuaalisuuden takia.

Suhteessa yhteiskuntaan Missouri-synodin kannanotot ovat koskeneet parisuhteiden rekisteröintiä ja avioliittolainsäädäntöä. Synodin kirkolliskokous on asettunut tukemaan yksiavioista heteroseksuaalista avioliittoa ("yhden naisen ja yhden miehen välillä") ja vastustamaan samaa sukupuolta olevien kumppanien suhteita.

Yhdysvaltain evankelis-luterilainen kirkko (ELCA)

Yhdysvaltain evankelis-luterilainen kirkko (ELCA) aloitti toimintansa 1988, kun kolme vanhempaa luterilaista kirkkoa yhdistyivät. Kirkkoja yhdistettäessä sovittiin, että edeltäjäkirkkojen eettiset kannanotot sitovat uutta yhdistynyttä kirkkoa, kunnes hyväksytään uusia, yhteisiä kannanottoja. Edeltäjäkirkot olivat pysyneet perinteisessä kristillisessä käsityksessä homoseksuaalisen käyttäytymisen synnillisyydestä.

Keskustelu seksuaalietiikasta käynnistyi kohta ELCA:n aloitettua toimintansa ja se on jatkunut monivaiheisena. Keskustelussa on ollut jatkuvasti kolme rinnakkaista linjaa: kirkkojärjestykseen liittyvät linjanvedot, seksuaalietiikkaa käsittelevät periaatekeskustelut ja seksuaalivähemmistöjä tukevat yksittäiset kannanotot.

ELCA:n piirissä on ollut voimakkaita vaatimuksia, että homoseksuaalisessa parisuhteessa elävät teologit voisivat toimia kirkon hengellisessä virassa. Kysymystä homoseksuaalisuudesta on työstyetty monissa työryhmissä ja julkaisuissa. Keskustelu – sekä muutospainetta että muutosvastarintaa – jatkui tullessa 2000-luvulle. Suuri keskushallinnon työryhmä valmisteli aiheesta laajan keskustelun, jota käytiin seurakunnissa kaikkialla maassa. Suuren kyselytutkimuksen mukaan enemmistö kirkon jäsenistä vastusti homoseksuaalisessa suhteessa elävien pappisvihkimystä ja homoliittojen siunaamista.

ELCA:n kirkolliskokous vuonna 2005 ei asettunut virallisen siunaamiskaavan kannalle vaan jätti parisuhteiden siunaamisen paikallisten seurakuntien ja pappien harkintaan. Kirkon vanha kanta homoseksuaalisessa suhteessa elävien pappisvihkimykseen ei muuttunut.

Elokuussa 2009 ELCA:n kirkolliskokous hyväksyi päätöksen, jonka mukaan julkisesti vahvistetussa, elinikäisessä ja yksiavioisessa homoseksuaalisessa suhteessa elävät voivat toimia määrättyinä johtajina kaikissa ELCA:n viroissa.²⁰ Näin se muutti aiempaa päätöstä, jonka mukaan kirkko edellyttää papiksi vihittävien homoseksuaalien elävän selibaatissa. Päätöksen taustalla helmikuussa 2009 julkaistu mietintö *Report and Recommendation on Ministry Policies: Task Force for ELCA Studies on Sexuality*.

²⁰ Resolution 2: "Resolved, that the ELCA commit itself to finding a way for people in such publicly accountable, lifelong, monogamous, same-gender relationships to serve as rostered leaders of this church."

Päätös merkitsee käytännössä, että seurakunnat saavat itsenäisesti päättää, ottavatko he palvelukseensa ei-selibaatissa elävän papin.²¹ Samalla hyväksyttiin ponsi, jossa pyritään etsimään päätöksen toimeenpanossa kirkon ykseyttä varjelevia tapoja, kantamaan yhteistä taakkaa ja kunnioittamaan toisistaan poikkeavia omantunnon ratkaisuja.

Vaikka kirkolliskokous pyrki varjelemaan kirkon ykseyttä, ELCA:n yhteydestä näyttää irtaantuvan päätöstä vastustavien seurakuntien ryhmittymä *Lutheran Coalition for Renewal* (CORE). Alustavien tietojen mukaan siihen kuuluu 86 seurakuntaa ja 300 jonkinlaisessa tarkkailijan asemassa olevaa seurakuntaa. Koska synodin perustava kokous pidetään keväällä 2010, tässä vaiheessa ei voida arvioida repeämisen laajuutta. CORE:en kuuluvien seurakuntien edustajat ovat arvostelleet ELCA:n päätöksen merkitsevän irtaantumista Raamatun, luterilaisen kirkon ja kristittyjen yhteisestä opetuksesta. Ne kuitenkin vihkivät naisia papiksi, eivätkä siksi aio liittyä esimerkiksi luterilaiseen Missouri Synodiin. Jäsenavustusten varassa elävä ELCA joutui syksyllä 2009 lakkauttamaan keskushallinnosta 40 virkaa, ja globaalien talouskriisin lisäksi yhtenä syynä pidetään homoseksuaalisuutta koskevaan päätökseen pettyneiden jäsenten ja seurakuntien tuen vähenemistä.

Kanadan luterilaiset kirkot

Kanada muutti 2005 avioliittolakiaan niin, että avioliiton solmiminen tuli heinäkuussa mahdolliseksi myös samaa sukupuolta oleville pareille. Kanadan kirkot ovat osallistuneet keskusteluun vilkkaasti. Maan luterilaisista kirkoista pienempi, Missouri-synodia lähellä oleva Lutheran Church Canada on pitänyt keskustelussa esillä perinteistä kristillistä käsitystä seksuaalisuudesta ja avioliitosta.

Kanadan suuremmissa luterilaisissa kirkossa keskustelu homoseksuaalisuudesta käynnistyi vähitellen 1980-luvulta alkaen. Kanadan evankelis-luterilainen kirkko (ELCIC) on julkaissut aiheesta selvityksiä ja asiantuntija-artikkeleita. Kirkon perinteistä kantaa on haluttu muuttaa ymmärtävämpään suuntaan. Kanadan kirkolliskokous ja piispat ovat kuitenkin pysyneet perinteisellä linjalla.

Saksan evankeliset kirkot

Saksassa parisuhdelaki tuli voimaan vuonna 2001, mutta aiheesta käytiin laajaa keskustelua Saksan evankelisissa kirkoissa koko 1990-luvun ajan. Monet toivoivat, että homoseksuaalinen parisuhde voisi saada kirkossa siunauksen jo ennen kuin yhteiskunta oli virallistanut rekisteröidyn parisuhteen. Saksassa keskusteltiin vilkkaasti myös seurakuntien homoseksuaalisten työntekijöiden asemasta. Saksan monien maakirkkojen keskustelulle antoi suuntaa valtakunnallinen "orientaatioapu", jonka Saksan evankelisen kirkon kirkkohallitus julkaisi vuonna 1996. Asiakirjassa *Jännitteiden kanssa eläminen* aihetta käsitellään Raamatun ja evankelisen uskonkäsityksen pohjalta. Homoseksuaalien pappisvihkimystä pidetään tietyin edellytyksin mahdollisena. Sukupuolielämä on työntekijän yksityisasiä, mutta pappia velvoittaa pappisvirkaan liittyvä esikuvallisuuden vaatimus. Siksi papin täytyy elää niin, että hänen elämäntapansa ja vakaumuksensa on sopusoinnussa Raamatun opetuksen ja auktoriteetin kanssa. Pappisvihkimyksestä päätettäessä ei edellytetä päättäjien täydellistä yksimielisyyttä (Einstimmigkeit), mutta riittävää sovinnollisuutta (Einmütigkeit) ja ekumeenista pyrkimystä pidetään tärkeänä, koska asiasta on kirkossa ja kirkkojen välillä eriäviä ja epävarmoja käsityksiä.

²¹ Resolution 1: "Resolved, that the ELCA commit itself to finding ways to allow congregations that choose to do so to recognize, support and hold publicly accountable lifelong, monogamous, same-gender relationships."

Asiakirjassa otetaan kantaa myös homoseksuaalisten parisuhteiden siunaamiseen. Homoseksuaaleillekin kuuluu omassa elämäntilanteessaan Jumalan puhuttelu ja rohkaisu ja yhteys toisiin ihmisiin armollisen Jumalan kautta. Tähän sisältyy esirukous, jossa pyydetään Jumalan varjelusta ja johdatusta. Homoseksuaalisessa parisuhteessa elävien ihmisten siunaaminen kuuluu yksityiseen sielunhoitoon, eikä sitä pidä toimittaa yhteisessä jumalanpalveluksessa, jotta homoseksuaalista parisuhdetta ei alettaisi samastaa heteroseksuaaliseen avioliittoon. Tällaisessa siunaamisessa siunataan asiakirjan mukaan siunausta pyytävät ihmiset, ei homoseksuaalista parisuhdetta perhemuotona.

Keskushallinnon linjaus ei kuitenkaan tyydyttänyt kaikkia. Yksittäisissä maakirkoissa otettiin seuraavina vuosina pidemmälle meneviä kantoja. Esimerkiksi Reininmaan maakirkko päätti vuonna 2000, että homoseksuaaliset pariskunnat voivat saada yksityisen sielunhoidon lisäksi myös ”jumalanpalveluksellista rinnalla kulkemista” (gottesdienstliche Begleitung). Liturgiselta toimitukselta edellytettiin papiston yhteisesti sopimaa muotoa, joka eroaa riittävän selvästi avioliittoon vihkimisestä. Tällainen toimitus voidaan toteuttaa hartaushetkessä kotona tai seurakunnan pienryhmässä tai rukoushetken muodossa seurakunnan yhteisessä jumalanpalveluksessa.

Kun parisuhdelaki oli tullut Saksassa voimaan, evankelisen kirkon kirkolliskokous otti syyskuussa 2001 kantaa maakirkkojen erilaisiin linjauksiin. Se vetosi, että maakirkoissa noudatettaisiin vuoden 1996 yhteisen asiakirjan periaatteita ja pysyttäisiin asiassa yhtenäisellä linjalla. Koska kysymys liittyy Raamatun tulkintaan ja kirkon tunnustukseen, sitä ei pitäisi ratkaista enemmistöpäätöksellä, vaan asiassa tarvitaan suurta yksimielisyyttä (magnus consensus). Kannanotossa todettiin myös, että parisuhdelaki ei velvoita kirkkoa siunaamaan rekisteröityjä parisuhteita. Vuonna 2007 Saksan evankelisen kirkon maakirkoista viisi oli torjunut homoseksuaalisten parisuhteiden siunaamisen, yhdeksän oli sallinut sen, seitsemässä oli asian käsittely kesken, ja viidessä asiaa ei ollut vielä alettu käsitellä. Luterilaisista maakirkoista Baijeri ja Saksi olivat kieltäneet siunaamisen, Braunschweig ja Pohjois-Elbia olivat sen hyväksyneet, Thüringen, Hannover, Schaumburg-Lippe ja Mecklenburg eivät olleet tehneet asiasta vielä päätöstä.

Homoseksuaalisen parisuhteen rekisteröineiden mahdollisuudesta toimia kirkon virassa viitattiin edelleen vuoden 1996 kannanottoon. Siinä mainittujen edellytysten lisäksi kirkolliskokous piti tärkeänä, että rekisteröidyssä parisuhteessa elävän työntekijän ottamisessa seurakunnan palvelukseen tutkitaan henkilökohtainen soveltuvuus ja pyritään säilyttämään seurakunnan yhtenäisyys. Tässä hengessä on tehtävä paikallis seurakunnissa yksittäiset päätökset myös homoseksuaalisessa parisuhteessa elävän papin mahdollisuudesta asua pappilassa. Homoseksuaalisessa parisuhteessa eläviltä työntekijöiltä edellytettiin, että he

- eivät sanoin tai teoin tee seksuaalielämästään julistuksen sisältöä,
- ovat tietoisia monien vanhempien varauksellisuudesta suhteessa homoseksuaalien osallistumiseen lapsi- ja nuorisotyöhön,
- elävät omaa homoseksuaalista yhteiselämäänsä sopuinnussa Raamatun normatiivisen auktoriteetin kanssa ja
- tunnustavat avioliiton ja [heteroseksuaalisen] perheen esikuvallisuuden eivätkä edistä homoseksuaalista parisuhdetta niiden kanssa samanarvoisena [perhemuotona].

Saksan evankelis-luterilaisen kirkon piispainkokous julkaisi erityisesti luterilaisia maakirkkoja sitovan kannanoton maaliskuussa 2004. Se edellytti, että parisuhteen rekisteröineiden henkilöiden asemaa suhteessa pappisvirkaa arvioitaessa otetaan huomioon seuraavat näkökohdat:

- Avioliiton esikuva on samassa taloudessa toisten ihmisten kanssa eläville papeille määräävä. Kaikki muut virallisesti hyväksytyt perhemuodot ovat poikkeuksia tähän pääsääntöön.
- Poikkeuksia hyväksyttäessä on lähtökohtana pappisvihkimykseen perustuva velvollisuus noudattaa pappisvirkaa vastaavaa elämäntapaa. Poikkeuksia voidaan tehdä vain erityisillä henkilökohtaisilla syillä, jos pappisviran toimittamisen uskottavuus ei vaarannu.
- Erityisiä henkilökohtaisia syitä, jotka oikeuttaisivat poikkeuksen, on pääsääntöisesti vain silloin, kun parisuhteessa toteutuu avioliiton kaltainen luotettavuus ja vastavuoroinen vastuullisuus.
- Homoseksuaalisessa parisuhteessa elävien pappien on viranhoidossaan tunnustettava avioliiton erityisasema, eivätkä he saa edistää omaa elämäntapaansa samanarvoisena tai parempana eivätkä saa tehdä omasta elämänmuodostaan aihetta julistukseen tai viranhoidon.
- Päätös homoseksuaalisen parisuhteen sopivuudesta yhteen papillisen viranhoidon kanssa kuuluu kunkin maakirkon asianomaisille hallintoelimille. Homoseksuaalisen parisuhteen aloittavan papin on ilmoitettava asiasta, jotta voidaan keskustellen löytää ratkaisu, joka ottaa huomioon pappisviran vaatimukset.
- Papin homoseksuaalinen parisuhde on mahdollinen seurakuntatyössä tai kirkon yhteisissä tehtävissä vain, jos sellainen elämänmuoto hyväksytään siellä. Seurakunnan päättäjien ja muiden henkilöstöhallintoon osallistuvien henkilöiden ja hallintoelimiä yksimielinen hyväksyntä on välttämätön (magnus consensus). Papin elämänmuoto ei saa vaarantaa seurakunnan yksimielisyyttä ja toimintaa.

Piispainkokous ei velvoittanut jäsenkirikkoja hyväksymään pappien homoseksuaalisia parisuhteita. Se vahvisti, että VELKD:n jäsenkirkoilla on mahdollisuus kieltää papeiltaan rekisteröidyn parisuhteen solmiminen tai eläminen muussa homoseksuaalisessa parisuhteessa. Kannanotto perustui Saksassa hyväksytyyn käytäntöön, että kirkoilla on oikeus asettaa papeille erityisiä edellytyksiä, jotka perustuvat pappisviran henkelliseen luonteeseen, julkiseen tehtävään ja uskonnolliseen merkitykseen.

Norjan kirkko

Norjassa homoseksuaalisuus tuli kirkon yhteiseen keskusteluun 1970-luvulla. Asiaan palattiin kirkon hallinnossa 1990-luvun alussa. Vuonna 1995 aiheesta julkaistiin monipuolinen ja laaja selvitys. Raamatuntulkinnassa ja kristillisen etiikan käsittelyssä julkaisussa esitetään kaksi eriävää näkemystä, mikä tuo hyvin esiin Norjan kirkossa vallitsevat näkemyserot. Piispainkokous pitäytyi vuonna 1995 kirkon perinteisellä kannalla, ja kirkolliskokous yhtyi piispojen linjanvetoon samana vuonna.

Kirkolliskokous teki asiassa kuusikohtaisen päätöksen (KM 15/95):

- Kirkko ei voi muuttaa suhtautumistaan homoseksuaalisuuteen.
- Vihkimistä muistuttavalle toimitukselle ei ole perusteita.
- Piispojen ei tule toimia asiassa omavaltaisesti.

- Homoseksuaalien osallistumista seurakuntaelämään ja mahdollisuuksia järjestää esirukous parisuhteen puolesta kirkkotilan ulkopuolella tulee selvittää edelleen. Tarvitaan jatkotyösken-telyä myös ”kirkon ykseydestä ja uskon perusteista” sekä asian työoikeudellisista seurauksis-ta.
- Kirkon tulee jatkaa homoseksuaalisuuteen liittyvien kysymysten teologista ja eettistä pohdin-taa Raamatun ja kirkon tunnustuksen pohjalta sekä kohtaamisissaan ihmisten kanssa.
- Hiippakuntaneuvostojen ja kirkkohallituksen tulee järjestää seurakuntiin keskusteluprosessi.

Pitäytyminen perinteiseen kantaan jatkui seuraavina vuosina. Syksyllä 1997 Norjan kirkkohallitus päätti, että homoseksuaalisessa parisuhteessa eläviä ei voida vihkiä kirkon hengellisiin virkoihin (papiksi, dia-koniksi tai katekeetaksi). Vuosina 1998–1999 Norjan kirkon hallintoelimissä käsiteltiin kiistaa, jonka oli aiheuttanut yhden piispan omavaltainen päätös antaa virkamääräys papille, joka eli parisuhteessa toisen naisen kanssa. Kirkkohallitus korosti piispojen johdonmukaisuuden ja kirkon yhtenäisyyden merkitystä.

1990-luvun kiistojen johdosta Norjan kirkon oppineuvosto otti käsittelyyn kysymyksen raamatuntulkinnasta ja homoseksuaalisuudesta. Piispojen ja professorien oppineuvosto julkaisi tammikuussa 2006 laajan mie-tinnön, mutta kannat jakautuivat jyrkästi.

Norjan piispainkokous ja kirkolliskokous tekivät päätöksiä oppineuvoston mietinnön pohjalta syksyllä 2007. Yhdestätoista piispasta kuusi oli valmiita muuttamaan kirkon opetusta homoseksuaalisuudesta. Kir-kolliskokous päätti äänin 50–84 sallia parisuhteessa elävien homoseksuaalien vihkimisen kirkon virkaan. Ratkaisu jätettiin hiippakuntien tasolle piispojen ja tuomiokapitulien harkintaan.

Kirkolliskokouksen päätöksen jälkeen Norjan piispainkokous otti kantaa rekisteröityjen parisuhteiden siu-naamiseen. Piispat huomauttivat, että kirkolliskokouksen tehtävä on vahvistaa kirkolliset toimitukset ja pappien tehtävä on noudattaa kirkon järjestystä ja suorittaa kirkolliset toimitukset kirkkokäsikirjan mukai-sesti. Piispat sekä kehottivat esirukoukseen että varoittivat liturgisesta omavaltaisuudesta:

”Pappi voi – ja papin täytyy – rukoilla kaikkien niiden puolesta, jotka pyytävät papin esiruko-usta. On kuitenkin tiedostettava, että liturginen esirukoustoimitus tällaisessa tilanteessa voi-daan mieltää uudeksi liturgiseksi kaavaksi. On vältettävä esirukoustoimituksia, jotka voidaan mieltää uudeksi liturgiseksi kaavaksi.”

Piispojen mukaan samaa sukupuolta olevien parien kanssa voidaan siis pitää vapaamuotoinen esirukous, kunhan ei anneta vaikutelmaa häätälaisuudesta. Virallista kaavaa esirukoukseen ei ole.

Homoseksuaalisen parisuhteen siunaaminen on tullut Norjassa yhä ajankohtaisemmaksi kysymykseksi. Norjassa on voitu 1.1.2009 alkaen vihkiä avioliittoon myös samaa sukupuolta olevia pariskuntia. Samalla lakkasi mahdollisuus rekisteröidä parisuhde. Uskonnollisille yhdyskunnille annettiin mahdollisuus, mutta ei velvollisuutta vihkiä homoseksuaalisia pareja avioliittoon. Vastaava vapaaehtoisuus koskee pappeja, joille säädettiin mahdollisuus kieltäytyä vihkimästä homopareja avioliittoon.

Tällä hetkellä Norjan kirkon pappi ei voi vihkiä samaa sukupuolta olevia avioliittoon. Valtio päätti, että sa-maa sukupuolta olevien avioliitto ei ole pätevä, jos sen vihkimisen toimittaa Norjan kirkon pappi. Jotta Nor-jan kirkko voisi saada papeilleen samaa sukupuolta olevien parien vihkiä oikeuden, kirkolliskokouksen tulisi ensin päättää siitä ja siihen soveltuvasta liturgiasta. Sellaisen valmistelu ei ole vireillä. Norjan kirkon piis-painkokous on kuitenkin äskettäin aloittanut tutkimuksen avioliittokäsityksestä sekä muista asioista, jotka

koskevat yhdessä elämistä ja seksuaalisuutta. Tutkimusta valmisteleva työryhmä työskentelee aina 1.10.2011 asti. Jos työryhmä päätyy suositamaan liturgian hyväksymistä samaa sukupuolta olevien avioliiton vihkimistä varten, asiaa käsiteltäneen kirkolliskokouksessa aikaisintaan vuonna 2013.

Tanskan kirkko

Tanskan kirkossa keskustelu parisuhteiden siunaamisesta käynnistyi parisuhdelain hyväksymisen jälkeen vuonna 1989. Piispat asettivat työryhmän selvittämään avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen välistä suhdetta ja erittelemään ”siunauksen” käsitettä. Piispojen asettamalle työryhmälle syntyi vastatyöryhmä, jonka takana oli perinteisellä kannalla olevia kirkollisia järjestöjä. Kumpikin työryhmä julkaisi mietinnön.

Mietinnöt olivat asiassa vastakkaisilla kannoilla. Piispojen asettama työryhmä suositteli parisuhteen siunaamisen virallistamista Tanskan kirkossa ja yhteisen siunaamiskaavan käyttöönottoa. Toinen työryhmä vastusti kirkon opetuksen muuttamista. Tanskan piispat torjuivat yhteisen siunaamiskaavan vedoten liian suuriin erimielisyyksiin raamatuntulkinnasta ja pyrkimykseen vaalia kirkon ykseyttä. Samalla piispat katsoivat, että samaa kirkon ykseyttä vaalitaan, kun pyydettyä toimitetaan rukoushetki rekisteröidyn parisuhteen puolesta.

Erimielinen keskustelu aiheesta jatkui Tanskan kirkossa. Tanskan piispat neuvottelivat tilanteesta tammi-kuussa 2005. Keskustelun tulokseksi tuli ilmoitus, että piispat ovat asiasta eri mieltä. Kahdestatoista piispasta kahdeksan ilmoitti ottavansa omassa hiippakunnassaan käyttöön rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen kaavan, joka on lehtitietojen mukaan hyvin lähellä avioliittoon vihkimisen kaavaa. Neljä piispaa jättyi ratkaisusta sivuun.

Ruotsi kirkko

Ruotsissa parisuhdelaki tuli voimaan vuonna 1995. Parisuhdelain korvasi vuonna 2009 voimaan tullut laki sukupuolineutraalista avioliitosta. Ruotsin kirkko on tuottanut kolmenkymmenen vuoden sisällä neljä laajaa selvitystä homoseksuaalisuudesta.²² Aihe on ollut ruotsalaisessa yhteiskunnassa ja myös Ruotsin kirkossa esillä jo pitkään. Ruotsin kirkon kehitystä on seurattu erityisen tarkasti myös Suomessa, ja siksi prosessia kuvataan seuraavaksi muita kirkkoja tarkemmin.

Ruotsin kirkko on edennyt 15 vuodessa yksityisestä rukoushetkestä sukupuolineutraalin avioliiton kirkolliseen vihkimiseen seuraavin askelin:

- piispat antavat ohjeen *yksityisestä rukouksesta* vuonna 1994
- piispat antavat ohjeen *julkisesta rukouksesta* 1999
- kirkolliskokous päättää hyväksyä *rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen* 2005
- kirkolliskokous päättää hyväksyä *kirkollisen vihkimisen sukupuolineutraaliin avioliittoon* 2009

Kun Ruotsin valtio hyväksyi lain rekisteröidystä parisuhteesta, piispainkokous laati vuonna 1994 pastoraalisen ohjeen esirukouksesta parisuhteensa rekisteröineiden puolesta (Pastoral rådet angående förbön för dem som ingått partnerskap). Ohjeen mukaan pappi voi halutessaan rukoilla yhdessä parin kanssa. Rukous tapahtuu yksityisesti papin ja parin kanssa. Pappi ei kuitenkaan voi ”avustaa” (medverka) itse rekisteröintitilaisuudessa. Ohjeen mukaan papin tuli selvittää, että kyse on yksityisestä esirukouksesta, johon ei

²² Asian hallinnollisesta etenemisestä Ruotsin kirkossa laajemmin ks. Parisuhdelakimietintö, 39; Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa, 268–271 ja 284–300.

liity "virallisia toimia" (officiell akt). Esirukous voi tapahtua sakaristossa, kappelissa tai kirkkotilassa. Erityistä lupaa tilan käytölle ei tarvittu, koska kyse oli yksityisestä sielunhoidosta. Ohje ei sisältänyt uutta kaavaa, vaan lyhyen esirukoustekstin, jossa rukoillaan "sen parisuhteen puolesta, jonka NN ja NN ovat rekisteröineet." Osapuolille rukoiltiin voimaa elää uskollisuudessa ja kunnioituksessa. Tähän rukoukseen voitiin liittää Raamatunlukua (Jaak. 1:17, Fil. 2:1–5) sekä Herran rukous ja rauhantoivotus.

Kyseistä ohjeistusta uudistettiin vuonna 1999 vahvistamalla toimituksen julkista luonnetta. Ohjeessa korostettiin tilaisuuden yksityisyyden lisäksi myös sen yhteyttä seurakunnan julkiseen toimintaan.²³ Ensimmäistä kertaa puhuttiin myös omaisten ja ystävien läsnäolosta. Uusitus ohjeessa mainittiin nyt myös (päättö)siunauksen mahdollisuus, joka tosin rinnastettiin rauhantervehdykseen.²⁴

Ruotsin kirkolliskokous käsitteli homoseksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä syksyllä 2005 kirkkohallituksen kirjelmän pohjalta. Kirkkohallituksen päätösesityksen mukaan kirkolliskokous päättäisi "asettua tukemaan kirkkohallituksen toteamuksia, jotka koskevat homoseksuaaleja kirkossa" ja hyväksyä kirkkohallituksen ehdotukset parisuhteen siunaamiskaavan käyttöönotosta. Kirkkohallituksen toteamukset käsittivät neljä näkökulmaa:

- Homoseksuaalista henkilöä ei tule tuomita eikä homoseksuaalisesta taipumuksesta tule syyllistä.
- Kirkon on aktiivisesti vastustettava syrjintää seksuaalisen taipumuksen perusteella.
- Ruotsin kirkon ei pidä tukea eikä harjoittaa järjestelmällistä toimintaa tavoitteena homoseksuaalien "parantaminen" heidän taipumuksestaan.
- Homoseksuaalinen taipumus tai elämä parisuhteessa ei ole peruste kieltää vihkimys kirkon virkaan.

Piispoista ja kahdeksasta kirkolliskokousedustajasta koostuva kirkon opillinen neuvosto (Läronämnden) ei mietinnössään (2005:10y) esittänyt ehdotukseen muutoksia, mutta totesi, että jotkin asiat, kuten luomisteologian dynaamisuuden ajatus vaatisi lisäselvityksiä. Myös kirkko-oikeuden ja ekumeenisten asioiden valiokunnat hyväksyivät ehdotukset. Jumalanpalveluselämän valiokunta katsoi mietinnössään (2005:2), että esitys voidaan hyväksyä. Samalla se tähdensi, että on tärkeää tehdä ero parisuhteen siunaamisen ja avioliittoon vihkimisen välillä.²⁵

Ruotsin kirkolliskokous päätti lokakuussa 2005 äänin 160–81 hyväksyä kirkkohallituksen esitykset. Kirkkolainsäädäntöön tehtiin siunaamisen mahdollistava muutos ja kirkkohallitukselle annettiin tehtäväksi valmistella rekisteröidyn parisuhteen siunaamiskaava Ruotsin kirkossa. Kaavaluonnos lähti lausunnoille maaliskuussa 2006, ja joulukuussa 2006 vahvistettiin kokeilukaava käyttöön 1.1.2007 alkaen.

Kirkolliskokouksen päätös herätti kannanottoja sekä Ruotsin kirkon sisällä että sen yhteistyökirkkoissa. On ilmeistä, että kirkon kenttä on kysymyksessä paljon jakaantuneempi kuin kirkolliskokous. Ekumeenista palautetta on tullut sekä idästä että lännestä. Esimerkiksi Moskovan patriarkaatti päätti katkaista kahdenvä-

²³ "Förbönen genomförs som en del av den församlingsvårdande verksamheten, och ligger inom den tillfrågade prästens pastorala ansvar."

²⁴ "Den kan även avslutas med Herrens bön och välsignelsen eller en annan fridsönskan."

²⁵ "Utskottet poängterar att det förslag Kyrkostyrelsen presenterar innebär välsignelse över ingånget partnerskap, inte vigsel och inte äktenskap."

liset kirkolliset yhteydet Ruotsin kirkkoon. Englannin kirkon vuonna 2006 antaman kannanoton mukaan Ruotsin kirkon päätös asettaa vaakalaudalle eettisten näkökohtien lisäksi merkittäviä opillisia ja eku-meenisiä kysymyksiä.

Uusi vaihe syntyi, kun Ruotsin hallitus otti valmisteltavakseen sukupuolineutraalin avioliittolain. Ruotsin kirkkohallitus otti asiaan kantaa joulukuussa 2007. Kirkkohallituksen mukaan Ruotsin kirkossa voidaan vihkiä uuden lain mukaan homoseksuaalisia pareja, koska Ruotsin kirkon käsityksen mukaan "[heteroseksuaalinen] avioliitto ja [homoseksuaalinen] parisuhde ovat samanarvoisia yhteiselämän muotoja". Kirkko ei kuitenkaan halua käyttää tässä yhteydessä sanaa avioliitto ja pitää tärkeänä valtion lupausta, että uskonnollisille yhdyskunnille ja yksittäisille papeille ei tule vihkimisvelvollisuutta.

Rekisteröityjen parisuhteiden siunaaminen jäi lyhyeksi välivaiheeksi, kun Ruotsissa tuli 1.5.2009 voimaan parisuhdelain kumonnut laki sukupuolineutraalista avioliitosta. Ruotsin kirkko ja muut kirkot ja uskonyhteisöt olivat 2007 vedonneet lainsäätäjään, että käsitettä "avioliitto" ei käytettäisi samaa sukupuolta olevien pareista, mutta lopullisessa laissa tätä ei otettu huomioon. Ruotsin kirkon oli tehtävä päätös siitä, pitäytykö se perinteiseen avioliittokäsitykseen vai vihkiikö se kirkollisesti avioliittoon samaa sukupuolta olevat parit. Edellinen ratkaisu asettaisi vaakalaudalle kirkon julkisen vihkiöikeuden, jälkimmäinen merkitsi muutosta kirkon avioliittoteologiaan.

Ennen kirkolliskokouksen päätöstä seitsemän piispaa piti julkisessa kirjeessään parempana, että kirkon ei lähtisi vihkimään avioliittoon samaa sukupuolta olevia. Näiden piispojen mielestä ehdotusta ei ole riittävästi käsitelty kirkon sisällä ja kirkkojen välillä eikä tyydyttävästi perusteltu kirkon uskolla, tunnustuksella ja opilla.²⁶

Ruotsin kirkolliskokous päätti 22.10.2009, että samaa sukupuolta olevat voidaan vihkiä kirkollisesti avioliittoon 1.11.2009 lähtien. Päätös merkitsee, että yksittäiset seurakunnat ovat velvollisia järjestämään vihkimisen sukupuolineutraaliin avioliittoon, mutta yksittäisiä pappeja ei pakoteta toteuttamaan vihkimisiä vastoin heidän tahtoaan.

Kirkolliskokouksen päätöksen pohjana oli Kirkkohallituksen mietintö *Vigsel och äktenskap* (KsSkr 2009:6). Vihkimisessä käytetään erillistä kaavaa (*Vigsel för par av samma kön*), joka rakentuu avioliittoon vihkimiselle, mutta johon on tehty muun muassa seuraavia korjauksia:

- kohdat joissa sanotaan Jumalan luoneen ihmisen "mieheksi ja naiseksi" muutetaan ilmaisuksi "Jumalan kuvaksi"
- johdantosanoissa, kysymyksissä, sormustenvaihdossa ja rukouksissa puhutaan "miehen ja naisen" sijasta "puolisoista" (maka/make).
- Raamatun luvun kohdalla korvataan miehen ja naisen avioliitosta puhuva kohta Matt. 19:4–6 muilla kohdilla (Joh. 15:9–12; 1. Joh. 4:7 ja Ruut 1:16b–17a)
- esirukouksissa jätetään pois tai muutetaan Jumalan luomistyötä ja siunausta koskevat muotoilut siten, että miehen ja naisen sijasta puhutaan ihmisestä.

²⁶ "Som biskopar i vår kyrka har vi ansvar för kyrkans lära och enhet. Vi sju biskopar menar att kyrkomötets beslut om äktenskap och vigsel har tillkommit på ett sätt som inte fått en tillfredsställande förankring inomkyrkligt och ekumeniskt, inte fått en betryggande begrundning i vår kyrkas tro, bekännelse och lära och därför äventyrar kyrkans enhet." Allekirjoittajina olivat piispat Sven Thidevall, Carl Axell Aurelius, Esbjörn Hagberg, Lennart Koskinen, Hans-Erik Nordin, Ragnar Persenius ja Hans Stiglund.

Mies ja nainen vihitään edelleen avioliittoon voimassa olevan kaavan mukaan.

Kirkkohallitus totesi perusteluissaan, että luterilaisen käsityksen mukaan avioliitto on maallinen järjestys, eikä koske ihmisen pelastusta. Kirkko ei säätele avioliittolainsäädäntöä eikä se ole luterilaisen teologian näkökulmasta toivottavaakaan. Ruotsin kirkon on toimittava sen pohjalta, että eduskunta on päättänyt "laajentaa" (broaden) avioliiton käsitettä koskemaan myös samaa sukupuolta olevien parisuhteet.²⁷ Raamatun kirjoittajilla ei ollut homoseksuaalisesta yhdyselämästä sitä tietoa, joka nykyaikana on, ja siksi kirkko voi lähestyä yksittäisiä homoseksuaalisuutta käsitteleviä jakeita kriittisesti. Yksittäisten kohtien sijasta kirkon kanta homoseksuaalisuuteen perustuu Raamatun kokonaissanomaan, jonka ytimeen kuuluu rakkauden käsky ja kultainen sääntö. Luomisteologisesta näkökulmasta avioliiton tehtävänä on suojella kahden kumppanin välisiä suhteita ja turvata lapsen kasvamisen edellytykset.²⁸ Siksi kirkko voi oman oppinsa ja tunnustuksensa pohjalta vihkiä kirkollisesti avioliittoon myös samaa sukupuolta olevat kumppanit.

Ruotsin oppineuvosto (Läronämnden) yhtyi lausunnossaan (2009:12y) kirkkohallituksen ehdotukseen samaa sukupuolta olevien avioliittoon vihkimisestä. Samalla todetaan, että uuden lain seurauksena Ruotsin kirkko joutui hankalaan tilanteeseen. Siirtymäaikaa annettiin vähän ja kanta uuteen laki oli määriteltävä nopeasti. Monesta näkökulmasta käsin olisi ollut parempi, jos aiheen käsittelyyn olisi ollut enemmän aikaa. Oppineuvoston mukaan asiallisesti kirkon kanta sukupuolineutraaliin avioliittoon ratkaistiin siinä vaiheessa, kun tehtiin päätös siirtymisestä parisuhteen siunaamiseen: "Meidän asemamme tässä tilanteessa ei ole neutraali, koska olemme aiemmin vahvistaneet homoseksuaalisen parisuhteen arvon ja julistaneet, että samaa sukupuolta olevien siunaaminen on sovitettavissa Ruotsin kirkon uskoon, tunnustukseen jaoppiin."

Koska käsitykset samaa sukupuolta olevien avioliiton soveltuvuudesta kirkon uskoon, tunnustukseen jaoppiin poikkeavat toisistaan sekä kirkon sisällä että kirkkojen välillä, opillinen neuvosto korosti kaikkien pyrkimystä yksimielisyyteen: "Yksimielisyys olennaisissa, vapaus sopimuksenvaraisissa ja rakkaus kaikissa asioissa."

Yhdeksän oppineuvoston jäsentä jätti lausuntoon yhteensä neljä eriävää mielipidettä. Niissä katsottiin, että avioliitto on Raamatun, Ruotsin kirkon tunnustuksen ja (vielä tuolloin voimassa olleen) kirkkokäsikirjan käsityksen mukaan ainoastaan miehen ja naisen välinen. Jos avioliittokäsitystä halutaan muuttaa, sille pitää olla hyvät perusteet. Aihetta ei ole käsitelty ekumeenisesti ja kirkon sisäisenä asiana tarpeeksi vastuullisesti. Parisuhteen siunaamista eriävät mielipiteet eivät koskeneet.

Kirkolliskokous päätti selvällä äänen enemmistöllä 176–62 tehdä kirkkojärjestykseen ja kirkkokäsikirjaan tarvittavat muutokset samaa sukupuolta olevien kirkolliseksi vihkimiseksi sekä antaa kirkkohallituksen tehtäväksi anoa vihkimisoikeutta Ruotsin kirkolle.

²⁷ Auttaakseen ekumeenisiä kumppaneitaan ymmärtämään ratkaisujaan Ruotsin kirkko lähetti englanniksi käännetyn mietinnön sisarkirkoilleen. "According to Lutheran tradition, marriage is part of the secular regime and has nothing to do with salvation. [...] The Church does not control marriage legislation, nor is this desirable in terms of Lutheran theology and outlook on society. The Church of Sweden must deal with the fact that the Riksdag has decided to broaden the concept of marriage to include same-sex couples".

²⁸ "We need to take into consideration the fact that the authors of the Bible did not have the knowledge of homosexual cohabitation that we possess today. We can therefore have reason to take a critical approach to individual passages in the Bible on homosexuality. These need to be related to the Bible's overarching message, including the Great Commandment of Love, and to what the biblical authors have expressed in other contexts."

Porvoon kirkkoyhteisössä Ruotsin kirkon päätökseen ovat ottaneet kantaa Englannin kirkko sekä Baltian luterilaisen kirkon johtajat. Englannin anglikaaninen kirkko toisti 26.6.2009 Ruotsin arkkipiispalle lähettämässään kirjeessä jo 2006 ilmaiseman näkemyksensä, jonka mukaan sukupuolineutraalin avioliiton hyväksyminen merkitsisi "kristillisen ihmiskäsityksen ja avioliittoa koskevan kristillisen opin perustavaa uudelleenmäärittelyä". Näin perustava muutos raamatuntulkinnassa ja seksuaalisuutta koskevassa opetuksessa heikentäisi Porvoo-kirkkojen välistä yhteyttä ja merkitsisi rajoituksia virkojen vaihdettavuuteen kirkkojen välillä.

Baltian luterilaisten kirkkojen arkkipiispat ilmaisivat Tallinnassa 4.11.2009 allekirjoittamassaan kannanotossa huolestumisensa "joidenkin jäsenkirkkojen päätöksestä", jossa rinnastetaan samaa sukupuolta olevien parisuhde avioliittoon ja vihitään papin ja piispan virkoihin ei-selibaatissa eläviä homoseksuaaleja. Piispojen mukaan avioliitto on yhden miehen ja yhden naisen välinen yhdyselämän muoto, eivätkä homoseksuaalinen käyttäytyminen ja Kristuksen seuraaminen sovi yhteen. Nykyajan muotivirtauksia seuraavat kirkot "luopuvat seksuaalisuutta ja avioliittoa koskevasta apostolisesta opista". Luterilaisten kirkkojen tulee vastata nykyajan haasteisiin Raamatun ja oman tunnustuksensa pohjalta.

Englannin anglikaanisen ja Baltian luterilaisten kirkkojen linja ilmeni konkreettisesti, kun ne pidätyivät lähettämästä piispa-edustajia marraskuussa 2009 Uppsalan tuomiokirkossa toimitettuun piispaksi vihkimiseen, jossa vihittiin piispaksi rekisteröidyssä parisuhteessa elävä naispuolinen pappi. Toisaalta kirkot ovat vakuutelleet jatkossakin pyrkivänsä sellaiseen yhteistyöhön, joka on niille mahdollinen.

6. Kirkolliset toimitukset

Kirkon uskon ja pyhien toimitusten yhteys

Rukous on kristityn tapa olla ja elää Jumalan kasvojen edessä. Se perustuu viime kädessä Jumalan omaan käskyyn ja lupaukseen. Rukouksessa jokaisella on oikeus yksin ja yhdessä pyytää apua itselle ja toisille ja kiittää kaikista Jumalan lahjoista. Uudessa testamentissa esirukous ylittää erilaiset inhimilliset raja-aidat. Jeesus kehottaa rakastamaan vihamiehiä ja rukoilemaan myös vainoojien puolesta (Matt. 5:44). Apostolien kirjeissä kannustetaan kristittyjä ”anomaan, rukoilemaan ja pitämään esirukouksia ja kiittämään kaikkien ihmisten puolesta”, myös ”kuninkaiden ja vallanpitäjien puolesta”, jotta rauha ja oikeus toteutuisivat (1. Tim. 2:1).

Yksityisessä ja julkisessa rukouksessa turvaututaan samaan Jumalaan, mutta niillä on myös eroja. Kirkolliset toimitukset kuuluvat kirkon julkisen jumalanpalveluselämän piiriin. Siksi on tärkeää pohtia, mitä kirkollisten toimitusten yhteisöllinen ja julkinen luonne merkitsevät parisuhteiden siunaamiskysymyksen kannalta.²⁹

Kristinuskolla on oma kulttinsa, oppinsa ja näkökulmansa etiikkaan. Usko on kokonaisvaltainen asia, jonka lähtökohdaksi on pyhän kohtaamiseen liittyvä ja oman olemassaolon perusteisiin ulottuva vakuuttuneisuus. Tästä kokemuksesta syntyvät uskon erilaiset ilmaisumuodot: uskon merkityksen opillinen selvittely eli *dogmatiikka*, kristilliseen elämäntapaan ja arvomaailmaan liittyvien kysymysten pohdinta eli *etiikka* ja jumalanpalvelus eli *kultti*.

Kun arvioidaan rekisteröidyn parisuhteen siunaamisen teologiaa, joudutaan miettimään myös siunaamistoimituksen suhdetta kirkon uskoon ja ihmiskäsitykseen. Suhde voi olla kaksisuuntainen. Oppi ja jumalanpalveluselämä ovat kaksi rinnakkaista, joskin hyvin läheisesti toisiinsa sidoksissa olevaa tapaa ilmentää uskonnollista peruskokemusta yhteisöllisesti. Siksi voidaan edellyttää, että kirkollinen toimitus heijastaa kirkon yhteistä uskoa ja ihmiskuvaa. Samalla voidaan havaita, että jumalanpalveluselämän uudistukset ja muutokset vaikuttavat siihen, kuinka kristillisen uskon totuudet avautuvat kirkon elämässä.

Liturgian omalakisuus ei tarkoita sitä, että sen periaatteet tai käytännöt voisivat olla kirkon opin vastaisia. Sekä kirkon rukouselämä että sen oppi nousevat samasta peruskokemuksesta. Mutta molemmat lähestyvät tätä samalla kertaa lumoavaa ja pelottavaa mysteeriota omalla tavallaan ja kuvaavat sitä omalla kielellään. Kirkossa tätä opin ja kultin yhteenkuuluvuutta on usein ilmaistu lauseella: ”Rukouksen laki on uskon laki” (*Lex orandi, lex credendi*).

Luterilaisessa teologiassa on saatettu puhua uskonkäsityksen liturgisista seuraamuksista eli siitä, miten uskon laki määrää rukouksen lain. Kirkon historiassa oppi ja liturgia ovat kuitenkin olleet mitä ilmeisimmin vuorovaikutussuhteessa, eikä niitä voida ainakaan historiallisessa tarkastelussa asettaa vastakkain. Oppi ja liturgia ilmaisevat kahdella erilaisella kielellä samaa uskoa. Luterilaisen kirkon päätunnustus, Augsburgin tunnustus pitää kirkon ratkaisevina tuntomerkkeinä evankeliumin puhdasta oppia ja sakramenttien oikeaa toimittamista. Sakramentit ovat Kristuksen asettamia (CA 7), mutta niiden toimittamiseen liittyy inhimillisiä traditioita ja paikallisesti vaihtelevia tapoja, joiden suhteellisuus todetaan. Hyväksyttävät erot voidaan sallia kirkon ykseyttä vaarantamatta.

Augsburgin tunnustus ei väitä, että jumalanpalveluselämä olisi alistettu opille. Liturgia ei voi olla kirkon opin kanssa ristiriidassa, mutta liturgia kantaa jo itsessään luovuttamatonta uskon sisältöä. Augsburgin

²⁹ Aiheesta laajemmin, ks. myös Parisuhdelakimietintö, 91–122.

tunnustus tiedostaa jumalanpalvelustapojen aikasidonnaisuuden, mutta myös niiden suhteellisen itsenäisyyden opin rinnalla (CA 7, 21, 24).

Ratkaisut rekisteröidyn parisuhteen siunaamisesta eivät koske pelkästään kirkollisten toimitusten käytännön toteutusta tai seurakuntatyön johtamista. Ne liittyvät syvällisellä tavalla kirkon uskontulkintaan ja ihmiskäsitykseen. Pelkästään käytännön sanelemat ratkaisut voivat olla lyhyellä aikavälillä toimivia, mutta sisällöllisesti pinnallisia ja pitkässä katsannossa ongelmallisia.

Kirkollisten toimitusten "hierarkia"

Nykyinen Kirkollisten toimitusten kirja (Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkokäsikirja III) otettiin käyttöön adventtina 2004. Uusi kirja korvasi vuonna 1984 käyttöön otetun edellisen Kirkollisten toimitusten kirjan. Uudessa kirjassa on kolme osaa:

1. Kasuaalitoimitukset (kaste, avioliiton solmiminen, hautaus, rippi ym.),
2. Vihkimiset, virkaan asettamiset ja tehtävään siunaamiset (jotka liittyvät kirkon virkaan ja seurakunnan jumalanpalvelustiloihin) sekä
3. Rukoushetkiä.

Uuden Kirkollisten toimitusten kirjan ensimmäisessä osassa ovat kasuaalitoimitukset, joista säädetään kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä. Ne ovat kaste, konfirmaatio, kirkon yhteyteen ottaminen, avioliiton solmiminen, hautaus, yksityinen rippi sekä ehtoollinen sairaan luona. Käytännössä toimitukset johtaa pappi. Lisäksi ensimmäisessä osassa on eräitä rukoushetkiä ja kodin siunaaminen, joista ei ole säännöstä kirkkolainsäädännössä. Toisessa osassa ovat kirkon virkaan vihkimiset, virkaan asettamiset, tehtävään siunaamiset sekä kirkon, hautausmaan ja siunauskappelin vihkimisen kaavat. Näilläkin toimituksilla on perusta kirkkolainsäädännössä, sillä niistä säädetään kirkkolaissa ja kirkkojärjestyksessä. Suurimman osan 2. osan toimituksista johtaa piispa. Kolmannessa osassa on rukoushetkiä elämän eri tilanteisiin. Nämä tilanteet koskevat perhe-elämää, eräitä seurakunnallisia juhlia sekä työtä. Toimituksen voi johtaa myös seurakuntalainen.

On tärkeää olla selvillä siitä, että Kirkolliset toimitukset ovat kirkolliselta ja oikeudelliselta merkitykseltään erilaisia. Oman tärkeysluokkansa muodostaa kaste, joka on sakramentti, pelastuksen väline. Kristuksen it-sensä säätämänä pyhänä toimituksena sillä on yhdessä ehtoollisen kanssa kirkolle ja jokaiselle kristitylle ainutlaatuinen ja perustavan tärkeä hengellinen merkitys. Avioliittoa ja kirkon virkaa ei kutsuta pelastuksen välineiksi, mutta niihin liittyvillä vihkimisillä on erityinen arvo, koska luterilainen kirkko pitää molempia Jumalan asettamina.

Useilla kirkollisilla toimituksilla on kirkko-oikeudellinen perusta. Kasuaalitoimitusten, virkaan vihkimisten, virkaan asettamisten sekä kirkon, hautausmaan ja hautauskappelin vihkimisen perusta on kirkkolainsäädännössä. Siksi niiden tarkoitus, toteutus, muoto ja toimittamisen valtuutus on säännelty tavallista tarkemmin kirkkolaissa, kirkkojärjestyksessä tai kirkkokäsikirjassa, jotka hyväksyy kirkolliskokous.

Yhdellä kirkollisella toimituksella on oikeudellisia vaikutuksia myös yhteiskunnan lainsäädännön perusteella. Avioliittoon vihkiminen on myös siviilioikeudellinen toimi, jonka yhteiskunnallisen merkityksen perusta on avioliittolaissa. Siksi avioliittoon vihkimisen ydinsisällöstä ja vihkijän valtuutuksesta on säädetty laissa. Avioliiton siunaamisen kaavalla ei ole avioliittoa synnyttävää oikeudellista merkitystä, koska itse vihkiminen

tapahuu ennen siunaamista eri toimituksena kirkollisesti toisessa uskonnollisessa yhdyskunnassa tai siviilivihkimisenä viranomaisen edessä.

Avioliittolakiin sisältyvä avioliiton määritelmä rajoittaa kuitenkin myös avioliiton siunaamisen kaavan käyttöä, sillä kaavan tarkoituksena on siunata nimenomaan yhden miehen ja yhden naisen välillä solmittu avioliitto. Lisäksi avioliiton siunaamisen kaavan tarkoituksesta säädetään kirkkojärjestyksessä.

Kirkollisten toimitusten kirjan 3. osan rukoushetkillä ei ole oikeudellista merkitystä yhteiskunnan eikä kirkon lainsäädännön kannalta. Niteessä on aineistoa erilaisiin tilannekohtaisiin rukoushetkiin sekä esineiden ja tilojen siunaamiseen. Oikeudellisen merkityksen puuttuessa korostuvat hengellinen sisältö ja yhteys kirkon uskoon ja kristilliseen ihmiskäsitykseen.

Kaikki toimitukset ovat Jumalan käskyyn ja lupaukseen perustuvia jumalanpalveluksia. Kirkollisten toimitusten opas muistuttaa, että Jumala itse on käskennyt kunnioittaa hänen nimeään, muistaa hänen hyviä tekojaan ja turvautua hädessä häneen. Jumala on itse luvannut kuulla rukoukset ja avunpyynnöt: "Huuda minua avuksi hädän päivänä! Minä pelastan sinut, ja sinä kunnioitat minua" (Ps. 50:15). Jumalan käskyyn ja lupaukseen turvautuen ihminen voi rukoilla myös epäilysten ja vaikeuksien keskellä.

Kirkollisten toimitusten opas määrittelee toimituksille palvelun, opetuksen, todistamisen ja kutsumisen merkitykset. Näin opas asettaa kirkollisten toimitusten hoitajille neljä suurta haastetta:

- Jokainen kirkollinen toimitus tulisi toteuttaa niin, että kirkon jäsen tulee palveluksi omassa elämäntilanteessaan. Siksi toteutuksen täytyy liittyä herkällä ja luovalla tavalla ihmisen tilanteeseen.
- Jokaisessa kirkollisessa toimituksessa hoidetaan myös kirkon opetusvirkaa. Siksi sanoman on oltava kirkon yhteisen uskon ja elämäkäsityksen mukaista.
- Jokaisen kirkollisen toimituksen on annettava uskottava todistus Jumalan toiminnasta. Siksi toimituksen sisällön on oltava uskollinen sille, mitä Raamatun mukaan tiedetään Jumalan tahdosta.
- Jokaisen kirkollisen toimituksen on kutsuttava ihmisiä Jumalan yhteyteen. Siksi yksittäiset kirkolliset toimitukset ja seurakunnan koko jumalanpalveluselämä on toteutettava niin, että ne eivät etäännytä ihmisiä Jumalasta.

Hyvän esimerkin pyrkimyksestä sovittaa yhteen kirkon usko ja pastoraalinen kohtaaminen antaa kirkollisten toimitusten oppaan ohje, joka koskee avioliittoon vihkimisen ja kasteen yhdistämisestä. Kirkollisten toimitusten kirjan kirkolliskokouskäsitelyssä toivottiin kaavaa, joka antaisi mahdollisuuden toimittaa samassa tilaisuudessa avioliittoon vihkiminen ja lapsen kaste. Tarve on seurakuntatyössä ilmeinen ja yleistyvä. Kirkolliskokous ei perinteisen kristillisen perhekäsityksen vuoksi halunnut luoda toimitusten kirjaan uutta yhdistelmätoimitusta.

Piispainkokous hyväksyi kuitenkin kirkollisten toimitusten oppaaseen ohjeen: "Pastoraalisista syistä toimitukset voidaan kuitenkin yhdistää toimittamalla ensin vihkiminen ja sitten kaste." Näin pidetään kirkollisten toimitusten kirjan tasolla kiinni siitä perinteisestä kristillisestä perhekäsityksestä, että seksuaalisuus ja lasten saaminen kuuluvat avioliittoon. Samalla pystytään pastoraalisen toteutuksen tasolla palvelemaan ja kutsumaan seurakunnan yhteyteen niitäkin perheitä, joissa lapsia on saatu ennen avioitumista. Vastaava menettely on toteutettu esimerkiksi anglikaanisessa kirkossa.

Toimitusten yhteys opetukseen, sielunhoitoon ja kirkkokuriin

Kirkolliset toimitukset ovat leikkauskohta, jossa kohtaavat kirkon yhteinen jumalanpalvelus, kristillinen opetus ja seurakuntalaisten yksityinen sielunhoito. Seurakunnan hengellisen työn kokonaisuuteen kuuluu kirkkojärjestyksen jäsenyyden mukaan kolme pääaluetta:

1. kirkon pyhät toimitukset (jumalanpalvelus ja kirkolliset toimitukset, KJ 2),
2. kristillinen kasvatus, opetus ja konfirmaatio (KJ 3) sekä
3. sielunhoito ja rippi, kirkkokuri, diakonia ja lähetystyö (KJ 4).

Kirkolliset toimitukset kokonaisuutena kuuluvat seurakunnan jumalanpalveluselämän piiriin. Ne eivät kuitenkaan rajaudu pelkästään osaksi jumalanpalveluselämää. Kirkollisissa toimituksissa seurakuntalaisille opetetaan kristinuskon ja kristillisen elämän perustotuuksia. Siksi erityisesti konfirmaatio, mutta muutkin kirkolliset toimitukset, kuuluvat yhteen kristillisen *kasvatuksen ja opetuksen* kanssa. Kirkollisissa toimituksissa jumalanpalveluselämän ja opetuksen sisällöt liittyvät seurakuntalaisten elämän käännekohtiin ja sanoma sovelletaan yksilöllisiin tilanteisiin. Siksi kirkollisiin toimituksiin kuuluvat myös *sielunhoidon, ripin ja kirkkokurin* ulottuvuudet.

Kirkkojärjestyksessä säädetään kristillisestä kasvatuksesta, sielunhoidosta ja kirkkokurista:

Seurakunnan tulee huolehtia eri-ikäisten seurakunnan jäsenten kristillisestä kasvatuksesta ja hengellisen elämän hoitamisesta. (KJ 3:2 §)

Seurakunnan tulee huolehtia alueellaan asuvien sielunhoidosta, kristillisestä uskosta ja elämästä sekä tarjota tilaisuus yksityiseen rippiin. (KJ 4:1 §)

Niitä, jotka aiheuttavat pahennusta elämällään ja laiminlyövät kirkon jäsenen velvollisuuksiin, papin tulee opastaa kristilliseen elämäntapaan. Kirkon tunnustuksen vastaisesti opettava kirkon jäsentä kirkkoherran tulee oikaista. (KJ 4:2 §)

Seurakuntalaisen yksityiseen elämäntilanteeseen liittyvä opetus, sielunhoito ja kirkkokuri ovat tärkeitä kirkollisten toimitusten ulottuvuuksia. Kun seurakunta kohtaa jäsenensä kirkollisessa toimituksessa, se "hoitaa hengellistä elämää", "huolehtii sielunhoidosta" ja tarvittaessa "opastaa kristilliseen elämäntapaan". Nämä toiminnot ovat seurakunnan velvollisuus mutta myös seurakuntalaisen oikeus: seurakuntalaisella on oikeus odottaa, että seurakunta hoitaa juuri hänen hengellistä elämäänsä, huolehtii hänen sielunhoidostaan ja tukee häntä täyttämään velvollisuutensa seurakunnan jäsenenä.

Kirkollisten toimitusten johtavat periaatteet

Kirkollisiin toimitusten johtaviin periaatteisiin kuuluu *yhtenäisyyden ja joustavuuden kaksoisperiaate*. Kasuaalitoimitukset rakentuvat jo määritelmän perustella erilaisiin elämäntilanteisiin (lat. *casus*, tapaus, tilanne). Kirkollisten toimitusten kirjan johdannossa todetaan, että kaavat ovat joustavia kirkollisten toimitusten tilannesidonnaisuuden vuoksi. Kaavojen yksityiskohdissa on vaihtoehtoja ja usein myös vapaan muotoilun mahdollisuus.

Tilannekohtainen soveltaminen ja vapaa muotoilu korostuvat toimitusten kirjan 3. osassa, jonka alkuun on kirjoitettu rukoushetken rakenne yleisluonteisessa muodossa. Eri käyttötilanteita varten annetaan aineistoja, joita käytetään rukoushetken rakenteen mukaisesti. Ohjeeksi on merkitty: "Rakennetta voidaan käyttää

soveltaen.” Mietinnössään käsikirjavalioikunta korostaa soveltamisen vapautta: rukoushetkien aineistoa voidaan käyttää ”hyvin vapaasti tilanteen mukaan soveltaen”.

Mahdollisuus vapaampaan soveltamiseen palvelisi käsikirjakomitean määrittelemää pyrkimystä ottaa huomioon koko ihminen ja se tilanne, jossa hän elää. Luotuna olentona ihminen etsii yhteyttä Jumalaan erityisesti elämän käännekohtissa. Tavoite on hengellisesti tärkeä ja liturgisesti haastava. Toimitusten kirja laadittaessa ja sen kirkolliskokouskäsittelyssä ei kuitenkaan ajateltu rukoushetken rakennekaava olevan yleiskaavan, jonka varaan voitaisiin luoda rukoushetkiä tai siunaamistoimituksia täysin uudennlaisiin tilanteisiin.

Joustavuuden rajoja määrittää soveltamisen ja yhtenäisyyden kaksoisperiaate, joka mainitaan kirkollisten toimitusten oppaassa. Opas korostaa aineiston soveltamista: kirkollisten toimitusten kirjan käyttö edellyttää aina tilanteen mukaista soveltamista ja ihmisten huomioon ottamista. Soveltamisen rinnalle opas tuo kuitenkin toisen johtavan periaatteen: tilannekohtaisuuden ohella kirkon pyhät toimitukset heijastavat universaalisuutta, jatkuvuutta ja yhtenäisyyttä. Tämä kaksoisnäköala muistuttaa, että kirkko julistaa Kristusta, joka on sama eilen, tänään ja ikuisesti (Hepr. 13:8) ja joka kuitenkin kohtaa yhä uusia sukupolvia uusissa tilanteissa.

Joustavan pastoraalisen soveltamisen ja kirkon yhtenäisyyden periaatteet olivat esillä myös silloin, kun Helsingin hiippakunnan tuomiokapituli teki päätöksen rekisteröidyn parisuhteen siunaamista koskeneesta kantelusta:

Rukous kaikkien ihmisten puolesta on niin papin kuin jokaisen kristityn tehtävä. Yksityisen riippin kaavassa korostetaan, että 'kuka tahansa' voi hakeutua papin tai seurakunnan jäsenen luo etsimään lohdutusta ja neuvoa. Kaikessa muussakin toiminnassa me olemme velvoitetut asettumaan toisen ihmisen asemaan. Esirukous toisten puolesta kuuluu hengellisen elämämme ytimeen.

Kun pappi rukoilee ihmisten puolesta, hänen tulee ottaa huomioon yhtäältä kirkon yhteinen usko ja elämäntilanne, toisaalta rukousta pyytävien ihmisten elämäntilanne. Pappi voi oman harkintansa ja ammattitaitonsa nojalla arvioida, miten hän vastaa hänelle esitettyyn esirukouspyyntöön. Omasta kannasta riippumatta pappi tulee kohdata ihmiset avoimesti ja kunnioittavasti.

Kirkollisten toimitusten säätäjälle eli kirkolliskokoukselle joustavuuden ja yhtenäisyyden kaksoisperiaate antaa sekä mahdollisuuden että rajoituksen. Kirkolliskokouksella on mahdollisuus säätää uudennlaisia kirkollisia toimituksia, jotka ottavat huomioon kirkon muuttuvan toimintaympäristön ja seurakuntalaisten muuttuvat elämäntilanteet. Uudennlaiset toimitukset eivät kuitenkaan voi olla ristiriidassa kristillisen uskon ja elämäntavan kanssa. Tätä ilmentää kirkollisten kirjojen tunnustuksen mukaisuutta koskeva säännös: "Kirkon pyhissä toimituksissa ja opetuksessa käytettävien kirjojen on oltava tunnustuksen mukaisia" (KJ 1:2 §). Kristillisyyden kriteeriksi on asetettu kirkkomme hallintojärjestelmässä kirkon päättäjien suuri yksimielisyys eli korkea kolmen neljäsosan määränemmistövaatimus päätöksissä, jotka koskevat mm. kirkkokäsikirjaa sekä kirkon uskoa ja oppia (KL 20:10 §).

Joustavuuden ja yhtenäisyyden kaksoisperiaate antaa mahdollisuuden ja rajat myös toimitusten kirjan kaavojen soveltamiselle ja uudiskehittelylle. Kirkolliset toimitukset tulee toteuttaa tilannekohtaisesti, mutta samalla niiden tulee heijastaa kristillisen uskon universaalisuutta, edistää kirkon perinteen jatkuvuutta ja tukea kirkollisen elämän yhtenäisyyttä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kirkollisten toimitusten tulee liittyä seurakuntalaisten elämäntilanteisiin, mutta kirkollisia toimituksia ei pidä rakentaa seurakuntalaisten elämäntilanteista käsin niin, että ne irtautuvat kirkon yhteisestä uskosta, nousevat vakiintunutta perinnettä vastaan tai uhkaavat kirkon ykseyttä.

Toiseksi yleisohjeeksi voidaan ottaa liturgian teologiassa tärkeä *intention (tarkoituksen) periaate*. Intention periaatteella on kahtalainen merkitys. Liturgista kaavaa käytetään siihen tarkoitukseen, mihin kirkko on sen alun perin tarkoittanut. Siksi kirkollisten toimitusten kirjan määrittelemillä käyttötilanteilla on merkityksensä. Esimerkiksi hautaan siunaamisen kaava on tarkoitettu ihmisen hautausta varten eikä sitä pidä käyttää lemmikkieläimen hautaamisessa, vaikka vainaja olisikin saattoväelle rakas kuin ihminen.

Liturgisen kaavan hengellisen merkityksen ratkaisee toimituksen tarkoitus, ei pelkkä sanamuoto tai liturginen toteutus. Siksi muotovirhe tai puutteellinen toteutus ei kumoa toimituksen hengellistä merkitystä, jos toimituksen tarkoitus on ollut selvä siihen osallistuville. Esimerkiksi kouluun lähtevien siunaamistilaisuudessa siunaus ulottuu varmasti kaikille kirkkoon tulleille lapsille, vaikka joku lapsista ei ujouden vuoksi rohkenisikaan tulla polvistumaan alttarin ääreen.

Kirkollisen toimituksen kirjan tavoitteena on palvella seurakuntalaisia hengellisen tarpeen mukaan hyvin monenlaisissa elämän käännekohdissa. Siksi on ymmärrettävää, että kirkollisten toimitusten kirjan aineistoa halutaan toisinaan käyttää muissakin kuin kirjassa mainituissa tilanteissa. Täysin toiseen käyttötarkoitukseen soveltaminen on kuitenkin ongelmallista. Tämä koskee erityisesti kasuaalitoimituksia sekä kirkon virkaan ja rakennuksiin liittyviä vihkimyksiä, koska niitä sääntelee kirkkolainsäädäntö.

Kirkollinen järjestys hengellisen ykseyden palvelijana

Myös kirkollinen järjestys on tärkeä ohjaava periaate kirkollisten toimitusten teologiassa. Kirkollinen järjestys on luterilaisten tunnustuskirjojen oleellisia korostuksia. Kirkon yhtenäisyyden ja sisäisen rauhan kannalta arvioidaan myös, minkälaisia kirkollisia tapoja seurakunnissa noudatetaan:

Kirkollisesta järjestyksestä seurakuntamme opettavat, ettei kirkossa kukaan saa julkisesti opettaa eikä hoitaa sakramenteja ilman asianmukaista kutsumista. (CA 14)

Kirkollisista tavoista seurakuntamme opettavat, että sellaiset tavat tulee säilyttää, joita voidaan noudattaa ilman syntiä ja jotka edistävät rauhaa ja hyvää järjestystä kirkossa. (CA 15)

Kirkollinen järjestys on tunnustuskirjojen mukaan hengellisen esivallan vastuulla, mutta se ei saa olla ristiriidassa kristinuskon sanoman kanssa. Uskonpuhdistuksen aikana esimerkiksi kiisteltiin, "onko piispoilla tai papeilla oikeus ottaa seurakunnassa käyttöön seremonioita ja antaa lakeja ruoista, juhlista" jne. Uskonpuhdistajat opettivat tässä kysymyksessä, "että piispoilla ei ole minkäänlaista valtaa antaa evankeliumin vastaisia säädöksiä" (CA 28). Kiistan ytimessä ei ollut sinänsä uusien seremonioiden kehittäminen, vaan ajatus, että kirkollisia sääntöjä noudattamalla ihminen keräisi hengellisiä ansioita pelastusta varten. Kirkollisella esivallalla on siis oikeus asettaa säädöksiä, kunhan ne ovat evankeliumin opin mukaisia. Siten palvelaan kirkollista järjestystä ja yhtenäisyyttä:

"... piispat ja papit ovat oikeutettuja asettamaan säädöksiä, jotta kaikki kirkossa tapahtuisi järjestyksessä, ei kuitenkaan siinä tarkoituksessa, että me näin sovittaisimme synnit tai että omattunnot velvoitettaisiin uskomaan, että ne ovat välttämättömiä jumalanpalveluksen muotoja. Tällaisia säännöksiä seurakuntien tulee noudattaa rakkauden ja rauhan vuoksi ja niitä tulee seurata, jotteivät toiset loukkaisi toisiaan, vaan että kaikki tapahtuisi seurakunnissa rauhallisesti ja ilman häiriötä." (CA 28)

Tähän luterilaiseen järjestyksen periaatteeseen perustuvat kirkkomme nykyiset säännökset jumalanpalveluselämän, kirkollisten toimitusten ja sielunhoidon järjestämisestä. Hengellisellä esivallalla on siitä vastuu kokonaiskirkon, hiippakuntien ja seurakuntien tasolla:

- Kirkolliskokous hyväksyy kirkkokäsikirjan (KL 20:7 §), jossa määrätään kirkollisista toimituksista (KL 4:2 §).
- Käsikirjojen on oltava kirkon tunnustuksen mukaisia (KJ 1:2 §). Kirkolliset toimitukset on puolestaan suoritettava kirkkokäsikirjan mukaisesti (KJ 2:1 §).
- Piispainkokous antaa tarvittaessa kirkollisia toimituksia koskevista kirkkojärjestyksen säännöksistä täytäntöönpanomääräyksiä (KL 2:3 §) tai suositusluontoisia ohjeita (KL 21:2 §).
- Tuomiokapituli antaa kirkollisista toimituksista "tarvittaessa täydentäviä ohjeita" (KL 4:2 §). Hiippakunnassa "piispan tehtävä on valvoa, että kirkon tehtävään kuuluvia toimia hoidetaan seurakunnissa uskollisesti kirkon tunnustuksen, kirkkolain, kirkkojärjestyksen [ym.] ohjeiden mukaan" (KJ 18:1 §).
- Seurakunnassa "kirkkoherra on vastuussa jumalanpalveluksen, pyhien sakramenttien, kirkollisten toimitusten ja sananjulistuksen oikeasta hoitamisesta sekä yksityisen sielunhoidon järjestämisestä" (KJ 6:34 §).
- "Papin erityisiksi tehtäviksi" säädetään muun muassa kirkollisten toimitusten hoitaminen (KJ 5:1 §). Pappisvirka saadaan papiksi vihkimisessä (KL 5:1 §). Pappi lupaa viranhoidossaan pysyä Jumalan sanassa ja kirkon tunnustuksessa ja "noudattaa kirkon lakia ja järjestystä" (KJ 5:6 §). Kirkollisten toimitusten hoitamisessa se tarkoittaa sitoutumista kirkkokäsikirjan, tuomiokapitulin, piispan ja kirkkoherran ohjeisiin.

Luterilaisten tunnustuskirjojen hengessä kirkollisen järjestysmuodon tavoitteena on, että "toiset eivät loukkaaisi toisiaan, vaan että kaikki tapahtuisi seurakunnissa rauhallisesti ja ilman häiriötä" (CA 28).

Siunaamisen merkitys

Yleisessä kielenkäytössä siunaaminen liitetään usein hyväksymiseen, mutta silloin kyseessä on pikemminkin sanan eettinen kuin teologinen merkitys. Siunaamisen teologia ei kuitenkaan kuulu teologisen etiikan piiriin, vaikka siunaamisella on myös eettisiä ulottuvuuksia.

Perusluonteeltaan siunaaminen on Jumalan teko. Se ei ole pelkästään hyväksymisen ilmaus tai myönteinen toivutus ihmisten kesken. Se on Jumalan teko, joka liittyy hänen käskyynsä ja lupaukseensa. Siksi se saa aikaan sen, mistä se puhuu. Jumala kuitenkin käyttää luotuja siunauksen välittämiseen ja jakamiseen. Kun tällainen siunaus otetaan uskolla vastaan, se lahjoittaa uskovalle siunauksen sisällön. Kun Jumala siunaa, hän antaa ihmiselle hyviä lahjojaan. Ne ovat joko maallista tai hengellistä hyvää tai molempia.

Jumalanpalvelukset, kirkolliset toimitukset ja hetkirukoukset päättyvät kaikki siunaukseen. Tällöin siunauksen kohteena on koko seurakunta. Jumalan siunauksen vastaanottaminen edellyttää uskon asennetta, minkä merkiksi on tapana kumartaa pää tai tehdä ristinmerkki. Siunauksen vastaanottamisen jälkeen sen toteutuminen elämässä ei ole automaatio, vaan edellyttää ihmiseltä tahtoa elää Jumalan tahdon mukaisesti ja taistella kiusauksia vastaan.

Kirkon virkaan vihkimisissä, virkaan asettamisissa ja työhön siunaamisissa siunataan työntekijä, joka erotetaan hoitamaan kirkon viran tehtäviä. Tällöin toimitukseen liittyy myös valtuuttamisen sivumerkitys.

Avioliittoon vihkimisen ja avioliiton siunaamisen kaavoissa siunaamisen kohteena ei ole vain puolisojen välinen rakkaus, vaan myös heidän solmimansa liitto. Toimitusten esipuhe, johdantosanat ja muut osat rakentuvat sille käsitykselle, että Jumala on asettanut miehen ja naisen avioliiton ja että hän itse on siunauksen antaja. Kyse ei ole pelkästään yhteiskunnallisesta järjestelystä, kirkollisesta hyväksymisestä tai papin siunauksesta. Avioliitto heijastaa Jumalan luomistahtoa ja siihen vihkimisessä välitetään hänen siunauksensa.

Vihkimisen toimittaa pappi. Hänen tulee keskustella vihittävien kanssa siitä, mitä avioliitto on ja mitä Jumalan siunauksen pyytäminen sille merkitsee. (Esipuhe)

Hyvä hääpari, NN ja NN. Te olette tulleet Jumalan kasvojen eteen solmimaan avioliiton. Hänen sanaansa kuunnellen ja yhdessä rukoillen pyydämme teille ja avioliitollenne Jumalan siunausta. Raamatussa sanotaan: "Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. Jumala siunasi heidät." (Johdantosanat)

Rakkaat ystävät, NN ja NN. Raamatussa sanotaan, että Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi ja tarkoitti heidät kumppaneiksi toisilleen. Jumalan sanaa kuunnellen ja yhdessä rukoillen pyydämme avioliitollenne hänen siunaustaan. (Johdantosanat)

Me kiitämme sinua siitä, että myös avioliitto heijastaa luomistyösi hyvyttä ja kauneutta. Anna siunauksesi NN:n ja NN:n liitolle, niin että he saisivat siinä täyttää sinun antamaasi tehtävää ja ottaa kiitollisina vastaan elämän lahjat. (Rukous)

Anna siunauksesi NN:n ja NN:n liitolle, niin että he saisivat siinä täyttää sinun antamaasi tehtävää ja ottaa kiitollisina vastaan elämän lahjat. (Rukous)

Rakkaudessa olet asettanut avioliiton ja kutsunut puoliset elämään sanasi mukaan. (Rukous).

Hyvä hääpari, koolla oleva seurakunta. Jumala on itse asettanut avioliiton jo luomisen aamussa. Herramme Jeesus Kristus on korostanut sen merkitystä sanoessaan: "Minkä Jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako." (Puhe)

Rukoilkaamme sen liiton puolesta, jonka merkinä tämä sormus on (Sormusrukous)

Sinä olet asettanut avioliiton. Sinä pyhität kotimme läsnäolollasi. Me rukoilemme sinua: Yhdistä nämä aviopuolisot toisiinsa rakkaudella ja siunaa heidän avioliittonsa nimesi kunniaksi. (Esirukous)

Vaikka luterilainen kirkko ei kutsu avioliittoa sakramentiksi, rukouksissa pyydetään, että Jumala "pyhittäisi" solmittavan avioliiton ja auttaisi puolisoja pitämään avioliittonsa "pyhänä". Aiemmin vihkikaavaan ei kuulunut puolisojen erillistä siunausta. Uudessa kirkollisten toimitusten kirjassa puoliset siunataan heti sen jälkeen, kun heidän liittonsa on vahvistettu ja heidät on julistettu aviopuolisoiksi. Siunauslauselmat kohdistuvat puolisoihin.

[Jumala, taivaallinen Isä, antakoon teille ilonsa ja siunauksensa. Jumalan ainoa Poika olkoon hyvydessään teidän kanssanne niin ilon kuin murheen päivinä. Jumala, Pyhä Henki, asukoon

teissä ja vuodattakoon lakkaamatta rakkautensa teidän sydämiinne.] Siunatkoon teitä kolmiyhteinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki.

TAI

[Jumalan Henki ohjatkoon teitä, Jumalan voima varjelkoon teitä, Jumalan viisaus opettakoon teitä, Jumalan käsi suojelkoon teitä, Jumalan tie antakoon teille suunnan.] Siunatkoon teitä kaikkivaltias ja armollinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki.

TAI

Herramme Jeesuksen Kristuksen armo (+), Jumalan rakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon teidän kanssanne.

Aviopuolisoiden siunaamisen vaihtoehtoista ja esirukousteksteistä käy selvästi ilmi liturgisen siunaamisen ja seurakunnan yhteisen esirukouksen ero. Siunaamissanoilla on vakuuttava, julistava ja toteuttava (performatiivinen) merkitys, esirukous on pyytämistä ja anomista. Tämä ero tulee lähelle synnintunnustuksen (rukous) ja synninpäästön (vaikuttava teko) välistä teologista eroa.

Kirkkojärjestyksen mukaan avioliitto, joka on solmittu muussa kuin evankelis-luterilaisen kirkon käyttämässä järjestyksessä, voidaan pyydetessä siunata (KJ 2:20 §). Tällöin käytetään käsikirjassa oleva avioliiton siunaamisen kaavaa. Liturgisesti se rakentuu pitkälti avioliiton vihkimisen kaavan aineistoon. Luonnollisesti avioliiton vahvistaminen jää pois. Koska avioliitto on jo aiemmin saanut lainvoiman, Jumalan siunaamisen ajatus korostuu erityisellä tavalla.

Rakkaat ystävät, NN ja NN. Te olette tulleet Jumalan kasvojen eteen pyytämään avioliitollenne Jumalan siunausta. Raamatussa sanotaan: "Jumala loi ihmisen kuvakseen, Jumalan kuvaksi hän hänet loi, mieheksi ja naiseksi hän loi heidät. Jumala siunasi heidät." (Johdantosanat)

TAI

P Rakkaat ystävät, NN ja NN. Olemme Jumalan edessä pyytämässä avioliitollenne hänen siunaustaan. Jeesus sanoo: "Maailman alussa Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi. Sen tähden mies jättää isänsä ja äitinsä ja liittyy vaimoonsa, niin että nämä kaksi tulevat yhdeksi lihaksi. He eivät siis enää ole kaksi, he ovat yksi. Ja minkä Jumala on yhdistänyt, sitä älköön ihminen erottako." (Johdantosanat)

Te olette tulleet Jumalan kasvojen eteen pyytämään hänen siunaustaan avioliitollenne (kysymyksiin johdettava lause).

Kirkon jumalanpalveluselämään kuuluu muitakin julkisia siunaustoimituksia, kuten kodin siunaaminen. Näissä toimituksissa yhdistyvät maallinen ja hengellinen siunaus siten, että toimituksen aiheena on kiitos jostakin Jumalan lahjoittamasta maallisesta hyvästä ja ihmisten siunaaminen, joka sisältää pyynnön kyetä käyttämään saatua lahjaa oikein.

Siunaaminen Jumalan siunauksen välittämisenä kuuluu oleellisesti kirkollisiin toimituksiin. Niissä on olennaista, mikä tai kuka on siunauksen kohde. Rekisteröity parisuhde ei teologisessa merkityksessä vastaa avioliittoa, joten sen siunaamiseen tai sen puolesta rukoilemiseen ei voi käyttää avioliiton siunaamiseen tarkoitettua kaavaa. Toisaalta kuka tahansa kirkon jumalanpalveluselämään osallistuva saa Jumalan siunauksen jokaisessa jumalanpalveluksessa, kirkollisessa toimituksessa ja hetkirukouksessa. Siunausta voidaan toivottaa ja rukoilla myös yksityisessä sielunhoidossa ja muutoinkin ihmisten tavatessa toisiaan. Kirkolliskokouksen perustevaliokunnan mietinnön 2/2003 mukaan "kaikille ihmisille voidaan rukoilla ja toivottaa siunausta. Tällöin rukoillaan, että Jumalan hyvä tahto, siunaus, toteutuisi ihmisen elämässä."

Kirkollisten toimitusten kirjan 3. osan rukoushetket

Kirkollisten toimitusten kirjan kolmas osa syntyi, kun kirkolliskokouksen käsikirjavalio-kunnan mietintö 1.2/2003) yhdisti komitean ehdottamat siunaamiset ja rukoushetket yhdeksi rukoushetkien kokonaisuudeksi, koska ne olivat sekä rakenteellisesti että sisällöllisesti hyvin lähellä toisiaan. Mo-lemmissa kaavoissa oli siunaamislausemia, jotka liittyivät ihmisiin, rakennuksiin ja esineisiin.

Kirkolliskokouksen hyväksymässä muodossa toimitusten kirjan kolmas osa sisältää rukoushetken kaavan sekä eri tilanteisiin tarkoitettuja raamatuntekstejä, rukouksia ja musiikkiaineistoa, joita käytetään rukoushetken kaavan puitteissa. Parisuhteeseen näistä tilanteista liittyvät suoraan vain avioliittoon vihkimisen vuosipäivä ja tilanteesta riippuen kodin siunaaminen sekä surun ja sairauden tilanteet.

Kirkollisten toimitusten kirjan 3. osassa on eräällä tavalla kyse kasuaalitoimitusten ja rukoushetkien yhdis-telmästä. *Merkityksensä* puolesta ne tulevat lähelle perinteisiä kasuaalitoimituksia, koska ne liittyvät jo-honkin elämäntilanteeseen (lat. *casus*, tapaus, tilanne), esimerkiksi koulutielle lähtemiseen (perhe), kirkon vihkimisen muistopäivään (seurakunta) tai koulun siunaamiseen (työ). *Rakenteensa* puolesta ne pohjautu-vat vuorokauden vaihteluun rakentuvien päivän rukoushetkien kaavalle. Rukoushetken rakenne noudattaa pienen rukoushetken kaavaa, joka sisältyy Jumalanpalvelusten kirjaan (Suomen evankelis-luterilaisen kir-kon kirkkokäsikirja I). Rukoushetken kaavan rakenne on kirjoitettu kirjan alkuun. Kysymyksessä on raken-nekaava, jonka mukaan käytetään kirjan sisältämää raamattu- ja rukousaineistoa kirjan tarkoittamissa ti-lanteissa. Ratkaisun taustalla oli tarve saada rukousaineistoa erilaisiin arjen ja juhlan tilanteisiin. Kysymys ei ole kuitenkaan rukoushetken yleiskaavasta, jota voitaisiin soveltaa vapaasti muihinkin kuin kirjan sisäl-tämiin kirkollisiin toimituksiin.

Ratkaisu on kirkkomme jumalanpalvelusperinteessä uusi, mutta liittyy uudenlaisten siunaamistoimitusten kehitykseen, joka kirkossamme oli alkanut jo ennen kuin kirkolliskokous ryhtyi sitä virallistamaan kirkkokä-sikirjan puitteissa. Ratkaisun periaatteellisen pohjan muodostivat kaksi siunaamisen teologian asiantuntija-lausuntoa, jotka valiokunnalla oli käytettävissä (professorit Antti Laato ja Antti Raunio).

Näiden asiantuntijalausuntojen mukaan Jumalan siunaus kohdistuu ensisijaisesti ihmisiin. Vanha testa-mentti sitoo siunauksen ja kirouksen kiinteästi ihmisen eettis-moraaliseen käyttäytymiseen. Jumala lupaa siunauksen niille, jotka pyrkivät elämään hänen tahtonsa mukaan, ja uhkaa kirouksella hänestä luopuvia. Uuden testamentin näkökulma siunaukseen liittyy erityisesti Kristuksen tuomaan pelastukseen. Luterilai-nessa teologiassa ei ole syntynyt luonnon eikä esineiden siunaamisen käytäntöä. Esineitä, rakennuksia ja tiloja ei tarvitse niiden itsensä vuoksi siunata, koska Jumala on niissä jo lahjoittajana läsnä ja pitää niitä sanallaan yllä. Siksi valiokunta kehitti näitä siunaamistoimituksia ihmisten ja heidän toimintansa siunaami-sen ja Jumalan lahjoista kiittämisen suuntaan.

Periaatteessa siunaamisen ensisijaiset kohteet ovat siis ihminen ja hänen toimintansa, mutta käsikirjava-liokunnan mukaan siunaamisen sisältäville rukoushetkille on monia mahdollisia ja perusteltuja käyttötilan-teita, jotka liittyvät myös esineisiin, rakennuksiin ja tiloihin. Kirkollisten toimitusten kirjan kolmannen osan rukoushetken kaava ja aineistot on tarkoitettu näihin tilanteisiin. Valiokunnan mukaan niitä ovat sellaiset käyttöönottilaisuudet, joissa otetaan vastaan Jumalan lahjat, kiitetään niistä sekä tunnustetaan Jumala kaiken hyvän antajaksi. Kirkollisten toimitusten kirjan 3. osan rukoushetkien aiheet eivät kuitenkaan ra-jaudu elottomien kohteiden (esineiden, rakennusten ja tilojen) siunaamiseen. Mukana on tilanteita, joissa rukouksen aiheina ovat ihmisen elämäntilanne (avioliittoon vihkimisen vuosipäivä, syntymäpäivä, sairaus tai suru). Näissä kaavoissa rukousjaksoon ei sisälly varsinaista siunaamista, vaan rukouksissa kiitetään Jumalaa ja pyydetään siunausta ja Jumalan muita hyviä lahjoja.

Edellä on käynyt ilmi, että kirkollisissa toimituksissa siunataan jokainen niihin osallistuva ihminen. Lisäksi on toimituksia, joissa siunaaminen yhdistyy johonkin Jumalan erityiseen käskyyn tai lupaukseen. Jumalan on siunaamisen toteuttaja, kirkko sen välittäjä ja ihminen sen vastaanottaja. Tämä merkitsee, että siunaus on sekä lähtökohdaltaan että ulkoiselta toteutukseltaan riippuvainen Jumalan sanasta. Siunaamisen sanat ovat julistavia ja toteuttavia, rukouksessa on kyse enemmänkin pyytämisestä ja anomisesta. Siunaaminen ei toteudu mekanistisesti, vaan edellyttää ihmisen pyrkimystä elää Jumalan tahdon mukaan. Kirkollisten toimitusten kirjassa siunaamiseen liittykin erilaisia painotuksia.³⁰

1. Avioliittoon vihkimisessä siunataan avioliitto ja sen solmivat kumppanit: "[...] Siunatkoon teitä kolmiyhteinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki."
2. Jumalanpalvelusten kirjan pienen rukoushetken sanamuoto sulkee siunaukseen kaikki rukoushetken osallistuvat: "Siunatkoon meitä kaikkivaltias ja armollinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki."
3. Hautaan siunaamisessa ei otsikosta huolimatta varsinaisesti "siunata" vainajaa, vaan luovutetaan hänet Jumalan haltuun. "Maasta sinä olet tullut, maaksi pitää sinun jälleen tulla. Jeesus Kristus, Vapahtajamme, herättää sinut viimeisenä päivänä."
4. Kodin siunaamisessa siunauslauselma koskee kotia, asukkaita ja vieraita: "Siunatkoon kolmiyhteinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki, tämän kodin ja kaikki, jotka täällä asuvat ja vierailevat."
5. Papiksi vihkimisessä ja muissa henkilövihkimisissä siunaaminen kohdistuu vihittävään, joka erotetaan ja valtuutetaan hoitamaan kirkon tehtävää: "Siunatkoon sinua kolmiyhteinen Jumala, Isä ja Poika ja Pyhä Henki, ja pyhittäköön sinut palvelemaan Kristuksen kirkkoa aina ja kaikkialla."
6. Konfirmaatiossa, ripissä ja sairauteen liittyvissä toimituksissa siunataan asianomainen henkilö käyttämällä apostolista siunausta: "Herramme Jeesuksen Kristuksen armo, Jumalan rakkaus ja Pyhän Hengen osallisuus olkoon sinun kanssasi."
7. Työpaikan siunaamisessa siunauslauselma kohdistuu työpaikalla työskenteleviin ihmisiin: "Siunatkoon kolmiyhteinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki kaikki, jotka täällä työskentelevät."
8. Kylvön siunaaminen koskee kylvötyötä ja satoa: "Jumala on antanut ihmisille tehtäväksi viljellä ja varjella luomakuntaa. Siunatkoon kolmiyhteinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki, kylvötyömme ja vuoden sadon."
9. Ruoan siunaamisessa siunataan ruoka: "Herra Jumala, taivaallinen Isä, siunaa meidät ja nämä sinun lahjasi (+), jotka suuressa hyvydessäsi annat meille nautittavaksi."

³⁰ Asiasta laajemmin, ks. Parisuhdelakimietintö, 107–115.

7. Homoseksuaalisuus pastoraalisena kysymyksenä

Seksuaalisen identiteetin muotoutuminen on yksi ihmisen perustavimpia kehityshaasteita. Vaikka piispainkokouksen tehtävään ei kuulu arvioida seksuaalisuutta koskevia psykologisia tai lääketieteellisiä selitysmalleja, on mielekästä pohtia kysymystä homoseksuaalisuudesta myös pastoraali-psykologisesta ja sielunhoidollisesta näkökulmasta.³¹

Ihmisen seksuaalisuuden kehitystä on tutkittu paljon lääketieteen ja erilaisten käyttäytymistieteiden piirissä. Tieteellisen tiedon lisääntyminen onkin muuttanut länsimaista ihmiskuvaa. Yhtenä alakysymyksenä on ollut pyrkimys löytää homoseksuaalisuuden synnylle selitysovoimainen teoria.

Osa nykytutkijoista painottaa perintötekijöiden merkitystä, osa taas kasvu ympäristön ja sosiaalisten suhteiden osuutta seksuaalisuuden muotoutumisessa. Varsin laaja yksimielisyys vallitsee siitä, että seksuaalisten toiveiden suuntautuminen ei riipu ihmisen omasta valinnasta. Seksuaalisuuttamme muovaavat monet biologiset, psyykkiset, sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät yhdessä.

Lääketieteessä on perinteisesti korostettu terveitä elämäntapoja, mutta toisaalta oltu varovaisia määrittelemään moraalisesti hyväksyttäviä elämänmuotoja. Yleisesti on pidetty eettisesti hyväksyttävänä sellaisia ihmisen seksuaalisuuden ilmentymiä, jotka eivät vahingoita toisia henkisesti tai fyysisesti. Vahingoittavuuden arviointi on kuitenkin vaikeata, sillä valintojen seuraukset ja kokemusten vaikutukset tulevat esiin vasta jälkikäteen, ehkä pitkänkin ajan kuluttua. Lääketieteen piirissä diagnosoidaan joitakin sukupuolisia kohdehäiriöitä, jotka eivät näytä vahingoittavan toisia.

Nykypsykiatrian näkökulmasta homoseksuaalisuus on hyväksyttävää sekä tunne-elämän että toiminnan ilmiönä, ellei se häiritse asianomaista itseään. Suomessa homoseksuaalisuus poistettiin rikosluokituksesta 1971 ja tautiluokituksesta vuonna 1981. Homoseksuaalisuus ei ole rikos, josta rangaistaan eikä sairaus, joka vaatisi hoitoa. Kansainvälisessä tautiluokituksessa (ICD-10) tunnetaan yhä itseä häiritsevä sukupuolinen suuntautuminen, johon voi hakea diagnoosin (F66.1) pohjalta terapeutista hoitoa.

Toisinaan seksuaalisuuden monimuotoisuutta on psykiatriassa tarkasteltu identiteetin *pysyvyyttä* ja sen *muovautuvuutta* korostavista näkökulmista. Synnynnäisen, pysyvän identiteetin näkökulma pohjautuu pitkälti biologisiin teorioihin, ja siksi sitä on nimitetty *essentiaaliseksi* näkökulmaksi (lat. *essentia*, olemus). Tämän näkökulman mukaan seksuaali-identiteetti mielletään lähinnä biologisen perimän aiheuttamaksi, muuttumattomaksi ja olemukselliseksi asiaksi: sukupuolinen suuntautuminen johtuu perintötekijöistä ja ihmiselle kehittyä jo varhain yksiselitteinen hetero- tai homoseksuaalinen identiteetti. Silloin, kun homoseksuaalisuutta verrataan vasenkätisyyteen tai sinisilmäisyyteen, liitytään essentialistiseen teoriaan. Biseksuaaliset ihmiset ovat tämän näkemyksen mukaan vasta etsimässä varsinaista identiteettiään. Vaikka yleisesti hyväksytään, että ihmisen seksuaalisuudella on biologinen perusta, essentialistista käsitystä vastaan on esitetty sekä lääketieteellistä että filosofista kritiikkiä. Biologinen perimä ei näytä ennalta määrävään ketään homo- tai heteroseksuaaliseksi. Arvostelijoiden mielestä essentialismi merkitsee jo lähtökohtaisesti rajoittavien sukupuolikäsitysten hyväksymistä.

Pääasiassa psykoanalyttisiin teorioihin pohjautuvassa selitysmallissa ihmisen seksuaalinen identiteetti kuvataan liikkuvammaksi, joustavammaksi ja muovautuvammaksi. Identiteetti rakentuu jatkuvassa prosessissa, jota määrittelee sosiaalinen kasvuympäristö. Siksi näkökulmaa on kutsuttu sosiaali-

³¹ Tämän luvun osalta selvitys perustuu mietintöön Kirkko ja rekisteröidyt parisuhteet (s. 11–25) sekä parisuhdelakiseminaarien julkaistuihin puheenvuoroihin Homoseksuaalisuus Raamatussa ja kirkon opetuksessa (s. 146–232) ja Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä (s. 7–100).

konstruktivistiseksi malliksi (lat. *construo*, rakentaa). Siinä yksilön seksuaalisuus nähdään alttiiksi muutoksille koko elämänkaaren ajan. Tämä selittäisi muun muassa sen, miksi jotkut pitkään avioliitossa eläneet löytävät homoidentiteetin vasta keski-ikässä. Sosiaali-konstruktivismille rakentuvat teoriat korostavat, että ihmiset ovat seksuaalisesti monenlaisia, ja pelkistävä luokittelu on tarpeetonta. Seksuaalisen suuntautumisen kirjo muodostaa jatkumon yksipuolisen heteroseksuaalisesta kokemuksesta eriaasteisen biseksuaalisuuden kautta täysin homoseksuaaliseen identiteettiin. Erilaiset maalliset ja uskonnolliset muutosterapiat nojaavat sosiaali-konstruktivismille rakentuviin malleihin.

Joidenkin arvioiden mukaan lääketieteen piirissä on hallinnut essentialistinen selitysmalli, kun taas psykologisessa ja sosiologisessa tutkimuksessa sosiaali-konstruktivismille rakentuvia teorioita on alettu pitää selitysvoimaisimpana. Kirkollisessa keskustelussa liitytään usein – kenties luomisajatuksen pohjalta – epäsuorasti essentialismiin, mutta akateemisessa keskustelussa painottuvat nykyisin konstruktivistiset näkökulmat.

Homoseksuaalisten parisuhteiden virallistamista on perusteltu ihmissuhteiden vakiinnuttamisella. Toivotaan, että hetero- ja homoseksuaalisten suhteiden tasavertaisuus yhteiskunnassa kannustaisi ihmisiä pitkäaikaisiin yksiavioisiin parisuhteisiin. Tätä on pidetty tärkeänä varsinkin erilaisissa perheissä elävien lasten kannalta. Mitä vakaampi on kasvuympäristö, sitä turvallisempi on lapsuus. Toisaalta virallistamista on vastustettu samalla perusteella. Katsotaan, että homoseksuaalisten suhteiden hyväksyminen edistää homoseksuaalista käyttäytymistä ja lisää lapsiperheitä, joissa lapsilta puuttuu toista sukupuolta oleva vanhempi. Mitä vahvemmin kasvuympäristö tukee homoseksuaalisuutta, sitä useamman seksuaalinen suuntautuminen muovautuu homoseksuaaliseen suuntaan.

Seksuaalisuuden erilaisista muodoista voidaan puhua yleisellä tasolla ja yhteisön näkökulmasta. Seksuaalinen monenlaisuus ei kuitenkaan ole vain periaatteellinen ilmiö. Oma seksuaalinen suuntautuminen on jokaiselle ihmiselle omakohtainen kokemus. Seksuaalisuuden toteuttamiseen liittyvät valinnat ovat yksityisiä ratkaisuja, jotka jokainen joutuu tekemään itse. Valinnat tapahtuvat tietoisesti ja vastuullisesti, jos niiden perustana on hyvä itsetuntemus ja selkeä arvoajattelu.

Kaikkia ihmisiä yhdistävät seksuaalielämän käytännön valinnat, joita jokainen meistä joutuu tekemään omien toiveidensa, käytännön mahdollisuuksien, henkilökohtaisten näkemystensä ja yhteisön ratkaisujen jännitteessä. Miten toteuttaa sitä, minkä itse kokee oikeaksi? Millainen on ihmisen seksuaalisen suuntautumisen ja käyttäytymisvalintojen suhde? Millaista kehitystä kasvuympäristön, yhteiskunnan tai seurakunnan pitäisi tukea? Onko esimerkiksi pyhäkoulussa tai rippikoulussa oikein tukea heteroseksuaalisen identiteetin kehittymistä? Kuinka kohtaamme käytännössä seksuaalisen monimuotoisuuden ja erilaiset käyttäytymisvalinnat?

Sielunhoidon erilaisia linjoja

Homoseksuaalisilla kristityillä on samantyyppisiä erityisen tuen tarpeita kuin muihinkin vähemmistöihin kuuluvilla ihmisillä. Itsetuntemukseen ja minäkuvaan liittyvät kysymykset ovat vähemmistöön kuuluvilla usein raskaampia kuin muilla. Torjunnan kokemukset ja tuomituksi tulemisen pelot vievät voimia. Erilaisuus aiheuttaa yhteisössä vierauden tunnetta ja ulkopuolisuutta. Kokemus voi olla erityisen raskas, jos yhteisö muuten korostaa – niin kuin kristillinen seurakunta tekee – yhteenkuulumista ja keskinäistä hyväksymistä. Tulee tarve löytää vertaistukea tai muuta apua henkilökohtaisten kysymysten käsittelyyn.

Kirkkomme perheneuvontatyössä autetaan kaikenlaisia perheitä ja pariskuntia seksuaalisesta suuntautumisesta riippumatta. Homoseksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä käsitellään perheneuvonnassa esimerkiksi silloin, kun aviopuolisoista toinen huomaa työstävänsä kysymyksiä omasta seksuaalisesta identiteetistään.

Homoseksuaalisten pariskuntien kysymykset ovat pitkälle samanlaisia yhteiselämän peruskysymyksiä kuin heteroseksuaalisillakin pariskunnilla, mutta samaa sukupuolta olevilla pareilla voi olla lisärasitteina homoseksuaalisuuteen liittyvät asenteet suvussa, työyhteisössä, ystäväpiirissä tai seurakunnassa. Perheneuvonnan periaatteena on kunnioittaa asiakkaan omaa kokemusta ja tarjota tukea tilanteen monipuoliseen pohdintaan.

Kirkkomme seurakunnissa on järjestetty melko vähän kohdennettua toimintaa kristityille homoseksuaaleille toisin kuin monissa ulkomaiden kirkoissa. Toimintaa järjestävät kuitenkin eräät kristilliset järjestöt, jotka tarjoavat yhteistyötä seurakunnille. Kirkon toisessa parisuhdelakiseminaarissa 2007 kuultiin kahden erilaisista lähtökohdista työskentelevän järjestön toiminnasta.

Arcus-ryhmä on ekumeeninen ryhmä kristityille homoseksuaaleille, jotka toivovat muutosta kirkkojen perinteeseen opetukseen homoseksuaalisuudesta ja hyväksyvät homoseksuaalisen elämänmuodon. Ryhmä tarjoaa luottamuksellisen keskusteluyhteyden seurakuntalaisille ja seurakuntien työntekijöille, jotka usein kokevat välttämättömäksi kätkeä seksuaalisen identiteettinsä työyhteisössä, seurakunnassa ja usein vielä myös yksityiselämässään. Arcus-ryhmän piirissä homoseksuaalisia kristittyjä rohkaistaan hyväksymään oma seksuaalisuutensa ja elämään kristittyinä. Lähellä Arcus-ryhmää toimii Yhteysliike, jossa toimii kristittyjä homoseksuaaleja ja muita kristittyjä, jotka haluavat tukea heitä. Yhteysliike pyrkii edistämään rekisteröityjen parisuhteiden siunaamista ja kirkon homoseksuaalisten työntekijöiden mahdollisuuksia vapaasti rekisteröidä parisuhteensa.³²

Aslan ry on vuonna 1991 perustettu kirkkokuntiin sitoutumaton kristillinen palvelujärjestö. Se syntyi niiden kristittyjen toimesta, jotka eivät halunneet toteuttaa homoeroottisia tunteitaan. Toiminnassa on sen alusta asti ollut myös niitä, jotka ovat halunneet käsitellä heteroseksuaalisuuteensa liittyviä kysymyksiä. Yhdistyksen päämääränä on tukea raamatulliselta pohjalta niitä, jotka haluavat kasvaa ihmissuhteiden, tunne- ja seksuaalielämän alueilla. Aslanissa tavoitellaan eheytymistä tasapainoiseen heteroseksuaalisuuteen ja pidetään mahdollisena seksuaalisen suuntautumisen muutosta terapian ja vertaistukiryhmien avulla. Homoseksuaalisen kehityksen keskeisenä syynä pidetään lapsuuden samaistumisprosessin keskeytymistä suhteessa oman sukupuolen vanhempaan. Homoseksuaalinen rakkaus ei siten ole perverssiä, vaan oikeutettua tarvetta saada oman sukupuolen rakkautta. Terapiaprosessissa pyritään korvaamaan tätä tarvetta ja vahvistamaan samaistumista omaan sukupuoleen. Seksuaalisen orientaation mahdollista muutosta pidetään vain muun tunne-elämän eheytyksen sivutuotteena.³³

³² Ks. lähemmin Arja Penttisen puheenvuoro kirjassa *Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä* (s. 74–86).

³³ Ks. lähemmin Harri S. Jukkalan puheenvuoro kirjassa *Homoseksuaalisuus kristillisessä ihmiskuvassa ja lainsäädännössä* (s. 87–100).

8. Lainsäädäntö ja kirkon työntekijä

Yhdenvertaisuuslaki (21/2004, jäljempänä YhdVerL) tuli voimaan 1.2.2004. Tällä lailla pantiin täytäntöön Euroopan unionin yhdenvertaisuus- ja rasismidirektiivit (2000/78/EY ja 2000/43/EY). Direktiivien tarkoituksena on ollut luoda puitteet kiellettyjen syrjintäperusteiden hylkäämiselle sekä kansalaisten yhdenvertaiselle kohtelulle Euroopan unionin jäsenvaltioissa.

Yhdenvertaisuuslaki on yleislaki, joka ei korvaa muihin lakeihin jo sisältyviä syrjinnän kieltoja. Lain perustelujen mukaan (HE 44/2003 vp) yhdenvertaisuuslaki on otettava huomioon yleislakina, kun sovelletaan sen alaan kuuluvien erityislakien syrjintäkieltoja.

Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Sukupuoleen perustuvasta syrjinnän kiellosta säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986). (Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom.)

Lailla halutaan turvata ja edistää yhdenvertaisuuden toteutumista, ehkäistä syrjintää yhteiskunnan eri alueilla sekä vahvistaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Syrjintäkiellon perussäännöksessä sukupuolinen suuntautuminen mainitaan yhtenä kielletyistä syrjintäperusteista. Naisten ja miesten tasa-arvo ei kuulu yhdenvertaisuuslain alaan, vaan siitä säädetään tasa-arvolaisissa. Syrjinnällä tarkoitetaan:

1. sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä);
2. sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä);
3. henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä);
4. ohjetta tai käskyä syrjiä. (Yhdenvertaisuuslaki 6 § 2 mom.)

Syrjinnäksi määritellään sekä välitön että välillinen syrjintä, häirintä ja ohje tai käsky syrjiä. Myös eri tavoin kielteisen ilmapiirin luominen on kielletty, sillä se määritellään häirinnäksi. Epäsuotuisasti ei saa kohdella myöskään sellaista henkilöä, joka toimii yhdenvertaisuuden turvaamiseksi. Erilainen kohtelu on hyväksyttävää vain, jos sillä on hyväksyttävä tavoite ja keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslakia sovelletaan kaikkiin henkilöihin sekä julkisella että yksityisellä sektorilla, myös julkisyhteisöissä. Lain soveltamisalaan kuuluvia julkisia yhteisöjä ovat valtio, kunnat ja kuntayhtymät sekä evankelis-luterilainen ja ortodoksinen kirkko. Työelämän osalta lakia sovelletaan muun muassa silloin, kun kyse on työn tai ammatin harjoittamisen edellytyksistä, työhönottoperusteista, työoloista ja ehdoista, henkilöstökoulutuksesta tai uralla etenemisestä.

Yhdenvertaisuuslaissa on säännöksiä myös syrjintäasioiden käsittelystä tuomioistuimissa, todistustaakan jaosta, lain rikkomisen seuraamuksista ja lain valvonnasta. Lain rikkomista koskevat tapaukset käsitellään

yleisessä alioikeudessa. Syrjintäasioita tuomioistuimessa käsiteltäessä noudatetaan ns. käännettyä todistustaakkaa (YhdVerL 17 §). Jos syrjintää kokenut esittää asiasta selvityksen, jonka perusteella muodostuu syrjintäoletta, epäillyn on osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu. Jos esimerkiksi työelämässä työntekijä ilmoittaa joutuneensa syrjinnän kohteeksi työnantajan tai työtoverin taholta, syntyy syrjintäoletta. Silloin työnantajan tai työtoverin pitää pystyä osoittamaan, että syrjintää ei ole tapahtunut.

Yhdenvertaisuuslain syrjintäkiellon ja vastatoimien kiellon rikkomisesta voidaan tuomita maksettavaksi hyvitystä, jonka enimmäismäärä on 15 000 euroa. Erityisestä syystä enimmäismäärä voidaan ylittää. Hyvityksen suuruutta määrättäessä otetaan huomioon muun muassa syrjinnän laatu ja laajuus sekä sen kesto, säännöksiä rikkoneen suhtautuminen tekoonsa ja tekijän taloudellinen asema. Rikosoikeudellinen seuraamus yhdenvertaisuuslain rikkomisesta määräytyy rikoslain (39/1889) mukaan. Työsyrjinnästä voidaan tuomita sakkorangaistukseen tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi (RL 47 luku 3 §). Työelämän osalta yhdenvertaisuuslain noudattamista valvovat työsuojeluviranomaiset.

Yhdenvertaisuuslaissa säädetään myös tilanteista, joissa syrjintäperusteisiin liittyvää erilaista kohtelua ei pidetä kiellettyinä syrjintänä (YhdVerL 7 §). Käytännössä merkittävin tilanne koskee työtehtävien laatuun ja niiden suorittamiseen liittyvää todellista ja ratkaisevaa vaatimusta erilaisen kohtelun perusteena. Työntekijän tai -hakijan eri asemaan asettaminen yhdenvertaisuuslaissa mainitullakin perusteella voi olla mahdollista, mikäli menettelylle on olemassa hyväksyttävä syy, joka liittyy nimenomaan työn todellisiin vaatimuksiin. Erilaisen kohtelun oikeutusta arvioidaan aina lisäksi sen mukaan, onko käytetty peruste tavoitteeltaan perusoikeuksien toteutumisen kannalta hyväksyttävä.

Yhdenvertaisuuslain mukaan olisi kiellettyä syrjintää asettaa eri asemaan työntekijänä tai -hakijana henkilö, joka on rekisteröinyt parisuhteen samaa sukupuolta olevan kumppanin kanssa tai muuten toteuttaa homoseksuaalisuuttaan. Vain silloin syrjintäoletta ei muodostu, kun erilainen kohtelu voidaan perustella työtä ja työn tekemistä koskevilla todellisilla ja ratkaisevilla vaatimuksilla.

Rikoslain syrjintäkiellot, työsopimuslaki ja työturvallisuuslaki

Sukupuoliseen suuntautumiseen perustuva syrjintä on kielletty muuallakin lainsäädännössä. Kirkon kannalta merkittävänä voidaan mainita rikoslain eräät säännökset, työsopimuslain syrjintäkielto ja työturvallisuuslain häirintää koskeva säännös. Joka elinkeinotoiminnassa, ammatin harjoittamisessa, yleisöpalvelussa, virkatoiminnassa tai muussa julkisessa tehtävässä taikka julkista tilaisuutta tai yleistä kokousta järjestettäessä ilman hyväksyttävää syytä 1. ei palvele jotakuta yleisesti noudatettavilla ehdoilla, 2. kieltäytyy päästämästä jotakuta tilaisuuteen tai kokoukseen tai poistaa hänet sieltä taikka 3. asettaa jonkun ilmeisen eriarvoiseen tai muita olennaisesti huonompaan asemaan rodun, kansallisen tai etnisen alkuperän, ihonvärin, kielen, sukupuolen, iän, perhesuhteiden, sukupuolisen suuntautumisen tai terveydentilan taikka uskonnon, yhteiskunnallisen mielipiteen, poliittisen tai ammatillisen toiminnan tai muun näihin rinnastettavan seikan perusteella, on tuomittava, jollei teko ole rangaistava työsyrjintänä, syrjinnästä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi (Rikoslaki 11 luku 9 §).

Rikoslaki kieltää syrjinnän mm. yleisöpalvelussa ja julkisissa tehtävissä. Syrjintäkielto koskee myös julkisia tilaisuuksia ja yleisiä kokouksia. Syrjinnästä on kysymys, jos ilman hyväksyttävää syytä jotakuta ei palvelulla yleisesti noudatettavilla ehdoilla. Sukupuolinen suuntautuminen mainitaan rikoslaissa kiellettyinä syrjintäperusteena. Lisäksi rikoslaissa kielletään työsyrjintä mm. sukupuolisen suuntautumisen perusteella (47 luku 3 §). Henkilöä ei saa kohdella sukupuolisen suuntautumisen perusteella epäedullisesti ilman painavaa, hyväksyttävää syytä, kun ilmoitetaan työpaikasta tai valitaan työntekijää tai palvelussuhteen aikana.

Työsyörintä työsuopimussuhteissa on kielletty erikseen työsuopimuslaissa (2 luvun 2 § 1 mom.). Työnantaja ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa työntekijöitä eri asemaan mm. sukupuolisen suuntautuneisuuden vuoksi. Yhdenvertaisuuslain mukaan myös kielteinen ilmapiiri on häirintää ja sellaisena kiellettyä syrjintää. Häirinnästä säädetään myös työturvallisuuslaissa (28 §). Jos työssä esiintyy työntekijään kohdistuvaa hänen terveydelleen haittaa tai vaaraa aiheuttavaa häirintää tai muuta epäasiallista kohtelua, työnantajan on asiasta tiedon saatuaan käytettävissään olevin keinoin ryhdyttävä toimiin epäkohdan poistamiseksi.

Kirkon oma lainsäädäntö ja perusoikeuksien rajoittamisen edellytykset

Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on perustuslaissa säädetty oikeus säätää omasta järjestysmuodostaan ja hallinnostaan kirkkolaisissa (PL 76 §). Myös perustuslain 11 §:ssä turvatulla uskonnonvapaudella on yhteisöllinen ulottuvuus, johon sisältyy uskonnollisen yhdyskunnan tietynasteinen sisäinen autonomia.

Jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Uskonnon ja omantunnon vapautteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Perustuslaki 11 §

Kirkkolaisissa säädetään evankelis-luterilaisen kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta. "Kirkkolain säätämistäjärjestyksestä ja kirkkolakia koskevasta aloiteoikeudesta on voimassa, mitä niistä mainitussa laissa erikseen säädetään" (Perustuslaki 76 §).

Voidaankin todeta, että evankelis-luterilaisen kirkon sisäinen autonomia nauttii perustuslain suojaa uskonnonvapautta koskevien perusoikeussäännösten perusteella. Autonomiaan kuuluu kirkon oikeus muun muassa päättää omasta opistaan ja tunnustuksestaan. Perustuslakiin pohjautuva autonomia ilmentyy laajemminkin kirkkolain 2 luvun 2 §:n 1 momentissa siten, että sen mukaan kirkolla on yksinoikeus ehdottaa kirkkolakia kaikesta mikä koskee ainoastaan kirkon omia asioita, sekä kirkkolain muuttamista ja kumoamista. Kirkon ehdotuksen tekee kirkolliskokous. Kirkkolainsäädännön perusteita ja kirkkolain alaa on tarkemmin selvitetty kirkkohallituksen asettaman toimikunnan mietinnössä "Kirkkolaki 2010" (Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto. Sarja C 2006:9).

Vaikka kirkolla onkin laaja autonomia ja oikeus päättää kirkkolain sisällöstä, perustuslaki ja muu lainsäädäntö koskevat myös kirkkoa. Velvoite turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen koskee kaikkia julkisyhteisöjä, myös luterilaista ja ortodoksista kansankirkkoa. Perusoikeuksien turvaamiseen ei riitä, että julkinen valta ei toimillaan rajoita perusoikeuksia. Julkisyhteisöiltä edellytetään aktiivisia toimenpiteitä yksilön perusoikeuksien suojaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta. Perusoikeuksien käyttäminen on tehtävä myös käytännössä mahdolliseksi. Perusoikeussäännökset merkitsevät siksi kirkolle aktiivista tehtävää perusoikeuksien toteuttamiseksi kirkon hallinnossa ja seurakuntien toiminnassa.

Perusoikeusjärjestelmään kuuluu kuitenkin ajatus, että perusoikeudet eivät ole täysin ehdottomia. Niitä voidaan rajoittaa joissakin olosuhteissa tai joiltakin osin. Rajoitukset on kuitenkin pidettävä mahdollisimman vähäisinä, ja ne on voitava perustella hyvin. Rajoittamisen tarpeen taustalla on usein eri perusoikeuksien ristiriitatilanne (kollisio). Tällöin kyse on siitä, että jonkun perusoikeuden rajoittaminen on edellytyksenä toisen perusoikeuden toteutumiselle. Silloin tulee pyrkiä ratkaisuun, joka mahdollisimman hyvin turvaisi kaikkien kilpailevien perusoikeuksien samanaikaisen toteutumisen. Tavoitteena on siten saavuttaa mahdollisimman hyvä tasapainotilanne yhteen sovitettavien perusoikeusintressien kesken.

Perusoikeuksien välisiä kollisioita joudutaan ratkaisemaan sekä yleisellä tasolla lakeja säädettäessä että konkreettisessa lainsoveltamistilanteessa. Vastakkain voivat olla ensinnäkin kahden henkilön perusoikeudet. Toiseksi perusoikeuskollisio voi ilmetä saman henkilön eri perusoikeuksien välisenä ristiriitana. Kolmanneksi perusoikeuksia voidaan rajoittaa painavien yhteiskunnallisten tavoitteiden perusteella. Perusoikeuksien rajoittaminen vaatii tuekseen erittäin painavia perusteita juuri siksi, että ne on säädetty perustuslain tasolla.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta määritteli tiukat edellytykset perusoikeuksien rajoittamiselle perusoikeusuudistuksen yhteydessä (PeVM 25/1994 vp):

- Rajoitusten tulee aina perustua lakiin.
- Rajoitusten tulee olla riittävän täsmällisesti määriteltyjä ja tarkkarajaisia.
- Sen perusteen, jonka vuoksi perusoikeutta rajoitetaan, tulee olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä.
- Rajoituksen on myös oltava oikeassa suhteessa ja välttämätön rajoituksen perusteena olevan hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi.
- Mahdollisia rajoituksia säädettäessä tulee aina huolehtia riittävästä oikeusturvajärjestelystä.
- Rajoitusten tulee täyttää ihmisoikeuksien noudattamisen vaatimus.

Perusoikeuksia rajoitettaessa tulee kaikkien edellä mainittujen edellytysten täytyä samanaikaisesti, ja rajoituksen sallittavuuden harkinnan tulee perustua edellytykset huomioon ottavaan kokonaisarviointiin. Lailla turvattujen oikeuksien rajoittaminen edellyttää vähintään lain tasoista normia. Osa perusoikeussäännöksistä on kuitenkin kirjoitettu sillä tavoin ehdottomiksi, ettei niiden rajoittaminen tavallisella lailla ole sallittua. Tällainen säännös on muun muassa syrjintäkielto (PL 6 §:n 2 momentti), jossa kuitenkin kielletään eri asemaan asettaminen ilman hyväksyttävää perustetta. Säännös antaa siten lainsäätäjälle harkintavallan sen suhteen, onko hyväksyttävä peruste olemassa. Vastaavanlaista hyväksyttävän perusteen käsitettä käytetään ja edellytetään myös yhdenvertaisuuslaissa.

Pääsääntöisesti katsotaan, ettei lailla turvattujen oikeuksien käyttämisestä saisi aiheutua kielteisiä seuraamuksia. Parisuhdelailloilla on ollut tarkoitus turvata ja parantaa ensisijaisesti homoseksuaalisesti suuntautuneiden henkilöiden perustuslain mukaista yhdenvertaisuutta suhteessa heteroseksuaaleihin. Vastaavasti yhdenvertaisuuslain tavoitteena on syrjinnän ehkäiseminen ja syrjityksi tulleen oikeusturvan parantaminen.

Rajoittamissäännöksiä voitaisiin periaatteessa säätää kirkkolakiin, koska kirkolla on perustuslakiin pohjautuva autonomia ja kirkkolaisissa vahvistettu oikeus säätää omasta järjestysmuodostaan ja hallinnostaan (PL 76 §). Se edellyttäisi kuitenkin rajoituksille riittävän yksimielisesti hyväksyttäviä uskonnollisia perusteita kirkon opissa ja tunnustuksessa ja hyväksyttävästi määriteltyä tarkoituksenmukaisuutta (kirkolliskokouksen lakivaliokunnan lausunto 6/2002). Toisena hyväksyttävänä perusteena yhdenvertaisuuden rajoittamiselle voisi olla työhön liittyvä peruste, joka nousisi objektiivisesti todennettavalla tavalla työtehtävien luonteesta tai työn sisällöstä. Sääntelyn olisi oltava täsmällistä ja tarkkarajaista, koska kyse olisi perustuslaissa turvatun yhdenvertaisuuden rajoittamisesta (PeVL 10/2003 vp).

Kirkon työntekijän asemaa koskevia vaihtoehtoja

Kun pohditaan parisuhteensa rekisteröineiden oikeutta toimia kirkon viroissa, voidaan hahmotella ainakin neljä vaihtoehtoa.

1. Uusi säännös: Otetaan kirkkolakiin erityinen säännös, jonka mukaan parisuhteensa rekisteröinyt henkilö ei voi toimia kirkon työntekijänä (tai pappina).
2. Ei uusia säännöksiä: Ei säädetä virkakieltoa, jolloin parisuhteensa rekisteröineillä on valtion yleisen lainsäädännön nojalla oikeus kaikkiin kirkon virkoihin ja työsuhteisiin.
3. Välimalli: Ei säädetä virkakieltoa, mutta todetaan, että kirkko edellyttää työntekijöiltään sitoutumista kirkon yhteiseen opetukseen.
4. Ihannepykälä: Otetaan kirkkolainsäädäntöön säännös, jossa määritellään – esimerkiksi KJ 1:5 §:n pohjalta – positiivisesti, millaiseen esikuvallisuuteen kirkon virkaan vihittävä lupaa sitoutua.

Ensimmäisessä vaihtoehdossa säädettäisiin kirkkolaisissa, että rekisteröidyn parisuhteen solminut henkilö ei voi toimia kirkon virka- tai työsuhteessa. Kirkolla on autonomisen asemansa johdosta mahdollisuus antaa tällainen säännös. Suppeammassa mallissa säännös voitaisiin rajoittaa pappeihin. Tätä voidaan perustella sillä, että pappi edustaa kirkon uskoa ja oppia. Papiksi vihkimisessä pappi lupaa ”edistää kaikkea, mikä rakentaa seurakuntaa” sekä elää niin, että hän on ”esikuvana seurakunnalle”.

Tässä vaihtoehdossa kysymys rekisteröidystä parisuhteesta saisi poikkeuksellisen suuret mittasuhteet kirkkolaisissa. Pyrkimys säätää kaikista kirkon työntekijän toivottavista tai ei-toivottavista teoista tai elämäntavoista on vaikeaa ja johtaa helposti kasuistiikkaan. Parisuhteessa eläminen koskee verrattain pientä työntekijäjoukkoa, voidaan kysyä, eikö tällainen säännös antaisi homoseksuaalisuudelle kohtuuttoman suuren merkityksen kirkon säädettyssä oikeudessa. Kirkolliskokous on hiljattain torjunut vastaavan aloitteen, kun se hyväksyi äänin 63–41 perustevaliokunnan esityksen virkakieltoa koskevan ehdotuksen jättämisestä raukeamaan. Aloitteen hyväksyminen olisi vaatinut $\frac{3}{4}$ osan määräänemistön. Uusi säännös vaatisi myös eduskunnan ja tasavallan presidentin hyväksynnän. Asia olisi kyettävä perustelemaan kirkon oppiin ja tunnustukseen perustuvalla vakiintuneella käytännöllä.

Toisessa vaihtoehdossa ei oteta kirkkolainsäädäntöön uusia säädöksiä. Tällöin parisuhteensa rekisteröineillä on valtion yleisen lainsäädännön nojalla oikeus toimia kirkon virka- ja työsuhteissa. Virka- tai työsuhteeseen hakevaa ei voida sivuuttaa eikä työsuhdetta purkaa sillä perusteella, että henkilö elää rekisteröidyssä parisuhteessa. Jos asiasta syntyy syrjintäoletta, työnantajalla on velvollisuus osoittaa, että valitsematta jättämisen tai työsuhteen purkamisen perusteena ei ole rekisteröity parisuhde, vaan jokin muu syy.

Tässä vaihtoehdossa kirkon opetus ja kirkkoa sitova lainsäädäntö voidaan nähdä ainakin osittain jännitteisenä. Kirkon virallisissa kannanotoissa korostetaan avioliiton ensisijaisuutta, mutta valtiollisten lakien nojalla kirkon työntekijällä on oikeus elää rekisteröidyssä parisuhteessa. Perustevaliokunnan mietinnön mukaan ”samaa sukupuolta olevien parisuhde ei vastaa kirkon opettamaa ihannetta, jonka mukaan naisen ja miehen seksuaalisuus toteutuu parhaiten avioliitossa”. Piispojen puheenvuorot ja kannanotot vuosilta 1984, 2002 ja 2008 ovat asiallisesti samansuuntaisia, vaikka ilmaisumuodot vaihtelevat. Toisaalta perustevaliokunnan mietinnön mukaan kirkon palveluksessa on tilaa seksuaalivähemmistöille. Kirkolliskokous torjui 2003 aloitteen virkakielton asettamisesta parisuhteensa rekisteröineille.

Kolmannessa vaihtoehdossa ei säädetä uusia säädöksiä, mutta edellytetään muutoin, että kirkon työntekijä sitoutuu kirkon avioliittoon ja seksuaalisuutta koskevaan opetukseen omasta suuntautumisestaan tai perhemuodostaan riippumatta. Kirkon käsityksen periaatteet ja suuntaviivat on ilmaistu esimerkiksi kirkollisissa kirjoissa (Katekismus, kirkkokäsikirja) ja kirkon yhteisesti hyväksymissä kannanotoissa.

Tämä vaihtoehto vastaa pitkälle nykytilannetta. Rekisteröity parisuhde ei ole yhteiskunnan lainsäädännön nojalla este toimia kirkon työssä. Toisaalta kirkon työntekijän velvollisuutena on sitoutua kirkon tunnustukseen, noudattaa kirkon lakia ja järjestystä ja opettaa niin kuin kirkko opettaa. Tällainen velvoite koskee kaikkia kirkon julistus- ja opetustehtävissä toimivia siviilisäädystä, sukupuolisesta suuntautumisesta tai muista henkilökohtaisen elämän asioista riippumatta.

Neljännessä vaihtoehdossa säädettäisiin papin tai kirkon työntekijän elämänvaelluksesta käyttämällä kirkkojärjestyksen 1 luvun 5 §:ää siten, että "kirkon jäsen" korvattaisiin ilmaisulla "pappi" tai "kirkon työntekijä": "Kirkon jäsenen tulee osallistua jumalanpalvelukseen, käyttää muutenkin armonvälineitä ja edistää seurakunnan tehtävän toteuttamista. Kirkon jäsenen tulee noudattaa kristillistä elämäntapaa, solmia avioliittonsa säädetyllä tavalla, antaa kastaa lapsensa ja huolehtia heidän kristillisestä kasvatuksestaan."

Kyse on niin sanotusta ihannepykälästä (lex imperfecta), jonka tehostamiseen ei liity oikeudellisia toimia. Kommentaarikirjallisuuden mukaan se osoittaa välillisesti, "mitä seurakunnalla on oikeus odottaa papilta ja hengellisessä toiminnassa olevalta viranhaltijalta".³⁴ Tässä mielessä se ilmaisee jo nyt papin ja kirkon työntekijän elämänvaellukseen liittyviä odotuksia. Ei liene tarvetta muuttaa säännöksen oikeudellista merkitystä tai toistaa sitä erikseen papin tai kirkon työntekijän velvollisuuksista säädettäessä. Kirkolliskokous on vuonna 2003 torjunut ajatuksen virkakiellosta eikä ole oletettavaa, että sen kanta olisi tässä muuttunut. Samassa yhteydessä hyväksytyssä perustevaliokunnan mietinnössä todetaan, että kirkon palveluksessa on tilaa myös seksuaalivähemmistöihin kuuluville.

Johtopäätökset syrjintäkiellon arvioinnista

Uskonnonvapauden kuuluu kirkon oikeus päättää tunnustuksestaan, vaikka kirkko tässä seuraa muusta yhteiskunnasta poikkeavia käytäntöjä (esim. naispappeuden kieltö, selibaatti). Normaalioloissa työnantaja ei voi tällaisia rajoituksia asettaa. Kun ne johdetaan uskontokunnan pyhänä pitämästä opista, uskontokunta voi asettaa erityisehtoja.

Mahdollisuus rajoittaa perusoikeutta uskontokunnan opillisten käsitysten perusteella koskee erityisesti pappeja. He ovat opin edustajia. On oikeutettua, että uskontokunta asettaa heidän omille valinnoilleen ja elämäntavoilleen rajoituksia, kun ne perustuvat oppiin. Näin ollen kirkko voisi tietyin ehdoin kieltää papeilta homoseksuaalisen suuntautumisen toteuttamisen. Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on edellä kerrotulla tavalla perustuslain 11 §:n ja 76 §:n sille antaman uskonnollisen autonomian ja oman norminantoavallan pohjalta mahdollisuus rajoittaa perustuslaissa, yhdenvertaisuuslaissa ja Suomea sitovissa ihmisoikeussopimuksissa olevaa perusoikeutta, joka kieltää henkilön syrjimisen sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Tällöin tulee kuitenkin ottaa huomioon seuraavat näkökohdat:

1. Rajoitusten tulee pohjautua hyväksyttävään perusteeseen, koska perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan ilman hyväksyttävää perustetta. Perusoikeudet koskevat yleisesti myös kirkon jäseniä ja viranhaltijoita.

³⁴ Halttunen, Pihlaja, Voipio: Kirkkolainsäädäntö 2008. Kirkkolain, kirkkojärjestyksen ja kirkon vaalijärjestyksen kommentaari, s. 299.

2. Hyväksyttävää perustetta tulkittaessa on tulkinnalle löydettävä objektiivisesti arvioitavissa olevat perusteet. Peruste on voitava sitoa kirkon oppiin ja tunnustukseen. Mitä yhtenäisempi käsitys on, sitä hyväksyttävämpää on viranhaltijoiden tai viranhakijoiden eri asemaan asettaminen.
3. Rajoitukset on säädettävä kirkkolaillla. Kirkkojärjestyksen tasoinen säännös ei ole riittävä.
4. Kirkkolakiin otettavan perusoikeusrajoitusta koskevan säännöksen on oltava valtiosääntöoikeudelliselta kannalta riittävän täsmällinen ja tarkkarajainen.
5. Pappisvirassa olevat kuuluvat kirkon hengelliseen virkaan, jonka osalta rajoitusten asettaminen on perustellumpaa kuin muiden viranhaltijoiden tai työntekijöiden kohdalla. Papeilta voidaan edellyttää sitoutumista kirkon oppiin ja tunnustukseen. Näin ollen heitä voidaan erityisesti pitää opin edustajina.
6. On ongelmallista, jos rajoitukset sidottaisiin parisuhteen rekisteröimiseen, koska yleisesti on katsottu, ettei lailla turvattujen oikeuksien käyttämisestä saisi aiheutua kielteisiä seuraamuksia. Näin ollen rajoitusten sitominen aktiiviseen homoseksuaaliseen käyttäytymiseen olisi perustellumpaa, jos muut edellä olevat edellytykset täyttyisivät.
7. Kirkon päätöksen tekee kirkolliskokous kirkkolaista päättäessään kolmen neljäsosan enemmistöllä (KL 20:10 §). Määräenemmistön huomioon ottaen lainmuutoksella olisi kirkolliskokouksen laaja kannatus, mikä samalla osoittaisi laajaa yksimielisyyttä kirkon opin ja tunnustuksen tulkinnassa.
8. Eduskunta kirkkolakia säätäessään ja tasavallan presidentti lakia vahvistaessaan viime kädessä päättävät, ovatko kirkon esittämät perustelut valtiovallan kannalta hyväksyttäviä. Tällöin voi seurauksena olla se, että kirkkolakiehdotus jää eduskunnassa raukeamaan tai presidentti ei vahvista eduskunnan hyväksymää lakia.

Oleellista näyttäisi siis olevan, miten asiaa voidaan perustella kirkon opin ja tunnustuksen pohjalta ja millainen yksimielisyys asiasta vallitsee kirkossa.

9. Vaihtoehtoja ja niiden arviointia

Selvityksen alussa on kuvattu kirkon voimassaolevien päätösten perusteluissa lausuttu opetus avioliitosta ja rekisteröidyistä parisuhteista. Miten olisi mahdollista menetellä jatkossa parisuhteen siunaamista koskevassa asiassa? Teoriassa mahdollisia olisivat ainakin seuraavat teologiset perusratkaisut.³⁵

1. Liiton siunaaminen: Otetaan kirkolliskokouksen päätöksellä käyttöön – kirkkokäsikirjaan tai sen rinnalle – erityinen kirkollinen toimitus rekisteröidyn parisuhteen siunaamista varten.
2. Ihmisten siunaaminen: Otetaan kirkolliskokouksen päätöksellä käyttöön – kirkkokäsikirjaan tai sen rinnalle – erityinen rukoushetki, joka on tarkoitettu parisuhteensa rekisteröineiden puolesta rukoilemiseen ja heidän siunaamiseensa.
3. Kodin siunaaminen: Piispainkokous tai piispa antaa pastoraalisen ohjeen, joka mukaan käytetään olemassa olevia kirkollisia toimituksia, erityisesti kodin siunausta.
4. Vapaamuotoinen rukous: Piispainkokous tai piispa antaa pastoraalisen ohjeen, jonka mukaan parisuhteensa rekisteröineiden puolesta rukoillaan vapaasti tai käyttämällä olemassa olevaa aineistoa.
5. Yksityisen elämän piiri: Piispainkokous tai piispa antaa pastoraalisen ohjeen, jonka mukaan asia kuuluu sielunhoidon ja henkilökohtaisen kohtaamisen piiriin.
6. Erityinen kielto: Kirkolliskokous tai piispainkokous toteaa, että parisuhteensa rekisteröineiden puolesta ei voida rukoilla eikä heitä voida siunata.

Seuraavaksi pohditaan alustavasti kuhunkin vaihtoehtoon liittyviä näkökulmia. Arvioitaessa vaihtoehtoja on pidettävä mielessä, että yhtäältä kirkolliset toimitukset eivät kuulu varsinaisesti teologisen etiikan piiriin. Niissä ei ole kyse moraalisten arvostelmien esittämisestä, vaan Jumalan sanan julistamisesta, yhteisestä rukouksesta ja hänen nimeensä siunaamisesta. Tärkeää on, että kirkon pyhät toimitukset säilyttävät hengellisen luonteensa. Toisaalta siunaaminen ja moraalit ovat vähintään sidoksissa toisiinsa. Kirkon oppi, etiikka ja rukouselämä kuuluvat yhteen, eivätkä voi olla ristiriidassa. Esimerkiksi sotilaallisissa kriiseissä joudutaan kysymään, siunataanko ihmisiä, aseita vai sodan päämääriä. Eron tekeminen mielikuvissa tai tosiasiallisesti ei aina ole helppoa, ja asettaa suuria haasteita myös kirkolliselle viestinnälle. Tärkeää on, että kirkko on itse selvillä oman toimintansa perusteista.

Ensimmäisessä vaihtoehdossa siunattaisiin parisuhdelain nojalla solmittu *rekisteröity parisuhde ja sen osapuolet*. Lähin analogia olisi vihkimisen jälkeen kirkossa tai muussa tilassa tapahtuva avioliiton siunaaminen. Se voisi sisältää Raamatun lukua ja esirukousta, mutta myös kysymykset, lupaukset ja sormusrukoukset. Siunauslauselmat kohdistuisivat sekä parisuhteeseen (liittoon) että sen solmiviin (ihmisiin). Tällainen uusi kasuaalitoimitus olisi kahdessa merkityksessä *julkinen*: se kuuluisi kirkolliskokouksen säättämänä toimituksena kirkon julkisen jumalanpalveluselämän piiriin ja se toimitettaisiin lähtökohtaisesti julkisesti ja kirkko-tilassa. Tällainen malli tuli käyttöön Ruotsissa asiallisesti siinä vaiheessa, kun Ruotsin kirkko teki päätöksen rekisteröidyn parisuhteen julkisesta siunaamisesta.

³⁵ Nämä vaihtoehdot ovat tiivistelmä Parisuhdelakimietinnössä (119–120) esitetystä lukuisista vaihtoehdoista.

Tällaisen siunaamistoimituksen käyttöönotto merkitsisi muutosta kirkon uskoa ja opetusta koskevassa asiassa. Kirkkohallitus³⁶, piispat³⁷ ja kirkolliskokouksen perustevaliokunta ovat aiemmissa kannanotoissaan katsoneet, että "samaa sukupuolta olevien parisuhde ei vastaa kirkon opettamaa ihannetta, jonka mukaan naisen ja miehen seksuaalisuus toteutuu parhaiten avioliitossa".³⁸ Kirkolliskokous päätti vuonna 2003, että parisuhteen siunaamiskaavaa ei tule ottaa kirkollisten toimitusten kirjaan. Muutos tulisi perustella kirkon opilla. Sielunhoidolliset ja eettiset näkökulmat on otettava huomion ihmisten välisessä kanssakäymisessä, pyhät toimitukset edellyttävät pidemmälle meneviä, kirkon oppiin ja tunnustukseen pohjautuvia positiivisia perusteluja. Raamatussa siunaaminen on sidoksissa Jumalan tahtoa ilmaiseviin käskyihin ja lupauksiin. Sekä Vanhaan että Uuteen testamenttiin sisältyy homoseksuaalista käyttäytymistä koskevia kieltoja. Muun muassa näistä syistä on haastavaa löytää parisuhteen siunaamiselle sellaisia teologisia perusteluja, joista voisi syntyä riittävä yksimielisyys oman kirkkomme sisällä tai kirkkojen kesken.

Samaa sukupuolta olevien parisuhteen siunaaminen vaatisi kirkolliskokouksen määräenemmistöpäätöksen. Sekä kirkon tunnustusta että kirkollisia toimituksia koskeviin päätöksiin on kirkon yhteyden suojelemiseksi asetettu ¾ määräenemmistöehto. Tämä koskisi myös avioliiton siunaamisen kaavan uutta käyttöä. Sitä ei ole ilman kirkolliskokouksen päätöstä mahdollista soveltaa rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseen. Otsikossa, ingressissä ja kaavan yksityiskohdissa käy ilmi, että toimituksen hyväksyjä on tarkoitettu sen naisen ja miehen välisen avioliiton siunaamiseen. Johdantosanoissa, rukouksissa, Raamatun lukukappaleissa viitataan miehen ja naisen väliseen avioliittoon Jumalan asetuksena. Kirkolliskokouksen päätöstä edellyttäisi myös se vaihtoehto, jossa parisuhteen siunaamiseen sovellettaisiin Kirkollisten toimitusten kirjan 3. osassa oleva rukoushetken rakennekaavaa ja aineistoa. Rakennekaava on tarkoitettu kirjassa olevia toimituksia varten, eikä kyse ole yleiskaavasta, jota voitaisiin soveltaa vapaasti muihinkin kuin kirjan sisältämiin kirkollisiin toimituksiin.³⁹

Nykyisessä lainsäädännössä tehdään ero avioliiton ja rekisteröidyn parisuhteen välillä. Tulevaisuudessa tämä ero voi liudentua, jos Suomessa hyväksytään Ruotsin ja Norjan tavoin sukupuolineutraali avioliittolaki. Tällöin laki rekisteröidyistä parisuhteista kumottaisiin, ja niiden sijasta samaa sukupuolta oleva pari solmisi avioliiton. Silloin myös rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen olisi arvioitava uudelta pohjalta. Ruotsia vastaava aloite sukupuolineutraalista avioliitosta on tehty Suomen eduskunnassa 2007 ja uusittu huhtikuussa 2009. Ruotsin kirkossa vuonna 2005 tehty päätös rekisteröidyn parisuhteen kirkollisesta siunaamisesta oli myöhemmin 2009 yksi perustelu päätökselle sukupuolineutraalin avioliiton kirkolliseksi vihkimiseksi. Periaatteessa on mahdollista, että lainsäädännöllinen kehitys etenee tulevaisuudessa siihen suuntaan, että perhelainsäädännön piiriin otetaan myös muita perhemuotoja, kuten avo- ja ryhmäliitot. Tällöin on pohdittava, voidaanko parisuhteiden siunaaminen perustella tavalla, joka sulkee pois monisuhteiden siunaamisen. Nyt käytävä kirkollinen keskustelu rajautuu vain parisuhdelain seurauksiin kirkossa. Toisaalta on otettava huomioon, että tehtyjen ratkaisujen ja niiden perustelujen on kestävä myös yhteiskunnallisen avioliittolainsäädännön muuttuminen tai laajentuminen. Kirkon on jatkossa pystyttävä entistä selvemmin perustelemaan omaa avioliitto- ja ihmiskäsitystään.

³⁶ "Kirkkohallitus ei kannata vihkimistyyppistä toimitusta erilaisten kumppanuuksien rekisteröinniksi." Kirkkohallituksen lausunto 5.10.1999.

³⁷ "Lain voimaan tuleminen johdosta kirkko ei toteuta samaa sukupuolta olevien parisuhteeseen liittyviä vastaavia kirkollisia toimituksia. Työntekijöiltään kirkko edellyttää perinteisen opetuksensa mukaista käyttäytymistä." Piispojen lausunto 2002.

³⁸ "Tämän vuoksi valiokunta katsoo, ettei parisuhteen siunaamisen kaavaa tule ottaa kirkollisten toimitusten kirjaan." Perustevaliokunnan mietintö 2/2003.

³⁹ Parisuhdelakimietintö, 110.

Toisessa vaihtoehdossa kyse olisi parisuhteen rekisteröimisen jälkeen toimitetusta rukoushetkestä. Se eroaisi merkitykseltään ensimmäisestä kohdistumalla parisuhteensa rekisteröineisiin *ihmisiin*. Toimitus voitaisiin rakentaa rukoushetken rakennekaavan tai pienen rukoushetken pohjalle. Keskeisenä sisältönä olisivat Jumalan sana, esirukous ja ihmisten siunaaminen. Tällöin siihen ei liitettäisi avioliiton siunaamiselle tyypillisiä elementtejä (kysymykset, lupaukset, sormusrukous ja liiton siunaamislauselmat).

Parisuhteen ja ihmisten siunaamisen välistä erottelua on pidetty oleellisena esimerkiksi Saksan luterilaisien kirkkojen keskusteluissa. Yleisesti voidaan sanoa, että siunauksen tosiasiallisella kohteella on teologisesti suuri merkitys. Toisaalta kaikki liturgian teologian asiantuntijat eivät pidä tässä kohden eroa todellisuena. Jos parisuhteen rekisteröimisen jälkeen vietetään rukoushetki, jossa puoliset siunataan (vaikkakin erikseen), voidaan katsoa, että toimituksen hengellinen sisältö vastaa rekisteröidyn parisuhteen siunaamista. Siksi tässäkin tilanteessa luotaisiin todellisuudessa kirkollinen toimitus rekisteröidyn parisuhteen siunaamiseksi.⁴⁰ Sen käyttöön ottaminen edellyttäisi kirkolliskokouksen erillisen päätöksen.

Kolmannessa vaihtoehdossa parisuhteensa rekisteröineiden koti siunataan käyttämällä kirkollisten toimistusten kirjassa olevaa kodin siunaamisen kaavaa. Sen toimittaa pappi, muu seurakunnan työntekijä tai seurakuntalainen. Toimituksen merkitys käy ilmi johdantosanoista ja siunauslauseista.

Johdantosanojen mukaan koti on Jumalan lahja, josta kiitetään ja joka siunataan: "Koti on meille suuri Jumalan lahja. Kodissa me haluamme elää turvallisesti ja hyväksytyinä. Vapahtajamme tuo läsnäolollaan kaipaamaamme levollisuutta ja anteeksiantavaa mieltä. Seuraajiaankin hän kehottaa toivottamaan rauhaansa kaikkiin koteihin. Tänään me kiitämme tästä kodista ja siunaamme sen. Vapahtajamme kehotuksen mukaan sanomme: Rauha tälle kodille". Raamatun teksteissä korostetaan kiitollisuutta ja kehoitetaan elämään keskinäisessä kunnioituksessa, rakkaudessa ja yksimielisyydessä.

Siunauslauselmat kohdistuvat kotiin, sen asukkaisiin ja siellä vieraileviin. "Jumala on hyvydessään antanut meille kodin ja läheiset ihmiset. Siunatkoon kolmiyhteinen Jumala, Isä ja (+) Poika ja Pyhä Henki, tämän kodin ja kaikki, jotka täällä asuvat ja vierailevat." Vaihtoehdoisessa siunauslauselmassa siunataan koti, kehoitetaan seuraamaan Jumalan tahtoa ja toivotetaan Kristuksen rakkautta: "Jumalan sanan mukaan sillä, minkä Herra siunaa, on aina oleva siunaus (1. Aik. 17:27). Tähän luottaen siunaan tämän kodin Isän ja (+) Pojan ja Pyhän Hengen nimeen. Olkoon tämä koti paikka, jossa kysytään ja seurataan Jumalan tahtoa. Vallitkoon teidän sydämissänne Kristuksen rakkaus."

Esirukous voidaan muotoilla vapaasti tai käyttää käsikirjan vaihtoehtoja. Valmiissa rukouksissa kiitetään Jumalan lahjoista ja läsnäolosta. Kodin asukkailla rukoillaan yhteenkuuluvuutta, rakkautta ja kunnioitusta. Pyydetään, että kodissa vierailevat saisivat kokea lämpöä ja ystävyyttä: "Taivaallinen Isä. Me ylistämme sinua lahjoistasi ja läsnäolostasi elämän kaikissa vaiheissa. Sinun kädestäsi saamme ottaa kaiken, mitä meillä on. Auta meitä käyttämään antamiasi lahjoja oikein. Siunaa tätä kotia. Anna niiden, jotka asuvat täällä, tuntea turvaa ja yhteenkuuluvuutta. Auta heitä rakastamaan ja kunnioittamaan toisiaan. Anna myös tässä kodissa vierailevien kokea lämpöä ja ystävyyttä. Kuule meitä Poikasi Jeesuksen Kristuksen, meidän Herramme tähden."

⁴⁰ Ks. Parisuhdelakimietintö, 121.

Kodin siunaaminen olisi julkinen siinä merkityksessä, että se on kirkon uskoa ja oppia heijastava kasuaalitoimitus.⁴¹ Toimitukseen osallistuvia voi olla suurikin joukko. Toisaalta se tapahtuu yksityisen elämän, kodin piirissä. Koska toimituspaikkana on koti, kirkkoherran tai seurakuntaneuvoston lupaa seurakunnan tilojen käytölle ei tarvita. Kodin siunaamisessa toimituksen intentio ei muutu silloin, kun siihen ei sekoiteta osia muista toimituksista. Siksi toimituksen käyttäminen ei vaadi kirkolliskokouksen erityistä päätöstä.

Kodin siunaaminen perustuu kodin perustavaan merkitykseen. Jokainen ihminen tarvitsee kodin antamaa fyysistä ja emotionaalista suojaa. Kodin siunaamisen tarkoituksena on kiittää kodista ja vahvistaa kodissa asuvien uskoa, rakkautta, yhteenkuuluvuutta ja hengellistä elämää. Kodin siunaamisen sisältö on sama riippumatta kodin asukkaiden perhemuodosta tai seksuaali-identiteetistä. Siten sen käyttäminen ei haasta kirkon avioliitto-opetusta tai ihmiskäsitystä.

Neljännessä vaihtoehdossa olisi kyse pastoraalisesta ohjeesta niitä tilanteita varten, jossa parisuhteensa virallistanut pari pyytää esirukousta ja siunausta. Ohjeen mukaan pappi, seurakunnan muu työntekijä tai seurakuntalainen rukoilee harkintansa mukaan vapaasti parin kanssa ja heidän puolestaan. Rukouksessa voidaan esimerkiksi pyytää, että Jumala johdattaisi, pitäisi huolta, antaisi voimaa toisen kunnioittamiseen ja rakastamiseen, auttaisi vaikeuksissa, vahvistaisi tahtoa kantaa vastuuta ja opettaisi kuulemaan Jumalan sanaa.

Tämä malli eroaa toisesta vaihtoehdosta siten, että tässä on kyse henkilökohtaiseen elämään liittyvästä rukouksesta, ei kirkon säätämästä pyhästä toimituksesta. Pappi rukoilee vapaasti tai käyttää harkintansa mukaan olemassa olevaa aineistoa. Esirukoukseen voidaan papin harkinnan mukaan liittää Raamatun lukuja, Isä meidän -rukous ja Herran siunaus. Avioliiton vihkimiseen tai siunaamiseen liittyviä osia ei käytetä.

Tässä vaihtoehdossa kirkolliskokous voi antaa piispainkokouksen tehtäväksi ohjeen antamisen. Se voi myös halutessaan määritellä ohjeen sisällön ja reunaehdot. Mikäli ohjeella ei perusteta uutta kirkollista toimitusta, päätös voitaneen tehdä yksinkertaisella enemmistöllä. Tämä on mahdollista, jos ohje on luonteeltaan enemmänkin pastoraalinen, eikä muuta tai määrittele uudelleen kirkon uskoa ja oppia koskevia tai niihin pohjautuvia näkökantoja avioliitosta, ihmisestä tai samaa sukupuolta olevien parisuhteista (KL 20:7 § 2 mom. 2 kohta). Piispainkokous "käsittelee kirkon uskoa, julistusta ja työtä" (KL 21:2 §) ja siten myös sillä voidaan katsoa olevan yleistoimivalta antaa pastoraalisia ohjeita kirkolliskokouksen säädösten ja päätösten asettamisissa puitteissa. Sama koskee myös yksittäistä piispaa, jonka tehtävänä on seurakuntien ja pappien ylimpänä kaitsijana "valvoa" ja "ohjata" pappien työtä. Tämä vaihtoehto ei välttämättä vaadi kirkolliskokouksen erillistä päätöstä. Kirkon ykseyden kannalta on perusteltua, että kirkolliskokous ja piispainkokous etsivät asiassa yhteistä tahtoa.

Sekä teologisesta että kirkko-oikeudellisesta näkökulmasta on merkitystä sillä, perustetaanko uusi toimitus (2. vaihtoehto) vai annetaanko pastoraalinen ohje (4. vaihtoehto). Uusi kirkollinen toimitus on osa kirkon julkista jumalanpalveluselämää, ilmaisee kirkon yhteisiä opillisia vakaumuksia ja velvoittaa pappia erityisellä tavalla. Siksi uuden kirkollisen toimituksen säätämisen kynnys on asetettu korkeaksi: se edellyttää kestäviä teologisia perusteluja ja $\frac{3}{4}$ määräenemmistön kirkolliskokouksessa. Pastoraalisella ohjeella taas voidaan auttaa seurakuntien työntekijöitä löytämään erityistä harkintaa vaativissa yksittäisissä tilanteissa hyviä käytäntöjä ja kaikkia tyydyttäviä ratkaisuja ilman, että kirkon opetusta muutetaan tai uusia säännöksiä

⁴¹ Kodin siunaamisen kaava on sijoitettu Kirkollisten toimitusten kirjassa sekä 1. osaan (Kasuaalitoimitukset) että 3. osaan (Rukoushetkiä). Ensimmäinen osa sisältää kasteen sakramentin ja kirkkolain määräämät toimitukset, jotka johtaa pappi. Tässä mielessä 1. osa on kirkollisten toimitusten "hierarkiassa" korkeammalla kuin 3. osa.

säädetään. Pastoraalisilla ohjeilla vältetään ajautuminen kasuistiikkaan, jossa jokaista poikkeavaa tilannetta varten luodaan oma säädös tai erillinen toimituskaava. Esimerkiksi piispainkokous on antanut useita tällaisia ohjeita hyvistä käytännöistä erityisissä tilanteissa.⁴² Yleistoimivallan nojalla annetut ohjeet ovat suosituksia, eivät sitovia määräyksiä.

Viidennessä vaihtoehdossa katsotaan, että kysymys homoseksuaalien – parisuhteensa rekisteröineiden, yksinelävien ja pidättymiseen pyrkivien – hengellisestä tukemisesta kuuluu yksityisen kohtaamisen ja vuorovaikutuksen piiriin. Piispainkokous voi antaa itsenäisesti tai kirkolliskokouksen valtuuttamana ohjeen, jonka mukaan rekisteröidyn parisuhteen solmineiden kohtaaminen tapahtuu henkilökohtaisella tasolla. Siihen voi liittyä vapaan rukouksen mahdollisuus. Myös kukin piispa voi antaa sisällöltään vastaavan ohjeen.

Esimerkiksi perustevaliokunta kehotti omassa lausunnossaan pastoraaliseen kohtaamiseen. ”Niiden parisuhteensa rekisteröineiden kohdalla, jotka tulevat pyytämään suhteelleen kirkollista siunausta, pastoraalinen keskustelu merkitsee aitoa kohtaamista, osapuolten kuuntelemista, tarpeitten ja toiveiden huomioon ottamista, yhteistä rukoustakin. Näin voidaan löytää yksilöllinen, osapuolia tyydyttävä toimintatapa, jossa molemminpuolinen kunnioitus ja lähimmäisenrakkaus voivat toteutua.”

Tällainen ratkaisu mahdollistaa sen, että pidetään kiinni kirkon perinteisestä opetuksesta, mutta annetaan samalla tilaa myös yksilöllisille ratkaisuille. Kirkossa on vanhastaan tehty ero julkisen opetuksen ja henkilökohtaisen sielunhoidon välillä. Julkinen opetus etsii yhteisiä vakaumuksia, jotka yhdistävät ja antavat suuntaa koko yhteisölle. Toisaalta yksityisessä vuorovaikutuksessa voidaan paneutua yksilön elämäntilanteeseen ja päätyä tarvittaessa valtavirrasta poikkeaviin ratkaisuihin. Sielunhoidollisen kohtaamisen alue antaa varsin huomattavia vapauksia muidenkin kuin seksuaalivähemmistöjen kohtaamiseen.

Tämä vaihtoehto herättää kysymyksen siitä, johtaako se sielunhoidon ja siihen liittyvän salassapitovelvollisuuden hämärtymiseen. Osa parisuhteensa rekisteröineistä haluaa viettää juhlaa yhdessä ystävien ja omaisten kanssa. Tällaisesta tilannetta voidaan pitää yksityiselämään, mutta ei yksityiseen sielunhoitoon liittyvänä. Siihen ei ole välttämätöntä soveltaa rippisalaisuutta koskevaa säädöstä. Rippisalaisuutta koskevassa pykälässä viitataan yksityiseen rippiin ja sielunhoitoon. Osapuolina ovat lähtökohtaisesti pappi ja yksi henkilö: ”Yksityisessä ripissä tai muuten sielunhoidossa papille uskottua asiaa ei saa ilmaista, eikä myöskään sitä henkilöä, joka papille on uskoutunut” (KL 5:2 §). Lakipykälän esitöiden mukaan kyse on tilanteesta, jossa asiayhteydestä tai muutoin papin ja asianosaisen kanssakäymisestä on pääteltävissä, että se on tarkoitettu luottamukselliseksi tai tilanne on sellaiseksi nimenomaan todettu.

Kuudennessa vaihtoehdossa kirkko toteaisi, että rekisteröityjä parisuhteita ei voida siunata eikä parisuhteensa rekisteröineiden puolesta rukoilla. Tämä heijastaisi lähinnä vakaumusta, jonka mukaan homoseksuaalinen käyttäytyminen ei sovi yhteen kristillisen uskon kanssa. Homoseksuaalinen lähimmäinen hyväksytään, mutta hänen odotetaan elävän pidättyväisyydessä.

Vaikka tällaisessa mallissa ei ole kyse oikeudellisesta syrjinnästä, se voidaan problematisoida teologisesti erityisesti kirkon sielunhoidollisen tehtävän näkökulmasta. Luterilainen kirkko on korostanut opin sielunhoidollisia ulottuvuuksia: se on halunnut puolustaa alkuperäistä eli ”puhdasta” evankeliumia, koska vain se voi tuoda levottomalle rauhan, kärsivälle lohdutuksen ja murheelliselle ilon.

⁴² Tällaisia ovat esimerkiksi ohjeet, jotka koskevat kastamattoman hautaan siunaamista, ehtoollisen jakamista muuhun kuin evankelisluterilaiseen kirkkoon kuuluvalle kristitylle sekä laittomasti kastetun lapsen saattamista seurakunnan yhteyteen.

Kirkon aiemmissa lausunnoissa on vaadittu, että homoseksuaalisen taipumuksen omaaviin tulee sekä yhteiskunnassa että kirkossa suhtautua heidän ihmisarvoaan kunnioittaen. Se on korostanut sielunhoidollista avoimuutta.⁴³ Kirkossa tulee olla tilaa yksin eläville, eronneille ja seksuaalisesti poikkeavan taipumuksen omaaville. Kirkko ei halua sulkea homoseksuaalisesti suuntautuneita ihmisiä pois keskuudestaan. Se rukoilee kaikkien ihmisten puolesta ja jokaiselle ihmiselle voidaan pyytää Jumalan siunausta. Kaikki ovat Jumalan edessä yhtä lailla syntisiä ja armoa tarvitsevia. Kirkon tulee vastustaa kaikkea väkivaltaa ja syrjintää, joka kohdistuu seksuaalisiin vähemmistöihin.⁴⁴

Miten nämä tavoitteet osoitetaan käytännössä, jos kieltö jäisi ainoaksi vastaukseksi? Miten pelkkä torjuva suhtautuminen rekisteröityihin parisuhteisiin voi tukea homoseksuaalia ja auttaa häntä rakentamaan luottamuksellista suhdetta Jumalaan, seurakuntaan ja toisiin ihmisiin? Miten kirkko tunnustaa niiden arvon, jotka omantuntonsa ja vakaan harkintansa pohjalta ovat päätyneet kirkon perinteisestä opetuksesta poikkeaviin ratkaisuihin?

Kirkon pastoraalisen vastuun näkökulmasta pelkkää kieltöä ei voida pitää riittävänä ratkaisuna edes siinä tapauksessa, että samaa sukupuolta olevien parisuhte katsottaisiin yhteen sopimattomaksi kristillisen uskon kanssa. Torjuvasta kannastaan huolimatta esimerkiksi Yhdysvalloissa katolinen kirkko on yksi suurimpia seksuaalivähemmistöjä pastoraalisesti tukevia kirkkoja. Konservatiivista luterilaisuutta edustava Missouri-synodi on käynnistänyt sielunhoidollisen ohjelman, jonka tarkoituksena on auttaa homoseksuaaleja hyväksymään kirkon opetus homoseksuaalisten tekojen synnillisyydestä ja vahvistaa homoseksuaalien ja heidän vanhempien keskinäisiä perhesiteitä.

Yhteenvetona voidaan todeta, että periaatteellinen raja näyttää kulkevan siinä, pitäydäkö olemassa olevissa kirkollisissa toimituksissa vai säädetäänkö uusi kirkollinen toimitus, joka asiallisesti merkitsee kahden samaa sukupuolta olevan henkilön rekisteröimän parisuhteen siunaamista. Edellinen vaihtoehto ei vaadi kirkolliskokoukselta uusia kirkon uskontulkintaan tai kirkollisiin toimituksiin liittyviä päätöksiä. Piispainkokous tai kukin piispa voi antaa parisuhteensa rekisteröineiden hengellisestä tuesta sellaisen pastoraalisen ohjeen, joka on sopusoinnussa kirkon aiempien kannanottojen ja päätösten kanssa. Jälkimmäinen vaihtoehto merkitsee muutosta kirkon avioliitto- ja ihmiskäsityksessä. Se olisi perusteltava kirkon opin ja tunnustuksen pohjalta. Päätöksen tekee kirkolliskokous.

⁴³ Piispojen kannanotto 2002.

⁴⁴ Perustevaliokunnan mietintö 2003.

10. Johtopäätökset

Piispainkokous on tässä selvityksessä pyrkinyt aluksi kuvaamaan kirkkomme aiempia kannanottoja avioliitosta, perheestä ja samaa sukupuolta olevien parisuhteista. Tämän jälkeen kysymystä on käsitelty raamatuntutkimuksen, luterilaisen etiikan, ekumenian, liturgisen perinteen, sielunhoidon ja lainsäädännön näkökulmasta. Lopuksi on pohdittu, millaisia käytännöllisiä vaihtoehtoja on olemassa, kun pohditaan kysymystä samaa sukupuolta olevien parisuhteisiin liittyvistä kirkollisista toimituksista. Selvitystyöhön liittyvä laaja taustamateriaali on jaettu kirkolliskokousedustajille.

Osa piispainkokouksen jäsenistä katsoo, että rekisteröidyn parisuhteen siunaaminen on teologisesti mahdollista. Osa on sillä kannalla, että siunaamiselle ei ole kirkon uskonkäsityksestä nousevia perusteita. Molempien käsitysten edustajat haluavat olla uskollisia Raamatulle ja kirkon tunnustukselle, mutta päätyvät tulkinnoissaan eri lopputulokseen.

Kirkon yhteisen uskon, kirkkomme aiempien kannanottojen ja tämän selvityksen pohjalta piispainkokous katsoo, että yhteistä ratkaisua on mahdollista etsiä lähinnä neljännen vaihtoehdon pohjalta. Piispainkokous pitää tärkeänä, että asia nähdään seuraavien peruslähtökohtien valossa.

1. Ihmisyyttä ja seksuaalisuutta koskevan kirkon opetuksen klassinen perusta on siinä vakaumuksessa, että Jumala on luonut ihmisen mieheksi ja naiseksi ja asettanut avioliiton. Sitoutumiseen ja kunnioitukseen perustuva avioliitto luo turvallisimman kasvu ympäristön puolisojen väliselle seksuaalielämälle ja lasten kehitykselle. Kirkollisessa vihkimisessä avioliiton osapuolina ovat nainen ja mies. Avioliiton laajentaminen sukupuolen tai lukumäärän puolesta neutraaliksi poikkeaa siitä ihmiskäsityksestä, jonka pohjalta avioliitto on perinteisesti ymmärretty kirkon hengellisessä elämässä ja yhteiskunnallisessa lainsäädännössä.

Aviokumppaneina nainen ja mies ovat tasavertaisia ja toisiaan täydentäviä. Molempien puolisojen velvollisuuksiin kuuluvat kunnioitus, sitoutuminen, huolenpito ja aviouskollisuus. Tällainen liitto palvelee parhaiten uuden elämän syntymistä. Sitä tukemalla suojellaan lasten kasvua ja edistetään koko ihmisyhteisön hyvinvointia.

2. Kirkko liittyy käsitykseen kaikkien ihmisten ihmisarvosta. Kristillisessä uskossa ihmisarvo perustuu siihen vakaumukseseen, että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi. Täysi ihmisuus ei riipu yhteiskunnallisesta asemasta, saavutuksista, hyödyllisyydestä, rodusta, ei myöskään sukupuolisesta suuntautumisesta tai perhemuodosta. Jokaisella ihmisellä on arvo ja häntä on kohdeltava inhimillisesti, koska hän on Jumalan luoma.

Kirkko kutsuu hengelliseen yhteyteensä kaikkia ihmisiä. Kirkossa on tilaa perheille, yksineläville, eronneille ja seksuaalivähemmistöihin kuuluville. Kaikkiin ihmisiin on suhtauduttava avoimesti ja heitä on kohdeltava kunnioittavasti. Homoseksuaalien loukkaaminen sanoin tai teoin on vastoin lähimmäisen rakkauden periaatetta.

3. Jokaisella ihmisellä on omantunnon vapaus. Sitä tarvitaan, jotta jokainen voisi toimia oikein ja vastata kutsumukseensa ihmisenä. Kristitty arvioi oikeaa ja väärää Jumalan sanan, ihmiskunnan yhteisen moraali-perinteen, kirkon opetuksen ja yksilöllisen kokemuksensa valossa. Kirkko on valmis kohtaamaan jokaisen ihmisen ja tukemaan häntä erilaisista elämänvalinnoista riippumatta, vaikka kirkko opetuksessaan pitää kiinni ihanteestaan, jonka mukaan avioliitto on Raamatun ja kirkon tunnustuksen mukaan ainoastaan miehen ja naisen välinen.

Homoseksuaalisuuden kehityksestä ja luonteesta on nykyaikana saatu merkittävästi uutta tietoa. Laaja yksimielisyys vallitsee esimerkiksi siitä, että seksuaalinen identiteetti muotoutuu pääsääntöisesti itsestä riippumattomista syistä. Toisaalta tutkimuksessa ei ole yhtä vallitsevaa käsitystä homoseksuaalisuuden synnystä. Toiset painottavat perintötekijöiden merkitystä, toiset kasvuympäristön vaikutusta. Näkemuseroja on myös siitä, millainen merkitys lääketieteellisillä selitysmalleilla on asian sosiaali-eettisen tai teologisen arvioinnin kannalta. On mahdollista, että yhdenlaisella tulkinnalla ei tehdä oikeutta erilaisille odotuksille. Osa homoseksuaaleista pitää omantuntonsa pohjalta oikeana elää sitoutumiseen perustuvassa ja yhteiskunnan vahvistamassa parisuhteessa. Osa pitää oikeana elää pidättyvyydessä. Jotkut tahtovat pyrkiä vapaaehtoisen terapian ja sitoutuneen vertaistuen avulla sisäiseen muutosprosessiin. Tärkeää on, että ketään ei leimata eikä eristetä, vaan jokaisen oikeutta toimia omantuntonsa pohjalta kunnioitetaan.

4. Kirkolla on pastoraalinen vastuu kaikista ihmisistä, myös seksuaalivähemmistöihin kuuluvista jäsenistään. Kirkko tukee jäseniään hengellisesti monilla eri tavoilla. Jokainen on tervetullut yhteiseen jumalanpalvelukseen. Yhteisissä keskusteluissa tulee asettua toisen rinnalle, jakaa kokemuksia ja etsiä oikeaa tietä. Kaste, kirkon yhteyteen ottaminen, konfirmaatio, kodin siunaus, rippi ja hautaan siunaaminen kuuluvat erotuksetta kaikille kirkon jäsenille (KJ 1:4). Kirkon perheneuvonnan palvelut ovat kaikkien niiden käytössä, jotka tahtovat käsitellä omaan seksuaalisuuteen liittyviä kysymyksiä yksin tai pariskuntana.

5. Jokaisella on oikeus lähestyä rukouksessa Jumalaa ja pyytää hänen apuaan. Kristityille kuuluu myös velvollisuus rukoilla toisten ihmisten puolesta. Piispainkokouksen mielestä pastoraalisen kohtaamisen piiriin voi kuulua myös rukous parisuhteensa rekisteröineiden kanssa ja heidän puolestaan. Tällöin pappi tai muu kirkon työntekijä rukoilee vapaasti tai käyttää harkintansa mukaan olemassa olevaa, kirkon hengelliseen rukousperinteeseen sisältyvää aineistoa. Rukouksessa pyydetään Jumalan huolenpitoa ja johdatusta. Samalla pyydetään voimaa kunnioittaa toista ja etsiä Jumalan tahtoa. Rukouksen yhteydessä voidaan lukea Jumalan sanaa. Se voidaan toteuttaa yksityisesti tai yhteisöllisesti siten kuin asianomaiset yhdessä sopivat.

Tällainen esirukous ei muuta kirkon opetusta avioliitosta, eikä sitä varten tarvita erityistä toimituskaavaa kirkkokäsikirjaan. Koska tällaisessa esirukouksessa ei ole kyse avioliittoon rinnastettavan parisuhteen siunaamisesta, siinä ei käytetä avioliiton vihkimiseen tai sen siunaamiseen kuuluvia osia (esimerkiksi kysymykset, lupaukset, sormusten vaihto, liiton siunaaminen).

6. Jokaisen papin tai muun kirkon työntekijän pastoraaliseen vastuuseen kuuluu, että hän on valmis asettumaan rinnalle ja kuuntelemaan toista. Aito kohtaaminen merkitsee myös, että hän kykenee asettamaan omat näkemyksensä taka-alalle ja toimimaan kutsumuksensa mukaisesti. Papin velvollisuus on antaa esirukouksesta tilanteen luonteen mukainen kuva ja pitää kiinni häntä sitovista ohjeista.

Koska kirkossa vallitsee vastakkaisia käsityksiä samaa sukupuolta olevien parisuhteista, on tärkeää kunnioittaa myös papin ja kirkon muun työntekijän omantunnon vapautta. Papin tehtävänä on toimittaa kirkkojärjestyksessä ja kirkkokäsikirjassa säädetyt toimitukset. Parisuhteensa rekisteröineiden pastoraalisessa kohtaamisessa rukous perustuu papin tai kirkon muun työntekijän vapaaseen harkintaan.

Rukoilla voi papin tai kirkon muun työntekijän ja asianosaisten yhdessä sopimassa paikassa. Kirkkotilan käyttämisestä on säädetty kirkkojärjestyksessä (KJ 9:7; KJ 14:2). Sen mukaan kirkon tilojen käytöstä päätetään paikallistasolla ja seurakunnan yhteisin päätöksin.

Kirkolliskokous voi antaa piispainkokouksen tehtäväksi pastoraalisten ohjeiden antamisen ja erilaisiin tilanteisiin sopivien rukousten laatimisen. Tällöin kirkolliskokous voi ilmaista oman kantansa kysymyksiin, jotka koskevat esimerkiksi rukouksen sisältöä, paikkaa ja vapaaehtoisuutta.

7. Luterilaisen uskonkäsityksen mukaan kirkon työntekijät ja seurakunnan jäsenet jakavat saman Jumalan armon ja samat kristillisen elämän ihanteet. Kirkon jäsenen tulee osallistua jumalanpalvelukseen, edistää seurakunnan tehtävän toteutumista, noudattaa kristillistä elämäntapaa, solmia avioliittonsa säädetyllä tavalla, antaa kastaa lapsensa ja huolehtia heidän kristillisestä kasvatuksestaan (KJ 1:5). Kirkon palveluksessa ja kaikissa luottamustehtävissä on tilaa yksin eläville, eronneille ja seksuaalisille vähemmistöille. Olemassa olevan lainsäädännön mukaan rekisteröidyn parisuhteen solmiminen ei ole este toimia kirkon työssä. Kirkon työntekijän tulee sitoutua julistus- ja kasvatustehtävissään kirkon avioliittoa ja seksuaalisuutta koskevaan opetukseen, jonka suuntaviivat on ilmaistu kirkollisissa kirjoissa ja yhteisesti hyväksytyissä kannanotoissa.

Esitys

Hyväksyessään perustevaliokunnan mietinnön 2/2003 kirkolliskokous pyysi samalla piispainkokoukselta selvitystä parisuhdelain teologisista ja juridisista näkökohdista kirkossa. Luonteensa mukaisesti selvitys ei sisällä kirkkolain 20 luvun 7 §:n 2 momentin kohtia 1, 3 ja 4 koskevia esityksiä kirkkokäsikirjan, kirkkolain tai kirkkojärjestyksen muuttamiseksi. Pastoraalisten ohjeiden antaminen kuuluu piispainkokoukselle (KL 21:2 §:n 1 kohta) tai piispalle (KJ 18:1 §:n 2 mom. 2 kohta). Ohjeiden tulee olla sopusoinnussa kirkon tunnustuksen ja kirkolliskokouksen kannan kanssa.

Piispainkokous luovuttaa kirkolliskokoukselle sen pyytämän selvityksen kirkkolain 20 luvun 7 §:n 2 momentin 2 kohdan mainitsemassa tarkoituksessa ja esittää, että kirkolliskokous ryhtyy toimiin selvityksen käsittelemiseksi.